

STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ A RAIONULUI CĂUȘENI 2025-2030

Document realizat cu suportul Consiliului Raional Căușeni Sprijin Autorităților Publice Locale din comunitățile raionului Căușeni pentru elaborarea Strategiilor de Dezvoltare Durabilă în manieră participativă bazate pe Drepturile Omului și Egalității de Gen

CUPRINS:

n/o	Denumire	
CAPITOL 1	INTRODUCERE	5
1.1	Metodologie	7
1.2	Abrevieri	10
CAPITOL 2	PROFILUL SOCIO ECONOMIC AL RAIONULUI CĂUȘENI	12
2.1	Date generale	12
2.2	Amplasarea geografică	15
2.3	Accesibilitate și infrastructură	15
2.4	Populația și tendințe demografice	17
2.5	Dezvoltarea economică locală	18
2.6	Capacități instituționale raionale	21
2.6.1	Management Serviciilor Publice	21
2.6.2	Transparența în procesul decizional	22
2.6.3	Planificarea strategică și Management financiar	23
2.6.4	Ordinea și securitatea publică	24
2.6.5	Societate Civilă	27
2.7	Angajamente de finanțare existente	27
2.8	Evoluția economiei raionului Căușeni în contextul actualei crize economice	31
2.9	Capacitate administrativă și cooperare teritorială, inclusiv transfrontalieră	34
CAPITOL 3	ADMINISTRAȚIA	38
3.1	Consiliul Raional Căușeni	38
3.2	Raionul Căușeni	39
CAPITOL 4	DEZVOLTAREA ECONOMICĂ	41
4.1	Fondul funciar, managementul resurselor de sol în agricultură	41
4.1.1	Agricultura	43
4.1.2	Industria alimentară	45

n/o	Denumire	
4.1.3	Industria meșteșugurilor	46
4.1.4	Infrastructura rutieră	49
4.1.5	Infrastructura feroviară	50
4.1.6	Servicii de furnizare a apei. Sistemul de canalizare	52
4.1.7	Alimentarea cu gaze naturale	54
4.1.8	Infrastructura de comunicații	55
CAPITOL 5	POPULAȚIA ȘI RESURSELE UMANE	56
5.1	Populația	56
5.2	Infrastructura educațională	58
5.3	Infrastructura de sănătate	62
5.4	Situația epidemiologică în raionul Căușeni	63
5.5	Cultura	65
5.6	Bibliotecile Publice	66
5.7	Dezvoltarea sectorul de tineret	67
5.8	Potențialul sportiv	68
5.9	Protecția socială	70
5.10	Piața muncii și capitalul uman	73
CAPITOL 6	MEDIUL AMBIANT	77
6.1	Starea calității atmosferei	77
6.2	Starea apelor de suprafață și subterane	78
6.3	Starea solurilor	80
6.4	Starea pădurilor	82
6.5	Managementul deșeurilor	84
6.6	Zone critice de impact negativ asupra mediului (subdiviziuni de intervenție)	86
6.7	Fondul ariilor protejate	90
CAPITOL 7	POTENȚIALUL CULTURAL-TURISTIC	91
CAPITOL 8	ANALIZA SWOT A DEZVOLTĂRII SOCIAL ECONOMICE A RAIONULUI	101

n/o	Denumire	
8.1	Puncte tari, puncte slabe. Oportunități, riscuri și concluzii	101
CAPITOL 9	CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI	108
9.1	Viziunea, obiective strategice și generale de dezvoltare	108
CAPITOL 10	IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI	115
10.1	Implementare și monitorizare	115
10.2	Indicatori de monitorizare	116
CAPITOL 11	PLANUL DE ACȚIUNI	123
11.1	Obiectiv strategic: Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale	123
11.2	Obiectiv strategic: Dezvoltarea unei economii diversificate	130
11.3	Obiectiv strategic: Dezvoltarea turismului prin valorificarea potențialului local	134
11.4	Obiectiv strategic: Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții	136
11.5	Obiectiv strategic: Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative	139
11.6	Obiectiv strategic: Dezvoltarea sectorului de tineret	142
CAPITOL 12	CADRUL GENERAL AL PLANULUI STRATEGIC CĂUȘENI	145
	ANEXE	146
1	Lista ONG-urilor din raionul Căușeni	146
2	Investiții atrase în raion în perioada 2022 - 2024	151
3	Întreprinderi agro-industriale din raionul Căușeni	157
4	Lista primăriilor. Populația	164

1. Introducere:

Strategia de dezvoltare durabilă a raionului Căușeni pentru perioada 2025-2030 este un document de planificare strategică integrată, care cuprinde cele mai bune soluții ce pot asigura intensificarea dezvoltării socio-economice durabile, facilitând creșterea calității vieții locuitorilor.

Strategia a fost elaborată în cadrul unui proces participativ larg inițiat de Consiliul Raional Căușeni. În acest scop prin dispoziția președintelui raionului Căușeni nr.35-a din data de 08.04.2025 a fost constituit Grupul de Lucru pentru elaborarea Strategiei compus din 15 persoane. Grupul de lucru a fost reprezentativ, fiind constituit din: APL II Căușeni, structuri descentralizate și desconcentrate în teritoriu, obiective de infrastructură economică ș.a.

Metodologia elaborării strategiei respectă prevederile legale de elaborare a unui document de politici publice în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr.386 din 17.06.2020 „Cu privire la planificarea strategică” (cu modificările ulterioare efectuate prin H.G. nr.661 din 25.09.24, MO419-422/04.10.24 art.795; în vigoare 04.11.24.)

Metodologia a inclus:

1. Diagnosticul teritoriului, bazat pe datele existente și realizat cu implicarea părților interesate (administrația publică, mediul de afaceri, societatea civilă, mediul academic) și a responsabililor pe domenii.
2. Analiza SWOT sectorială – instrument de analiză a potențialului de dezvoltare a raionului, evidențiază punctele tari și slabe, oportunitățile și amenințările rezultate din diagnosticul teritoriului pe baza unui proces participativ al părților interesate (grupuri de lucru sectoriale, interviuri, workshop-uri, focus grup-uri...)
3. Strategia conține misiunea, viziunea, obiectivele generale și specifice de dezvoltare și principalele acțiuni pentru dezvoltarea raionului. Acestea sunt măsurabile în termeni de timp, relevanță și rezultate.

Metodologia aplicată a asigurat caracterul participativ și transparent al acestui document prin organizarea de focus grup-uri, interviuri, grupuri de lucru sectoriale, consultări și audieri publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor tuturor categoriilor sociale. Strategia a fost elaborată cu respectarea principiilor egalității de gen, incluziunii și reprezentativității tuturor grupurilor din cadrul comunității (criterii de vârstă, sex, etnie, apartenența religioasă, categorii vulnerabile, etc.).

Programul conține un set de priorități pentru toate domeniile, prin care, direcția prioritară de dezvoltare pe termen mediu, va fi asumată în egală măsură de către toate autoritățile raionale și locale din teritoriu. Întru realizarea obiectivelor strategice pentru toate domeniile este întocmit un plan de acțiuni cu termen de realizare și responsabili de executare.

În acest context este foarte important să remarcăm că raionul Căușeni are resursele, capacitățile, potențialul economic, uman, administrativ, asociativ și o infrastructură avantajoasă (intersecția principalelor comunicații de transport auto și feroviar) pentru a se impune să devină un important centru de dezvoltare în regiune.

La elaborarea documentului strategic s-a ținut cont și de faptul că Republica Moldova este în continuă transformare, fiind afectată direct de evenimentele regionale și globale, creșterea prețurilor la produsele energetice și alimentare, crizelor, ect... și pentru a crea o bază pentru dezvoltare durabilă ne-am ghidat de Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea nr.315 din 17.11.2022 și o serie de idei și propuneri înaintate de Consiliul Raional de Participare Căușeni, ONG-uri din raion implicate în susținerea dezvoltării locale și regionale.

1.1. Metodologie

Metodologia de lucru respectă logica elaborării oricărei strategii:

- 1) Diagnosticul teritoriului, bazat pe datele existente și realizat cu implicarea responsabililor pe domenii. Această analiză, ce conține o dimensiune tematică dar și una integrată, a servit drept material de lucru grupului de lucru format din raion.
- 2) Analiza SWOT evidențiază punctele forte și dimpotrivă slabe, oportunitățile și riscurile rezultate din diagnosticul teritoriului.
- 3) Strategia propriu-zisă conține obiectivele generale și specifice de dezvoltare. Acestea sunt măsurabile în termeni de timp, relevanță și rezultate concrete.
- 4) Planul operațional conține acțiunile concrete de întreprins pentru atingerea obiectivelor specifice de dezvoltare stabilite în Strategie.

Principalele etape ale procesului de elaborare a Strategiei		
1.	Organizarea ședinței și constituirea grupului de lucru	Organizată ședință de lucru cu privire la planificarea strategiei de dezvoltare durabilă a raionului Căușeni pentru perioada anilor 2025-2030. Prin dispoziția Presedintelui Raionului Căușeni nr.35-a din 08.04.2025 sa creat grupul de lucru care își asumă responsabilitatea pentru elaborarea planului strategic, precum și coordonarea activităților de implementare, monitorizare și evaluare a Strategiei de Dezvoltare Durabilă a raionului Căușeni pentru perioada anilor 2025-2030. Efectuată delegarea responsabilităților pentru fiecare membru.
2.	Identificarea actorilor locali implicați în procesul de elaborare a Strategiei	La elaborarea Strategiei sunt implicați și reprezentanți ai sectorului privat organizații comunitare, grupuri de interese și alții. Strategia de Dezvoltare este elaborată în parteneriat și cu participarea tuturor actorilor locali cărora li se adresează.

3.	Identificarea viziunilor actorilor raionali	Viziunile se referă la aspectele prioritare care trebuie abordate și a beneficiilor care pot fi obținute ca urmare a implementării Strategiei de Dezvoltare Durabilă Raională.
4.	Procesarea datelor profilului raionului	Procesate datele colectate ce țin de necesități și priorități de dezvoltare a raionului pentru ultimii 2 ani din toate localitățile din raion: potențialul socio-uman, economia locală, starea mediului ambiant, capacitatea instituțională.
5.	Ședință de instruire a membrilor Comitetului de Dezvoltare al Raionului	Prezentarea etapelor procesului de elaborare a Strategiei, formularele și procesele-verbale ce urmează să fie completate, procedurile de lucru și divizarea responsabilităților în cadrul grupul de lucru.
6.	Crearea și întrunirile focus-grupurilor	Create 3 focus-grupuri cu reprezentanți unităților administrativ-teritoriale din raionul Căușeni. Identificarea celor mai grave probleme comunitare care urmează să fie soluționate, formate din grupul de lucru și persoane din diferite domenii: - funcționari publici și aleși locali, - conducători ai instituțiilor publice și sociale, - ONG-uri, - primăriile localităților din raion, - specialiști din diverse domenii de activitate.
7.	Elaborarea Strategiei de Dezvoltare Durabilă	Această etapă s-a realizat în parteneriat cu grupul de lucru.
8.	Stabilirea planului de acțiuni	Rezultatul acestei etape este inventarierea și prioritizarea acțiunilor necesare a fi implementate pentru îndeplinirea obiectivelor. Baza de date cuprinde acțiunile planificate, bugetul estimativ, posibile surse de finanțare și durata.
9.	Organizarea dezbaterilor publice și aprobarea Strategiei la ședința Consiliului Raional	Organizarea dezbaterilor publice a Strategiei de Dezvoltare Durabilă a raionului Căușeni și aprobarea în cadrul ședinței Consiliului Raional Căușeni.

Datele au fost completate cu informații culese de la instituțiile desconcentrate:

- Centrul multifuncțional Căușeni
- Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă Căușeni
- Inspectoratul de Poliție al Raionului Căușeni
- Direcția Regională Situații Excepționale Căușeni
- Instituția Medico-Sanitară Publică Spitalul raional Căușeni „Ana și Alexandru”
- Centrul de Sănătate Publică Căușeni
- Direcția Statistică Căușeni
- Casa Teritorială de Asigurări Sociale Căușeni
- Consiliul Raional pentru Participare Căușeni

Pentru diverse informații și-au adus contribuția departamentele din cadrul Consiliului Raional:

- Direcția Finanțe
- Direcția Educație, Cultură, Tineret, Sport și Turism
- Secția Administrație Publică Locală
- Secția Agricultură, Relații Funciare și Cadastru
- Secția Economie, Construcții și Infrastructură
- Secția Contabilitate
- Serviciul Resurse și Asigurarea Durabilității Investițiilor
- Serviciul Resurse Umane
- Serviciul Juridic

1.2. Abrevieri

a. – anul
 AMU – asistența medicală de urgență
 AOFM - Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă
 APL – autoritate publică locală
 ISM – Inspectoratul de Stat al Muncii
 cca – circa
 CMF – centrul medicilor de familie
 com. – comună
 IP – Inspectoratul de Poliție
 CR – Consiliul Raional
 CSP - Centrul de Sănătate Publică
 FISM – Fondul de Investiții Sociale din Moldova
 GȚ – gospodărie țărănească
 ha - hectar
 ÎI – întreprindere individuală
 ÎM – întreprindere municipală
 ÎS – întreprindere de stat
 km - kilometru
 l. – litru
 MAI – Ministerul Afacerilor Interne
 MAIA – Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
 mln. - milion
 MRU – managementul resurselor umane
 MS – Ministerul Sănătății
 MEC – Ministerul Educației și Cercetării
 MC – Ministerul Culturii

MIDR – Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
MAE – Ministerul Afacerilor Externe
MF – Ministerul Finanțelor
MMPS – Ministerul Muncii și Protecției Sociale
MJ – Ministerul Justiției
ONG – organizație non-guvernamentală
or. – oraș
PAS – Partidul Acțiune și Solidaritate
PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
UNHCR Moldova – Oficiul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați
ADR Sud – Agenția de Dezvoltare Regională Sud
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
RM – Republica Moldova
s. – sat
SA – societate pe acțiuni
SDDR - Strategia de Dezvoltare Durabilă a Raionului
SRL – societate cu răspundere limitată
TFU – traficul de ființe umane
UAT – unitate administrativ-teritorială
PIB - produsul intern brut
DECTST - Direcția Educație, Cultură, Tineret, Sport și Turism
CE – Consiliul Elevilor

2. Profilul socio-economic al raionului Căușeni

2.1 Date generale

Regiunea de dezvoltare	Sud
Centrul raional	Căușeni
Suprafață	1310,58 km ²
Populație	82.959 locuitori
Populația rurală	61.828 (74,5%)
Populația urbană	21.131 (25,5%)
Densitate	63 loc./km ²

Prima atestare documentară a localității Căușeni datează din anul 1455. În sec. XVI această localitate este menționată ca târg, adică oraș comercial. În această perioadă orașul devine și reședință a Hanului Crimeei. În anii 1806-1812 localitatea devine capitala Bugeacului. Treptat, s-a dezvoltat agricultura, meșteșugăritul, comerțul ș.a. În toamna anului 1940 autoritățile sovietice au transformat Căușeniul în centru raional.

Raionul Căușeni este situat în partea de sud – est a țării, formând o parte din frontiera de stat cu Republica Ucraina, astfel 4 localități din raion sunt regiuni de frontieră. În teritoriul raionului este plasat un post vamal la Săiți. Raionul se învecinează cu raioanele Ștefan – Vodă, Anenii – Noi, Cimișlia.

Suprafața totală a raionului este de 116,3 mii ha, inclusiv terenuri agricole 93,7 mii ha (pământuri arabile - 70,6 mii ha, livezi – 4,3 mii ha, vii – 5,2 mii ha), plantații forestiere 14,7 mii ha. Rețeaua hidrologică prezintă ape curgătoare ale râurilor Nistru și Botna.

Populația raionului este de 82.959 persoane, ceea ce constituie cca 2,6% din populația Republicii Moldova.

Ponderea populației economic active din numărul total este de 58,4%. Din toată populația ocupată în economie 71,3% se regăsește în agricultură și silvicultură, 6,2% - în comerțul cu ridicata și amănuntul, 3,1% – în industrie, 8,1 – în învățământ, 5,0 % - sănătate și asistență socială, alte activități – 6,3%.

Reședința raionului este orașul Căușeni cu o populație de 17,6 mii, reprezentind 19% din întreaga populație a raionului. Orașul Căușeni este situat la o distanță de 78 km de la capitala republicii or. Chișinău.

Localitățile mari în raion sunt prezentate de satele Copanca, Tocuz, Firlădeni, Taraclia, Sălcuța, Zaim.

Raionul are o rețea de drumuri auto și feroviare de importanță națională și internațională, care acordă un șir de avantaje pentru dezvoltarea de perspectivă. Pe teritoriul raionului se extinde o rețea de drumuri cu lungimea totală de 384,5 km, inclusiv 190,4 km drumuri modernizate.

Industria prelucrătoare și agricultura sunt ramurile dominante în economia raionului, de care în mod hotărâtor depind veniturile bugetului și asigurarea progresului socio-economic.

În structura ramurală a industriei raionului cota majoră revine industriei prelucrătoare (vinificația, prelucrarea laptelui, produse de panificație), ramura care se bazează pe materia primă locală.

Rețeaua școlară în raion este constituită din 29 instituții de învățământ, un centru de creație pentru copii, 33 instituții preșcolare (inclusiv 2 gimnaziu-grădiniță).

Cultura este reprezentată de:

- 31 case și cămine culturale
- 24 formații folclorice cu titlul model
- 26 formații artistice de amatori, cu un număr de 1200 participanți
- Școala de Arte din orașul Căușeni
- Școala de muzică din orașul Căinari
- Școala de muzică din satul Copanca
- Muzeul de istorie și etnografie din orașul Căușeni
- Casa Muzeu "Alexei Mateevici" din satul Zaim
- Casa Muzeu "Alexei Mateevici" din orașul Căinari
- 37 biblioteci publice, inclusiv 6 filiale pentru copii.

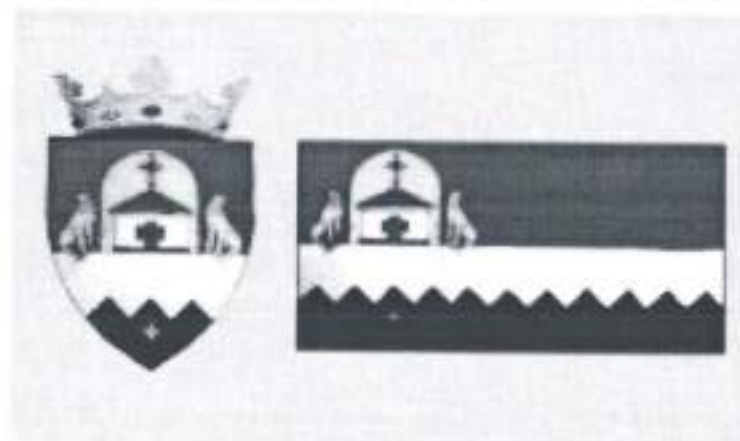
Monumentele raionului sunt prezentate de 39 obiective istorice (obeliscuri, busturi, memoriale); 14 arheologice (așezări, cetăți, morminte); 6 de for public, 26 biserici; 2 mănăstiri.

Atracții turistice. Cel mai important obiect turistic din raion este Biserica Adormirea Maicii Domnului din Căușeni. Biserica a fost construită în secolele XVII-XVIII. Pictura locașului datează din anul 1763. O particularitate distinsă a bisericii a fost așezarea ei la un nivel mai jos de nivelul solului, ceea ce o făcea să pară adâncită în pământ. Nu este exclus ca această adâncire a bisericii să fi fost dictată de interdicțiile tătarilor stabiliți în secolul XVIII la Căușeni. Pereții bisericii sunt integral acoperiți cu frescă. Este un monument de o semnificație artistică și istorică deosebită.

Stema raionului Căușeni. În ședința din 19 august 2009 Consiliul Raional a aprobat stema și drapelul raionului Căușeni. Stema și drapelul raionului Căușeni sunt însemnele oficiale ale raionului și reprezintă plenar comunitatea raionului în fața altor comunități.

Emblema principală a stemei raionului Căușeni este Biserica Adormirea Maicii Domnului, monument istoric și architectural de importanță națională. Culoarea roșie a bisericii și portalului reprezintă dominanta cromatică a picturilor murale interioare, supranumită „roșu de Căușeni”.

Aur, pe care este amplasată biserica simbolizează faptul că la mijlocul sec. al XVIII aici se afla una din reședințele Mitropoliei Proilaviei. Leii plasați pe flancuri reprezintă elementul revelatoriu al bisericii, simbol al protecției valorilor locale. Fâșia de argint indică apele, care scaldau pământurile raionului (Nistru, Botna, Ciaga). Fâșia neagră semnifică Valul lui Traian de Sus, monument istoric, care traversează teritoriul actualului raion. Referirea la Valul lui Traian este o prelungire a unei idei identificatoare heraldice mai vechi, care a figurat pe stema județului Tighina, cu reședința la Căușeni în anii 2000-2003. Ultimul element de identificare din scut este o stea cu opt raze – roza vânturilor. Această mobilă este preluată din stema județului Tighina și simbolizează așezarea geografică a raionului Căușeni din cele mai vechi timpuri, la o importantă răspântie de drumuri comerciale și geopolitice.

Coroana raională care timbrează scutul arată poziția ierarhică a raionului în sistemul diviziunii administrativ - teritoriale a Republicii Moldova. La elaborarea stemei și a drapelului membrii comisiei au luat în considerație și publicațiile cercetătorilor științifici.

2.2 Amplasarea geografică

Raionul Căușeni este situat la sud – estul țării, formând o parte din frontiera de stat cu Ucraina, astfel 4 localități din raion sunt regiuni de frontieră. În teritoriul raionului este plasat un post vamal la Săiți. Raionul se învecinează la nord cu raionul Anenii Noi, la nord-vest cu raionul Ialoveni, la sud cu Ucraina, la sud-est raionul Ștefan Vodă, la est cu Regiunea Transnistreană și la vest cu raionul Cimișlia.

Suprafața totală a raionului este de 1310,58 km². Raionul Căușeni se caracterizează printr-o climă temperat-continentală, cu ierni scurte și blânde, cu veri lungi și calde. Temperaturile medii anuale oscilează între 9,2 - 9,9°C. Temperaturile pozitive se înregistrează pe parcursul a 9 luni. Temperatura medie a lunii iulie, care este cea mai caldă, variază între 21 - 31°C, iar a celei mai reci, ianuarie, minus 15 - 20°C.

Rețeaua hidrologică prezintă ape curgătoare ale râurilor Botna și Nistru.

Populația raionului este de 82.959 persoane, ceea ce constituie 2,6% din populația Republicii Moldova. Populația urbană constituie 26,5%, iar populația rurală este majoritară în raion – 73,5%.

Reședința raionului este orașul Căușeni, care este situat la o distanță de 78 km de la capitala republicii, municipiul Chișinău.

Relieful raionului Căușeni este foarte accidentat, înconjurat de dealuri, chiar și denumirea localității vorbește despre forma reliefului – căuș, care este mărginit de dealuri.

Sub aspect teritorial-administrativ populația raionului este amplasată în 2 orașe și 48 localități rurale. În raion sânt 27 de primării.

2.3 Accesibilitate și infrastructură

Raionul Căușeni are conexiune la est cu Republica Ucraina prin localitățile Săiți și Ucraina, cu un punct vamal la Săiți, la vest cu regiunea Transnistria prin orașul Bender și trecerea peste râul Nistru la Copanca și

Chițcani. Cinci localități din raionul Căușeni fac parte din Zona de Securitate. La nord raionul are conexiune cu raionul Anenii Noi, la nord-vest cu raionul Ialoveni, la sud cu Ucraina, la sud-est cu raionul Ștefan Vodă.

Rețeaua de transport a raionului Căușeni se prezintă prin două tipuri de transport: auto și feroviar. Raionul este traversat doar de un singur traseu internațional cu Ucraina, cu o lungime de 460 km. Legăturile de transport de importanță națională care trec prin Raionul Căușeni sunt:

- Direcția Nord, spre or. Chișinău
- Direcția Sud, spre or. Cahul
- Direcția Sud-Est – or. Odesa

Distanța maximă dintre localitățile raionului Căușeni este de aproximativ 25 km, iar distanța dintre principalele centre urbane este următoarea: Chișinău – 85 km, Ștefan Vodă – 30 km, Cimișlia – 62 km, Odesa – 85 km.

Lungimea totală a drumurilor publice în raion constituie 384,5 km, 4,1% din lungimea totală a drumurilor pe republică (9344,4 km). Dintre acestea 165 km (42,9%) sunt drumuri naționale, toate acoperite cu îmbrăcăminte rigidă și 219,5 km (57,1%) drumuri locale dintre care 177,8 km (81%) sunt cu îmbrăcăminte rigidă.

În ultimii ani, Consiliul raional Căușeni împreună cu autoritățile locale prin intermediul programelor „Satul European”, „Satul European Expres” au transformat zeci și sute de drumuri și curți, astfel oamenii fiind în siguranță, ect... Este un efort de echipă și se vine cu sprijinul necesar și încrederea că lucrurile pot merge înainte.

Concomitent, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale în vederea inițierii etapei de planificare și programare în domeniul dezvoltării regionale și locale, începând cu data de 3 aprilie 2025, a dat start Concursului de identificare, evaluare, selectare și aprobare a proiectelor de dezvoltare locală în cadrul Programului Guvernului pentru modernizarea drumurilor locale „Europa este aproape”, ediția 2025, pentru finanțare din Fondul național pentru dezvoltare regională și locală (FNDRL).

2.4 Populația și tendințe demografice

Demografia permite colectarea datelor, descrierea și analiza schimbărilor în dimensiunea, compoziția și reproducerea populației. Numărul populației, structura pe vârste și sexe a acesteia sunt cei mai generali indicatori demografici, având o importanță deosebită pentru calcularea atât a indicatorilor demografici mai detaliați, cât și celor socioeconomi. Până a trece la analiza datelor privind numărul populației este necesară explicarea diferenței dintre populația cu reședință obișnuită și populația prezentă.

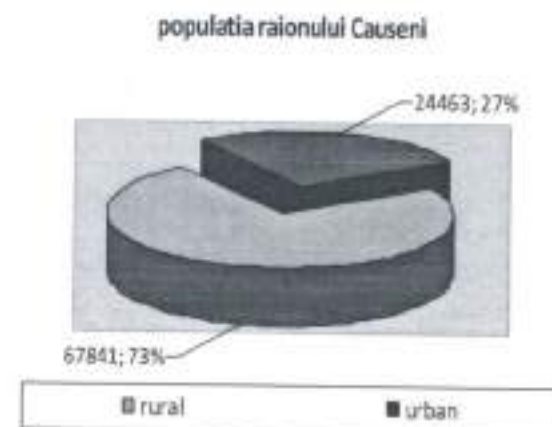
Populația prezentă este numărul populației, care nu include migrații care au lipsit din țară mai mult de 12 luni. La data de 01.01.2025, în raionul Căușeni, aceasta constituia 82.959 persoane, ceea ce constituie 3,36% din populația Republicii Moldova.

Structura populației pe sexe este reprezentată de 39.157 bărbați (48%) și 43.802 femei (53%). Numărul populației urbane este de 21.131 persoane și deține o pondere de 25,5% din totalul populației raionului Căușeni, iar numărul populației rurale este de 61.828 persoane și deține o pondere de 74,5% din totalul populației raionului.

Componența etnică a localității este constituită preponderent din moldoveni – 90,8%, minoritățile etnice deținând doar 9,2%, dintre care ponderea o constituie rușii, urmași de ucraineni și bulgari. Minoritățile etnice sunt reprezentate de 10.028 persoane.

Urmare a analizei datelor prezentate de către Direcția Statistică, se atestă o dinamică negativă a populației, care se manifestă până în prezent, aceasta fiind determinată preponderent de sporul migrator negativ, dar și de sporul natural negativ din ultimii 3 ani. În perioada următorilor ani aceste tendințe demografice vor continua, atât la nivel de țară cât și la nivel de raion.

Conform prognozelor demografice prezentate în studiul „Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență”, chiar și în cel mai optimist scenariu populația țării se va reduce cu cca 21,5% către 2040 față de 2020. Constatările principale ale studiului privind prognozele demografice sunt:

- Declinul demografic și îmbătrânirea populației au ajuns la proporții mari și sunt inevitabile în deceniile viitoare, fiind determinate de structura populației care s-a format în perioada anterioară. Combinația nivelului înalt al scăderii naturale (raportul dintre numărul de nașteri și decese) și a celui de migrație externă duce la creșterea ritmului de depopulare a țării.
- Migrația externă prezintă factorul principal al depopulării, provocând un dezechilibru enorm în structura pe vârste a populației. Situația se complică din cauza diferențelor mari în efectivul numeric al grupelor de vârstă (valuri demografice), ceea ce creează unele dificultăți în procesul de planificare pe termen mediu. Astfel situația social-economică și nivelul de trai scăzut au influențat negativ asupra nivelului de trai al populației.

2.5 Dezvoltarea economică locală

Consiliul raional Căușeni a întreprins și continuă să întreprindă un șir de măsuri organizatorice privind redresarea situației social – economice din raion, asigurând ritmuri relative de creștere economică, ceea ce permite soluționarea treptată a problemelor sociale.

Economia raionului la data de 01.01.2025 înregistrează:

- 18 Asociații de împrumut și economii
- 15 Cooperative de consum
- 988 Societăți comerciale cu Răspundere Limitată
- 22 Cooperative de producție
- 11 Cooperative de întreprinzători
- 404 Întreprinderi individuale
- 21 Societăți pe acțiuni

Industria prelucrătoare și agricultura sunt ramurile dominante în economia raionului, de care în mod direct depind veniturile bugetului și asigurarea dezvoltării social – economice.

Redresarea situației din sectorul real al economiei raionului este condiționată de dezvoltarea sectorului privat și de restructurarea întreprinderilor, care este considerată drept acțiune cheie pentru restabilirea solvabilității lor.

Activitatea în sectorul real al economiei va fi orientată spre dezvoltarea stabilă a industriei prelucrătoare, promovarea proceselor de restructurare, reorganizare și reprofilare a întreprinderilor industriale, promovarea unei politici financiar-fiscale și susținerea producătorului autohton, activităților investiționale și de export, de dezvoltare a micului business, ce au contribuit la înviorarea activității de producție, creșterea productivității și competitivității produselor și consolidarea mediului concurențial.

Industria este o componentă determinată în strategia economică a raionului. Situația în sectorul industrial este determinată preponderent de activitatea ramurii de vinificație, căruia îi revine circa 87% din volumul total de producție obținut de întreprinderile din raion.

O pondere semnificativă în economia raionului o are sectorul agrar. Este bine cunoscut faptul că aceasta este ramura principală – ca sursă de existență, și prezintă ramura principală în economia raionului cât și în întreaga republică.

În raion activează S.A. ELEVATOR KELLEY GRAINS cu o capacitate de 110 mii tone. Aplicând tehnologii avansate în producerea cerealelor, această întreprindere a căpătat rezultate îmbucurătoare fiind lider pe piață după volumul vânzărilor pentru an.2023 cu 51%.

Indicatori de performanță:

anii	venit din vânzări (MDL)	profit net (MDL)	număr angajați
2021	63,47 mil	1,50 mil	128
2022	217,08mil	9,02 mil	132
2023	76,62 mil	8,46 mil	127

Lichidarea bazei tehnico – materiale, lipsa pieței de desfacere a producției agricole, lipsa mijloacelor financiare – iată factorii principali care au adus agricultura raionului într-o stare deplorabilă la ziua de astăzi.

În ultimii ani din lipsă de irigare, a peții de desfacere și inactivitatea industriei de prelucrare, dezvoltarea legumiculturii a fost în continuă descreștere. Astfel se prevede până în anul 2035 mărirea volumului global de legume pe baza extinderii suprafețelor concomitent cu reînvierea sistemelor de irigație.

Unul din pilonii de bază a economiei este viticultura. Recolta globală de struguri în anul 2024 a fost cu 35% mai mică în comparație cu anul 2023, constituind între 3 și 12 tone de struguri la hectar, iar specialiștii exprimă îngrijorări majore privind starea actuală a plantațiilor viticole. Din cauza temperaturilor extrem de ridicate înregistrate aproximativ 75% din suprafețele viticole sunt afectate de stres hidric sever sau moderat, iar doar 25% din locații și-au menținut o umiditate optimă a solului. Concomitent doar pe teritoriul raionului Căușeni 82 de hectare de viță de vie au fost defrișate doar în ultimul an, iar din cele 3027 de hectare de viță de vie din tot raionul Căușeni, 1000 sunt lăsate în paragină și nu sunt prelucrate de câțiva ani.

Procesul de vânzare – cumpărare, arendare a terenurilor, investirea mijloacelor financiare în plantarea noilor suprafețe de vii este binevenit deoarece în lanț se găsește răspunsul la multe întrebări – începând cu creșterea materiei prime, prelucrarea, realizarea producției finite, atragerea unor noi investiții, crearea locurilor noi de muncă și ca rezultat eficientizarea ramurii.

Principalii indicatori ai activității întreprinderilor

Regiune de dezvoltare	2022				2023			
	Număr de întreprinderi	Număr de salariați	Venit din vânzări	Profit (+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei	Număr de întreprinderi	Număr de salariați	Venit din vânzări	Profit (+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei
RM	62608	529281	612042,6	44121,8	63778	539032	636124,7	46145,4
r.Căușeni	722	5549	3451,5	281,2	724	5317	3467,2	241,2

Statistica teritorială, ediția 2024

Întru susținerea și reprezentarea intereselor în relațiile cu organele guvernamentale, cercurile de afaceri străine și sistemul relațiilor economice internaționale, informarea, documentarea, promovarea, dezvoltarea, formarea și perfecționarea, precum și evaluarea comunității de afaceri din Raionul Căușeni, activează Camera de Comerț și Industrie Filiala Tighina.

Situația pe piața muncii rămâne la forța de muncă, insuficiența creării noilor locuri de muncă și experienței de muncă celor instruiți în

Prin urmare, ca rezultat al implementării rezultatelor benefice asupra sistemului de mediu și :

- cerințele de protecție a mediului proiectelor de dezvoltare a activității economice cu impact pozitiv de autorizații și sunt monitorizate;
- calitatea apelor de suprafață și a apelor subterane;
- suprafața pădurilor extinsă până la 10%
- infrastructură regională de gestionare a deșeurilor;
- măsuri de gestionare în siguranță implementate la nivel național;
- ținta de reducere a emisiilor de gaze de seră până la 70% atinsă;

atâ, se observă un decalaj între cerere și oferta forței de muncă, nivelul scăzut de remunerare a muncii, profesionalismului și învătământ.

Strategiei de mediu pentru anii 2024-2030 se așteaptă rezultate pozitive sociale, economice și de mediu din țară:

se va afla în procesul de planificare și aprobare a tuturor proiectelor;

populația va beneficia de un sistem coerent și transparent de gestionare a mediului și nu admite neconformități de mediu; va fi în o clasă de calitate;

teritoriul va fi creat și funcțional;

se vor realiza activități chimice de remediere a terenurilor contaminate

de seră până la 70% atinsă;

2.6 Capacități instituționale raionale

2.6.1 Managementul Serviciilor Publice

Calitatea serviciilor publice reprezintă un indicator al calității vieții cetățenilor și un indicator al calității vieții cetățenilor și controlul acestora pentru a le face eficientă și accesibilă serviciile publice din Republica Moldova. Este necesar să țină pasul cu noile cerințe, implementând sisteme de gestionare a calității.

Astfel, putem afirma că, în sfârșit, problema calității serviciilor publice este percepută ca o problemă deosebit de importantă de către utilizatori, cât și în afara acestuia. Mai mult, problema calității serviciilor publice a făcut practic obiectul tuturor programelor de

un obiect important al performanței autorităților administrației publice. Managementul serviciilor publice presupune coordonarea și gestionarea activității în raport cu obiectivele trasate. Totuși, utilizatorii de servicii publice din Republica Moldova trebuie să țină în ce mai exigenți, iar administrația publică trebuie să țină pasul cu noile cerințe, implementând sisteme de gestionare a calității.

Calitatea serviciilor publice este percepută ca o problemă deosebit de importantă de către utilizatori, cât și în afara acestuia. Mai mult, problema calității serviciilor publice a făcut practic obiectul tuturor programelor de

guvernare din ultimii ani. Astfel, în Programul de Activitate al Guvernului Republicii Moldova sunt indicate aparte următoarele obiective:

- extinderea serviciilor de calitate, inclusiv a celor digitale;
- îmbunătățirea calității serviciilor de securitate (ordine publică, securitate comunitară, situații de urgență, intervenții la dezastre) și a interacțiunii cu cetățenii;
- sporirea accesului la servicii sociale de calitate pentru familiile și persoanele aflate în situații dificile.

La nivel local, această problemă, deși precepută, nu a găsit o reflecție legislativă uniformă. Astfel, în Legea nr.436 din 28.12.2006 „Privind administrația publică locală” nu avem nicio prevedere referitoare la calitatea serviciilor publice, deși tangențial aspectele legate de calitate sunt reflectate separat în unele acte normative care reglementează aparte anumite servicii publice.

Astăzi, însă, observăm o schimbare atât a percepției administrației, cât și a utilizatorilor față de problema calității. Și funcționarii publici implicați în activități prestatoare, și utilizatorii de servicii publice devin din ce în ce mai exigenți în acest sens. Considerăm că unul din factorii care a contribuit la schimbarea acestei atitudini este posibilitatea relativ simplă de a vizita alte sisteme administrative (cu un alt nivel al calității serviciilor publice), de a le compara cu cel existent în raionul Căușeni și în consecință, de a trage concluziile de rigoare.

Concomitent, personalul Consiliului raional este destul de abil în activitățile curente și desigur, va fi cazul să se enunțe și abilitățile bune de operare cu Tehnologia Informației și Comunicațiile care se prezintă drept un punct tare pentru activitățile purtate.

2.6.2 Transparența în procesul decizional:

Pentru asigurarea transparenței în procesul decizional cu autoritățile administrației publice centrale și locale și reglementarea raporturilor lor cu cetățenii, Consiliul raional se conduce de actele legislative și normative existente și asigură transparența decizională pe pagina web oficială www.causeni.md.

Întru promovarea intereselor și solutionarea problemelor populației din raion Consiliul Raional Căușeni, în perioada anului 2024, și-a desfășurat activitatea în 8 ședințe - 4 ordinare și 4 ședințe extraordinare, iar în cadrul acestor ședințe au fost examinate și adoptate în total 313 decizii, care au fost orientate spre

îmbunătățirea atât a activității instituțiilor, subdiviziunilor Consiliului raional cât și a condițiilor de trai a locuitorilor raionului nostru.

Președintele raionului, aparatul președintelui și subdiviziunile consiliului au asigurat monitorizarea și executarea acestor decizii. Gradul de realizare a depins de opțiunile financiare, legislative cât și de factorul uman, în primul rând de buna pregătire a angajaților, responsabili pentru executare, cât și de gradul de responsabilitate al fiecărui. Toate deciziile au fost adoptate, după consultarea comisiilor consultative de specialitate ale consiliului și apreciem atitudinea conștiincioasă a consilierilor, care nu neglijează lucrările comisiilor și s-au prezentat în ședințe ori de câte ori a fost necesar.

- 18 modificări privind bugetul raional;
- 37 alocări de mijloace financiare;
- 6 privind încheierea acordurilor

Executarea tuturor deciziilor a fost efectuată în strânsă colaborare cu subdiviziunile subordonate Consiliului raional Căușeni și autoritățile publice locale de nivelul I. Monitorizarea executării deciziilor adoptate s-a efectuat în cadrul ședințelor operative, au fost organizate întruniri și grupuri de lucru unde s-au abordat problemele ce țin de procesul de administrare a treburilor publice din raion.

2.6.3 Planificarea strategică și Management financiar:

Planificarea strategică a relațiilor publice contribuie nemijlocit și eficient la gestionarea imaginii. Un sistem de planificare pas cu pas este esențial pentru a învăța cum să fie dezvoltat un program de comunicare eficient, iar creativitatea eficientă este mai probabil să rezulte dintr-o planificare strategică atentă și perspicace decât dintr-un fulger de inspirație.

Scopul în elaborarea politicilor publice locale, implementate de către APL și partenerii săi, este în a sprijini aceste politici cu respectarea drepturilor omului și a egalității de gen, pentru ca grupurile vulnerabile din zonele rurale și urbane sărace să poată beneficia, în mod echitabil, de oportunitățile de dezvoltare socio-economică durabilă. Pentru a atinge acest obiectiv, programul are două direcții principale de acțiune:

- Dezvoltarea capacității autorităților publice locale de a planifica, bugeta, implementa, monitoriza și evalua inițiative de dezvoltare locală bazate pe principiile egalității de gen și ale drepturilor omului

- Împuternicirea comunităților rurale și a organizațiilor societății civile din regiunile-țintă pentru a putea participa activ la planificarea, implementarea și monitorizarea dezvoltării locale și pentru a avea acces egal la servicii publice de calitate și la infrastructura comunității

În perioada ultimilor 3 ani Consiliul a manifestat un interes deosebit față de activitățile de planificare strategică, și a beneficiat de finanțare, încât în raion s-au desfășurat mai multe activități de elaborare și valorificare a proiectelor de finanțare. În aceste condiții, colectivul Consiliului și-a asumat angajamente sporite față de problemele cu care se confruntă raionul și dispune de abilități în domeniul elaborărilor strategiilor de dezvoltare.

În raionul Căușeni, ca și în general sistemul financiar al localităților din Republica Moldova, bugetul este unul destul de auster, care se limitează la cele mai stringente nevoi ale raionului. Ponderea mare a decontărilor salariale deseori nu permite decât acoperirea unor volume de lucrări minore, încât finanțarea unor proiecte de anvergură rămâne a fi restantă.

Bugetul raionului este format în proporție de cca 93%, iar bugetele APL în proporție de 77% pentru perioada analizată din transferurile de stat, condiții în care Consiliul raional cât și APL dispune de o capacitate financiară insuficientă.

Astfel este oportună dezvoltarea capacităților de accesare a fondurilor adiționale de finanțare a priorităților raionului prin proiecte, cooperarea cu sectorul privat în baza contractelor de parteneriat public privat, atragerea investitorilor din țară și a celor străini, precum și contribuirea la ridicarea nivelului de implicare a ONG-urilor din localitate în atragerea surselor financiare pentru raion.

2.6.4 Ordinea și securitatea publică:

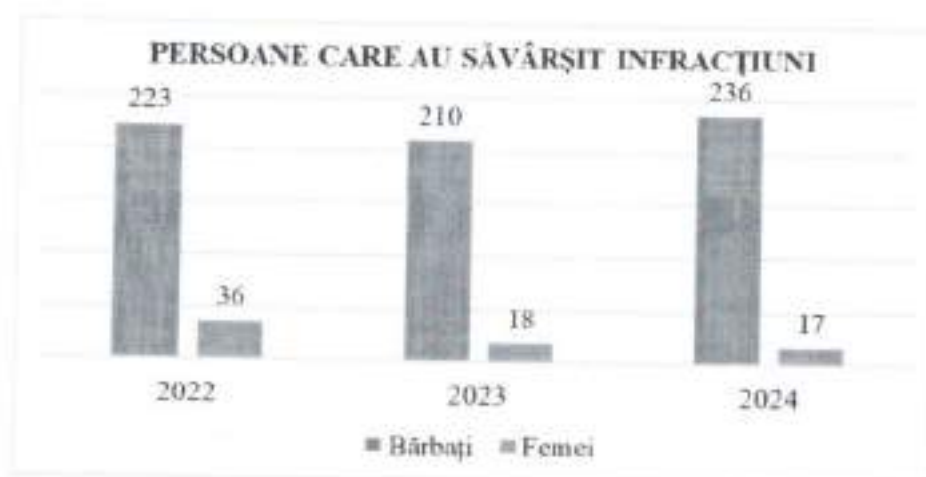
Statul de drept este obligat să asigure ordinea publică, securitatea publică, siguranța persoanei, liniștea publică ca valori sociale primordiale ce stau la baza organizării și funcționării oricărui stat în cadrul căruia ordinea de drept, disciplina, onoarea și demnitatea persoanei reprezintă valori supreme, astfel locuitorilor raionului Căușeni ordinea și securitatea publică este garantată de către angajații Inspectoratului de poliție Căușeni al Inspectoratului General al Poliției.

În perioada de 12 luni ale anului 2024 de către IP Căușeni au fost înregistrate 492 infracțiuni, comparativ cu perioada analogică a anului precedent când au fost înregistrate 443 infracțiuni, ceea ce constituie o ascendență a situației criminogene cu 49 infracțiuni sau cu 11,01%.

Potrivit analizei datelor generate de sistemul informațional administrat de către STI al MAI s-a constatat că, din 492 infracțiuni săvârșite, motivul comiterii faptelor infracționale este reflectat doar la 126 cauze penale, faptele săvârșite din ceartă (36), răzbunare (41), relații familiare (45), lăcomie(4).

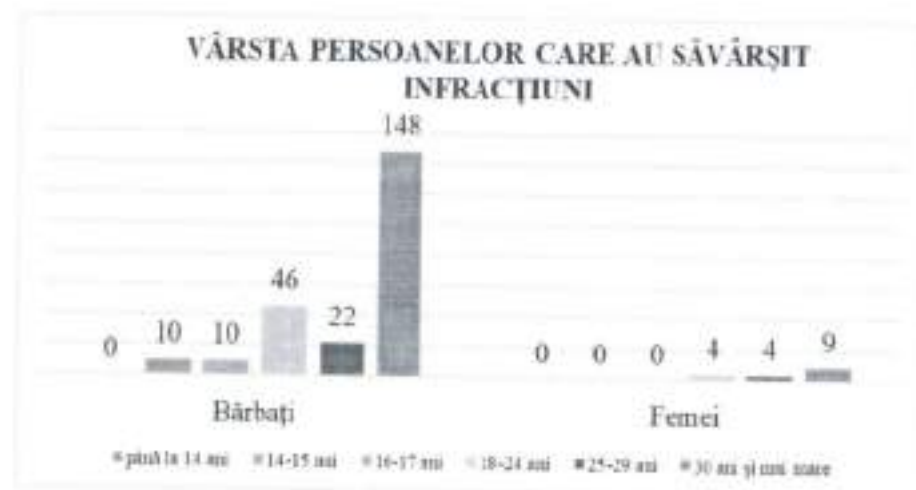
Totodată, obiectul infracțiunii, în cele mai multe cazuri, reprezintă banii – 55,62%, mărfuri de larg consum – 24,69%, produse agricole, animale și băuturi spirtoase – a câte 7,90% și produse de tutunărit – 4,45%.

Astfel au fost identificate 253 persoane implicate în săvârșirea infracțiunilor, dintre care -236 (47,96%) bărbați și -17(3,45%) femei, iar numărul persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor este în creștere cu 9,88%, în corespundere cu trendul general stabil al cauzelor penale înregistrate în perioada anului curent.

Infrațiunile se comit preponderent de bărbați, în perioada vizată ponderea acestora la 10000 de locuitori a constituit 47,96% din persoanele care au săvârșit infracțiuni.

Vârsta generală de comitere a infracțiunilor se caracterizează prin dominarea categoriei de vârstă „30 de ani și mai mulți”, în care se încadrează 66,52% din persoanele care au săvârșit infracțiuni, fiind urmată de categoriile de vârstă 25-29 ani (11,01%), categoriile de vârstă 18-24 ani (21,18%) și 16-17 ani (4,23%).

O componentă a criminalității este delincvența juvenilă și este un fenomen de devianță, manifestat prin incapacitatea unor minori/adolescenți de a se adapta la normele de conduită din societate, problemă cu care se confundă instituțiile de învățământ. Astfel la evidență se află 128 minori ce au săvârșit diverse infracțiuni și încălcări a legii. Cel mai des au probleme de comportament copiii lăsați fără supravegherea părinților, copiii părinții cărora sunt plecați la muncă peste hotarele țării, precum și se datorată și unor cauze de ordin bio-psiho-social.

Cei mai dificili copii sunt amplasați în Instituția Publică Centrul Maternal „Profamilia din Căușeni”, Centrul Prietenos Tinerilor „CLEPSIDRA” Căușeni și Centrul Multifuncțional CONCORDIA Taraclia din raionul Căușeni.

2.6.5 Societate Civilă

Într-o societate democratică, guvernarea este doar unul dintre elementele care coexistă în țesătura societății, incluzând diverse instituții, partide politice, organizații și asociații ale societății civile. Această diversitate este denumită pluralism și presupune existența unor grupuri organizate și instituții, independente de guvernare, cu legitimitate și autoritate proprie. Premise și condiții importante pentru existența acestora servesc dreptul la libera exprimare și libertatea de asociere.

În lumea contemporană organizarea, asocierea indivizilor în diferite organizații a devenit o trăsătură fundamentală a societăților democratice, fiind cel mai eficient mijloc de participare activă a lor la viața socială din cadrul comunității și este organizată pe principiul voluntariatului, fiind independentă de autoritățile de stat. Unul din momentele principale când societatea civilă se implica este cel al alegerilor electorale (educarea electoratului, observatori la alegeri).

Societatea modernă se structurează prin trei componente:

- componenta economică
- componenta politică (instituțiile fundamentale ale statului)
- componenta societății civile, sectorul fără scop lucrativ, care legitimează sau amendează celelalte două componente.

Pe teritoriul raionului Căușeni sunt înregistrate cca 139 organizații nonguvernamentale, cu diverse domenii de activitate: mediu, tineret, sport, servicii publice, dezvoltare locală, drepturile omului, asistență socială, promovarea voluntariatului, dezvoltare informațională, dezvoltarea afacerilor, susținerea veteranilor, ș.a.

Lista ONG-urilor din raionul Căușeni se anexează (Anexa 1).

2.7 Angajamente de finanțare existente

Recunoscând faptul că necesitățile de finanțare a proiectelor de dezvoltare sunt enorme, iar resursele publice disponibile pentru implementarea unor astfel de proiecte sunt limitate, actuala Strategie prevede un număr restrâns de priorități cu impact maxim asupra dezvoltării social-economice a raionului. Totuși, măsurile

incluse în Strategie pot fi implementate pe o scară mai mică sau mai largă, în dependență de volumul de resurse care poate fi orientat spre implementarea proiectelor raionale și de capacitatea de valorificare a fondurilor disponibile.

Sursele de finanțare:

Conform Legii nr.397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale, bugetul raional reprezintă totalitatea veniturilor și cheltuielilor necesare exercitării funcțiilor ce sânt în competența raionului conform legislației și a funcțiilor suplimentare delegate de Guvern.

Veniturile bugetelor locale se constituie din impozite, taxe, alte venituri prevăzute de legislație și se formează din:

1) venituri generale:

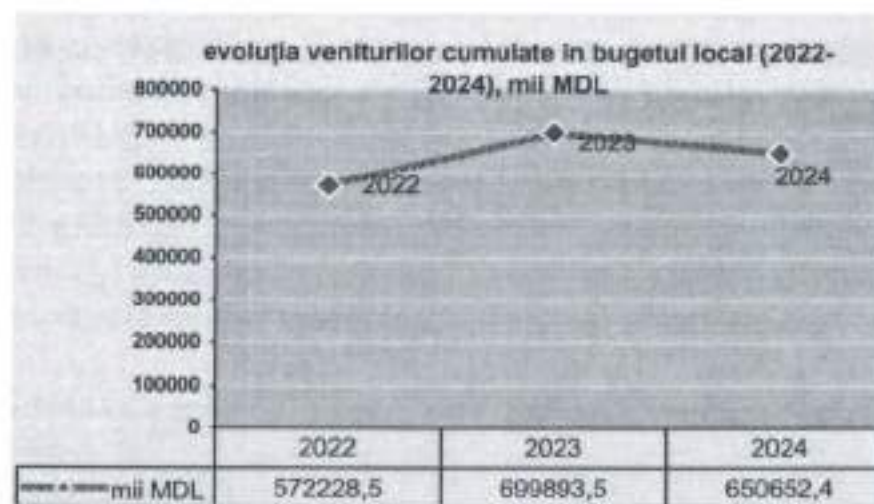
- venituri proprii;
- defalcări, conform cotelor procentuale, de la impozitele și taxele de stat, stabilite prin prezenta lege;
- transferuri prevăzute la art. 11 și art.12 din prezenta lege;
- granturi pentru susținerea bugetului;

2) venituri colectate;

3) granturi pentru proiecte finanțate din surse externe.

(3) Sursele de finanțare ale bugetelor locale se formează din:

- operațiuni cu împrumuturi;
- operațiuni aferente vânzării și privatizării patrimoniului public;
- operațiuni cu soldurile în conturile bugetului;
- alte operațiuni cu activele financiare și cu datoriile bugetului.

Pentru perioada analizată se observă o creștere în anul 2024 a încasărilor directe și integrale cu 35,4% mai mult față de anul 2022, acestea având o pondere de 20,5% din total venituri bugetare.

- asigurarea accesului populației la serviciile de bibliotecă pe teritoriul administrat, în limita competențelor atribuite de Legea nr.160/2017 cu privire la biblioteci.

Cheltuielile bugetare executate

Indicatori bugetari	2022	2023	2024
Buget planificat	610351,0	711141,9	684406,6
Buget realizat	572228,5	699893,5	650652,4
Procentul realizării bugetului planificat	93,8	98,4	95,1
Venituri proprii	98567,9	116392,9	133498,5
Transferuri de la stat	473660,6	583500,6	517153,9
Ponderea veniturilor proprii (%)	17,2 %	16,6 %	20,5 %
Ponderea veniturilor de la stat (%)	82,8 %	83,4	79,5 %

Sursa: Direcția Finanțe

De menționat că în anul 2024 din totalul de cheltuieli realizate 383447,1 mii lei (ceea ce constituie 61,2%) au fost destinate pentru categoria învățământ (dintre care cultura – 5,7%, salarizare și învățământ – 74,9%). Pentru alte ramuri cheltuieli în anul 2024 s-au realizat în sumă de 242701,9 mii lei, respectiv 38,8%.

De suportul Consiliului Raional în perioada analizată a beneficiat și APL de nivel I, după cum urmează:

nr	Denumire	2023	2024
1.	Mijloace financiare alocate din bugetul raional	5630,00	532,50
2.	Mijloace financiare alocate din bugetul de stat	33136,2	30803,2
	Total	38766,20	31335,70

Mediatizarea bugetului se face, fiind utilizate următoarele instrumente: pagina web oficială a Consiliului raional Căușeni www.causeni.md

Alte surse publice de finanțare:

Pentru finanțarea priorităților prevăzute de prezenta Strategie pot fi orientate și alte surse publice disponibile. Luând în considerație faptul, că sursele proprii ale raionului acoperă în mediu doar cca 20% din

necesitățile de bază, autoritățile locale depinzând de transferurile de la bugetul de stat, bugetul raional nu poate servi drept o sursă semnificativă de finanțare a proiectelor de dezvoltare raională.

Adițional, autoritățile raionale pot orienta surse din buget spre co-finanțarea unor proiecte, în special în cadrul programelor de asistență externă unde o asemenea co-finanțare este obligatorie, sau spre susținerea pregătirii unor proiecte prioritare (efectuarea studiilor inițiale, angajarea unor consultanți, etc.).

2.8 Evoluția economiei raionului Căușeni în contextul actualei crize economice

Economia contemporană este o economie de piață mixtă. În componența ei funcționează și se influențează reciproc două sectoare economice principale: unul public și altul privat. În cadrul acestei forme de activitate economică piața determină alocarea resurselor materiale și financiare, volumul producției, nivelul prețurilor, satisfacerea cererii consumatorilor ș.a.

Crizele din anul 2022-2024, războiul din țara vecină, seceta severă și prețurile ridicate au continuat să influențeze evoluția economiei naționale, inclusiv și a raionului Căușeni. Menținerea în descreștere a cererii interne și externe, contextul regional complicat, perturbarea lanțurilor de producție și de aprovizionare cu materie primă au diminuat producția industrială, volumul vânzărilor în comerțul cu amănuntul și ridicata și volumul investițiilor. În același timp, economia a fost susținută de sectorul agricol, serviciile de sănătate și asistență socială și serviciile de învățământ, care s-au revitalizat și au înregistrat evoluții pozitive.

Industria prelucrătoare și agricultura sunt ramurile dominante în economia raionului Căușeni de care în mod direct depind veniturile bugetului și asigurarea dezvoltării social-economice. Redresarea situației din sectorul real al economiei raionului este condiționată de dezvoltarea sectorului privat și de restructurarea întreprinderilor, care este considerată drept acțiune cheie pentru restabilirea solvabilității lor. Activitatea în sectorul real al economiei se orientează spre dezvoltarea stabilă a industriei prelucrătoare, promovarea proceselor de restructurare, reorganizare și reprofilare a întreprinderilor industriale, promovarea unei politici financiar-fiscale și susținerea producătorului autohton, activităților investiționale și de export, de dezvoltare a micului business, ce au contribuit la înviorarea activității de producție, creșterea productivității și competitivității produselor și consolidarea mediului concurențial.

Astfel în perioada 2021-2023 în raionul Căușeni sa înregistrat o creștere cu +18,8% a numărului de microîntreprinderi, o scădere cu -13,95% a întreprinderilor mici, o scădere cu – 17,65% a întreprinderilor mijlocii, o creștere a întreprinderilor mari cu + 33,3%, iar la general numărul întreprinderilor a crescut cu +13,4%.

Principalii indicatori ai activității întreprinderilor în r-ul Căușeni

Indicatori	Numarul de întreprinderi			Venitul din vânzări, milioane lei		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
1. Agricultură, silvicultură și pescuit	127	151	147	732,95	944,24	785,31
2. Industria extractivă	1	1	1	0,86	0,58	0,32
3. Industria prelucrătoare	68	74	70	422,17	511,95	638,98
4. Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	3	3	2	0,01	0,09	0,38
5. Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	30	25	24	21,95	23,59	26,19
6. Construcții	33	37	38	88,61	128,65	191,34
7. Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	221	239	246	1 057,32	1 213,57	903,16
8. Transport și depozitare	44	59	65	208,15	303,86	538,17
9. Activități de cazare și alimentație publică	8	15	14	7,91	10,81	12,91

10. Informații și comunicații	14	15	15	4,78	7,07	7,80
11. Activități financiare și asigurări	16	14	12	31,16	96,49	106,95
12. Tranzacții imobiliare	22	25	21	38,95	32,02	36,09
13. Activități profesionale, științifice și tehnice	17	27	28	5,04	9,85	11,49
14. Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	7	8	12	2,23	4,08	6,78
15. Învățământ	4	4	4	13,26	15,94	20,84
16. Sănătate și asistență socială	15	16	16	140,76	147,40	178,27
17. Artă, activități de recreere și de agrement	1	2	1	0,04	0,05	0,17
18. Alte activități de servicii	7	7	8	0,89	1,24	2,01
Total pe activități	638	722	724	2 777,03	3 451,49	3 467,14

Sursa: Direcția Teritorială pentru Statistică

Analizând veniturile totale din activități economice în raion în perioada 2021-2023 observăm că acestea au crescut semnificativ de la 2777,03 milioane lei la 3467,14 milioane lei și acestea reflectă creșterea continuă în majoritatea sectoarelor economice a raionului.

Sectorul agricol reprezintă un pilon important în economia raionului, înregistrând venituri de 732,95 milioane lei în anul 2021 și este în creștere constantă până la 944,24 milioane lei în anul 2022, iar în anul 2023 a înregistrat o scădere majoră până la 785,31 milioane lei.

Comerțul cu ridicata și cu amănuntul include și întreținerea, repararea autovehiculelor și motocicletelor care ocupă un loc major în economia raionului cu venituri din vânzări de 1057,32 milioane lei în anul 2021. Acest sector a înregistrat o creștere constantă în anul 2022, indicând o creștere a consumului și a activității comerciale în regiune, însă în anul 2023 a scăzut, înregistrând venituri de 903,16 mii lei.

Industria prelucrătoare este al treilea cel mai important sector și a înregistrat venituri în perioada 2021-2023 de la 422,17 milioane lei la 638,98 milioane lei, sau o creștere cu +15,1% și reprezintă modernizarea infrastructurii industriale și diversificarea producției.

Industria este o componentă determinată în strategia economică a raionului. Situația în sectorul industrial este determinată preponderent de activitatea ramurii de vinificație. O pondere semnificativă în economia raionului o are sectorul agrar. Este binecunoscut faptul că aceasta este ramura principală ca sursă de existență, și prezintă ramura principală în economia raionului cât și în întreaga republică.

Principalii indicatori ai producției principalelor produse industriale în r-ul Căușeni

Produse industriale	2021	2022	2023
1. Nisip, mii tone	17,0	11,8	7,2
2. Carne, inclusiv carne de pasăre, tone	78,2	108,4	114,5
3. Făină, tone	1174,7	1135,4	1281,2
4. Nutreturi gata pentru hrana animalelor, tone	58,7	185,4	125,5
5. Pâine și produse de panificație, tone	667,9	606,6	506,1
6. Produse de cofetărie, tone	29,3	19,8	26,2
7. Vinuri natural din struguri, mii dal	595,2	508,3	584,8
8. Vinuri tari cu o concentrație de alcool de 15%, mii dal	-	3,6	-

Cel mai reprezentativ sector industrial a fost industria prelucrătoare, cu media de cca 95,4% din valoarea producției industriale pe raion, urmată de energie electrică și termică, gaze și apă (media de cca 4,4%).

Valoarea producției industriale în prețuri curente, mii lei

nr.	Categorie	2022	2023
1.	Industrie – total	468051	627051
2.	Industria extractivă	579	322
3.	Industria prelucrătoare	446635	602124
4.	Energie electrică și termică, gaze și apă	20837	24605

Sursa: Sit-ul BMS statistica.gov.md

2.9 Capacitate administrativă și cooperare teritorială, inclusiv transfrontalieră:

Analizând indicatorii principali de dezvoltare socio-economică, putem remarca faptul că raionul Căușeni se poziționează ca un raion mediu în comparație cu celelalte raioane ale țării. Majoritatea indicatorilor de dezvoltare a raionului sunt sub media națională (cu excepția investițiilor din bugetele APL), dar superioare cu indicatorii medii calculați pentru Regiunea de Dezvoltare Sud (cu excepția producției industriale).

Raionul Căușeni este unul din cele 8 raioane componente ale Regiunii de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova. Pe lângă raionul Căușeni, Regiunea de Dezvoltare Sud include următoarele raioane: Basarabeasca, Cantemir, Cahul, Cimișlia, Leova, Taraclia și Ștefan Vodă. Suprafața totală a regiunii sud este de 7.348,31 km². sau cca. 22% din suprafața totală a țării, iar populația prezentă a regiunii la data de 01.01.2022 constituie 481.012 mii de locuitori, sau aproape 15% din populația țării.

Regiunea de Dezvoltare Sud continuă să rămână cea mai subdezvoltată regiune din țară, caracterizată de cel mai jos nivel de urbanizare și industrializare. Totodată, regiunea este caracterizată de cel mai jos nivel al ratei de ocupare a populației și cel mai mic salariu mediu printre toate celelalte regiuni din țară.

Dinamica evoluției Regiunii de Dezvoltare Sud

nr.	Indicatori	Media pe țară (fără Chișinău)	Peste media națională		Sub media națională	
			UTA Gagauzia	centru	nord	sud
1.	Populația prezentă	- 4.6%	- 3.9%	- 3.8%	- 5.1%	- 5.6%
2.	Număr de agenți economici	+ 33.3%	+ 35%	+ 40%	+ 28%	+ 30%
3.	Cifra de afaceri a agenților economici (în prețuri curente)	+ 138.8%	+ 170%	+ 193%	+ 100%	+ 92%
4.	Număr de salariați	+ 19.3%	+ 27%	+ 27%	+ 13%	+ 10%
5.	Volumul comerțului cu amănuntul (în prețuri curente)	+ 39.5%	+ 53%	+ 82%	+ 4%	+ 19%
6.	Investiții în capital fix (în prețuri curente)	+ 185.3%	+ 277%	+ 216%	+ 102%	+ 146%
7.	Volumul producției industriale (livrate în prețuri curente)	+ 47.0%	+ 51%	+ 64%	+ 36%	+ 37%

Sursa: Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova (2022-2028)

O sursă importantă de finanțare a proiectelor de dezvoltare raională este asistența acordată de donatori externi, atât prin programele de cooperare cu Guvernul Republicii Moldova, cât și prin programe disponibile autorităților regionale și locale, iar cooperarea cu partenerii de dezvoltare este esențială pentru succesul proiectelor majore din economia țării.

Contribuțiile financiare și suportul tehnic oferite de acești parteneri ajută Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale să realizeze un număr mai mare de proiecte orientate spre dezvoltare.

Prin intermediul proiectelor de asistență externă, condițiile de viață ale cetățenilor se îmbunătățesc, capacitatea țării de a accesa fonduri europene crește, iar accesul Republicii Moldova la alte resurse financiare devine mai facil. Atracția fondurilor externe este crucială pentru implementarea proiectelor incluse pe agenda Guvernului, deoarece bugetul anual al statului nu poate acoperi toate nevoile existente.

Domeniile proiectelor de asistență externă implementate de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale sunt orientate la Infrastructura de transport; Transport; Urbanism, construcții și locuințe; Apă și sanitație; Dezvoltare regională și locală.

Pentru îmbunătățirea nivelului de trai al cetățenilor în raionul Căușeni au fost inițiate proiecte de asistență externă care vizează construirea și renovarea spitalelor, modernizarea și repararea școlilor, precum și sprijinul acordat pentru dezvoltarea economică, ect... De asemenea, proiectele contribuie la sporirea nivelului de securitate națională și combaterea dezinformării.

Astfel, urmează a menționa implementarea următoarelor investiții în infrastructură:

nr.	Proiecte implementate	Cost proiect	Implimentat de	Finanțare
1.	Conservarea și restaurarea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni (Monument istoric de importanță națională din sec. XVI-XVIII)	1.068.000,0 dolari SUA	Sprijinul financiar al Ambasadei S.U.A. în Republica Moldova	Fondul Ambasadorilor S.U.A. pentru Salvagardarea Culturală.
2.	Modernizarea stației de epurare a apelor uzate din orașul Căușeni cu capacitate 5000m ³ /24h și construcția sistemului de epurare în sectorul „Căușenii Vechi”.	73 458 760 lei	Consiliul raional Căușeni prin intermediul ADR Sud	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală

3.	„Îmbunătățirea calității educației” (Rețeaua Școlilor Model) Reconstrucția și modernizarea Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din or.Căușeni	1.083.424 dolari SUA	Ministerul Educației și Cercetării	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, cu sprijinul financiar al Poloniei
4.	“Reparația capitală a sălii de sport a Liceului Teoretic “Alexei Mateevici” situat pe str.Alexei Mateevici, nr.1, or.Căușeni”	1924014 lei	Consiliul raional Căușeni	Oficiului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR Moldova)

Un alt obiectiv realizat ține de elaborarea, negocierea, promovarea și încheierea acordurilor de colaborare cu partenerii de dezvoltare, astfel fiind remise scrisori de intenție către Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Oficiul GIZ Moldova), United Nations Development Programme (PNUD în Republica Moldova), Oficiului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR Moldova), ect...., iar pentru o colaborare eficientă în diverse proiecte comune de cooperare au fost remise scrisori de cooperare și înfrățire în România către județele Cluj, Maramureș, Neamț, Vaslui, Suceava, Brașov, Iași, ect... astfel în urma semnării la 07.04.2022 a Acordului de cooperare între județul Neamț din România și Consiliul raional Căușeni a fost primită finanțare în cadrul proiectului „Monumentul Ștefan cel Mare și Sfânt, or. Căușeni, Piața publică centrală de la intersecția străzii A. Mateevici și Păcii” (8416434,50 lei achitat de Consiliul raional Căușeni și 2357200,40 lei achitat de Consiliul județean Neamț).

Alt aspect al cooperării teritoriale este proiectul implementat de Agenția de Dezvoltare Regională Sud în parteneriat cu Consiliul raional Căușeni, deschiderea Filialei Căușeni a Zonei Economice Libere (ZEL) Bălți cu finanțare din Fondul Național de Dezvoltare Regională (FNDR). Prin realizarea acestui proiect preconizăm să creăm condiții pentru dezvoltare economică în sudul țării, construind rețele și comunicații noi, drumuri de acces și oferind posibilitate agenților economici din Căușeni și Ștefan Vodă să-și extindă afacerile. Totodată, această zonă economică liberă este și un model de parteneriat între administrațiile publice locale de nivelul I și II care vor putea iniția proiecte economice durabile.

Cooperarea transfrontalieră în cadrul Uniunii Europene și țările candidate a evoluat treptat de la abordarea problemelor comune și cooperarea socio-culturală, la dezvoltarea de strategii comune în scopul exploatării potențialului comun. Ulterior, cooperarea s-a dezvoltat la nivel de proiect pentru a acoperi pregătirea și implementarea programelor Uniunii Europene care sprijină cooperarea transfrontalieră în statele membre. Reglementările și liniile directe ale Uniunii Europene au impus existența unei structuri necesare pentru dezvoltarea de programe transfrontaliere și pentru managementul implementării acestor programe, astfel Consiliul Raional Căușeni a aderat la Asociația “Euroregiunea Siret- Prut- Nistru” (înființată la 18.09.2002) ca membru observator, aceasta fiind o formă de conlucrare a administrațiilor publice din România și Republica Moldova.

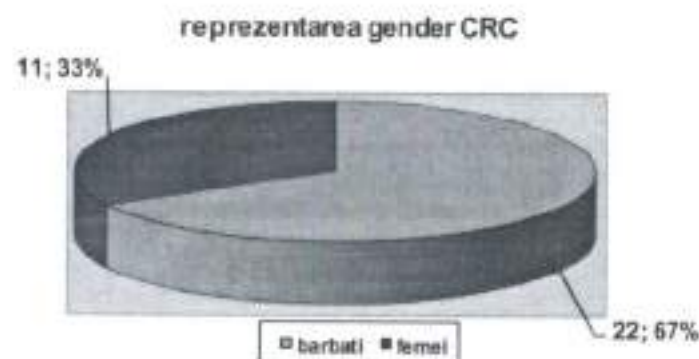
Investiții atrase în raion în perioada 2022 – 2024 se anexează (Anexa 2).

3. Administrația

3.1 Consiliul Raional Căușeni

În conformitate cu prevederile Legii nr.436 din 28.12.2006 „Privind administrația publică locală” Consiliul raional este autoritatea reprezentativă și deliberativă a populației raionului și se compune din consilieri aleși în condițiile Codului electoral, iar numărul de consilieri se stabilește în funcție de numărul de locuitori ai raionului la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. Astfel, Consiliul raional Căușeni este constituit din 33 consilieri aleși în urma alegerilor locale generale din 05.11.2023, constituit din 11 femei (ceea ce constituie 33,3%) și 22 bărbați (66,7%), persoane cu venit mediu.

Consiliul raional se întrunește în ședințe ordinare o dată la 3 luni precum și se poate întruni în ședință extraordinară, cu ordinea de zi propusă, ori de câte ori este necesar, la cererea președintelui raionului sau a cel puțin o treime din numărul consilierilor aleși.

Dreptul de inițiere a proiectelor de decizii ale Consiliului raional aparține consilierilor. Propuneri vizavi de elaborarea unor decizii poate face și președintele raionului și participa consultativ la întocmirea deciziilor, de comun acord cu consiliul raional.

Votul consilierilor este individual și nu poate fi transmis altei persoane. Votul poate fi deschis sau secret, în cazul votării deschise, consilierii își exprimă votul public prin ridicarea mâinii, prin apel nominal sau prin alte mijloace electronice.

Sedințele Consiliului raional sunt publice, cu excepția celor închise și pot fi transmise în direct la posturile publice naționale și locale de radio și televiziune și pe paginile oficiale a Consiliului raional Căușeni în conformitate cu prevederile Codului serviciilor media audiovizuale și ale Legii nr.239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional.

3.2 Raionul Căușeni

Sub aspect teritorial-administrativ populația raionului este amplasată în 48 localități, inclusiv 2 orașe. Lista primăriilor din raionul Căușeni

nr	Unitatea administrativ-teritorială	nr	Unitatea administrativ-teritorială
1	or .Căușeni	15.	s. Hagimus
2	or. Căinari	16.	s. Opaci
3	com. Baccealia	17.	com. Pervomaisc
4	com. Baimaclia	18.	s. Plop Știubei
5	s. Chircăiești	19.	s. Săiți
6	s. Ciuflești	20.	s. Sălcuța
7	com. Chircăieștii Noi	21.	s. Taraclia
8	s. Cîrnățeni	22.	s. Tănătari
9	com. Cîrnățenii Noi	23.	com. Tănătarii Noi
10	s. Copanca	24.	s. Tocuz

11	com. Coșcalia	25.	com. Ucrainca
12	com. Fîrlădeni	26.	s. Ursoaia
13	com. Grădinița	27.	com. Zaim
14	s. Grigorievca		

Președintele raionului este asistat de vicepreședinți. Numărul vicepreședinților se stabilește de consiliul raional, în funcție de numărul locuitorilor din raion și sunt aleși de consiliul raional la propunerea președintelui raionului. Raionul Căușeni are 3 vicepreședinți, bărbați.

Președintele raionului poate îndeplini și alte atribuții prevăzute de legislația în vigoare sau încredințate de către Consiliul Raional și este asistat în activitatea sa de un aparat, care se află în subordinea sa, majoritatea personalului fiind femei (în proporție de 55% femei / 45% bărbați).

Lista subdiviziunilor

Subdiviziune/secție/serviciu
Direcția Finanțe
Direcția Educație, Cultură, Tineret, Sport și Turism
Secția Contabilitate
Secția Administrație Publică Locală
Secția Agricultură, Relații Funciare și Cadastru
Secția Economie, construcții și Infrastructură
Serviciul Resurse și Asigurarea Durabilității Investițiilor
Serviciul Resurse Umane
Serviciul Juridic
Serviciul raional Arhivă

Lista serviciilor desconcentrate în raionul Căușeni se anexează (Anexa 3).

4. Dezvoltarea economică:

4.1 Fondul funciar, managementul resurselor de sol în agricultură

Conform informației din Cadastrul funciar conform situației la 01.01.2025, suprafața totală a terenurilor raionului Căușeni constituie 131058,4 ha, inclusiv: terenurile satelor și orașelor 11289,23 ha; terenuri cu destinație agricolă - 97036,67 ha; terenurile destinate industriei, transportului, telecomunicațiilor constituie 1415,39 ha; terenurile destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății, activității recreative, terenurile de valoare istorică culturală, terenurile zonelor suburbane și verzi constituie 5,47 ha; terenurile fondului silvic constituie 16374,81 ha; terenurile fondului apelor constituie 3490,18 ha; terenurile fondului de rezervă constituie 1442,65 ha.

Structura suprafețelor terenurilor raionului după forma de proprietate se prezintă astfel:

- terenuri proprietate publică a statului-19427,54 ha-14,82%;
- terenurile proprietate publică a Unităților Administrativ- Teritoriale-24430,7 ha-18,64%;
- terenurile aflate în proprietate privată-87200,19 ha-66,53%.

În urma activității economice a persoanelor fizice și juridice, modificărilor, schimbărilor și precizărilor în suprafața categoriilor de terenuri au avut loc următoarele schimbări, care se reflectă în tabelul de mai jos:

Categorii de terenuri în hotarele UAT, ha

Denumirea categoriilor de terenuri	Suprafața, ha			Structura	%
	la 01.01.2024	la 01.01.2025	devieri	01.01.2024	01.01.2025
I. Terenuri cu destinație agricolă	97055,67	97036,67	x	65,78	74,05
II. Terenurile satelor, orașelor, municipiilor	11289,23	11289,23	x	8,47	8,61
III. Terenurile destinate industriei, transportului, telecomunicațiilor și cu alte destinații speciale	1415,39	1415,39	x	1,07	1,07
IV. Terenurile destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății, activității recreative, terenurile zonelor suburbane și ale zonelor verzi.	5,47	5,47	x	0,04	0,04
V. Terenurile fondului silvic	16374,81	16393,81	x	12,49	12,49
VI. Terenurile fondului apelor	3490,18	3490,18	x	2,66	2,66
VII. Terenurile fondului de rezervă	1427,66	1427,66	x	1,08	1,08
VIII. Total terenuri:	131058,68	131058,43	-0,021	100	100

Sursa: Cadastrul funciar, Raionul Căușeni la 01.01.2025

La 01 ianuarie 2025 terenurile agricole au constituit 97036,67 ha sau 74,05 din total suprafețe. Structura terenurilor agricole se prezintă astfel:

Categoriile terenurilor	Suprafața, ha			Structura, %	
	la 01.01.2024	la 01.01.2025	devieri	01.01.2024	01.01.2025
Teren arabil	72288,5	72288,5	X	74,48	74,48

Plantații multianuale	8824,82	8824,82+10,48	X	9,09	9,09
- livezi	4327,34	4238,62+11,93	X	4,45	4,36
- vii	3479,1	3453,52+42,18	X	3,58	3,55
Pășuni	11978,2	11978,2	X	12,34	12,34
Total terenuri agricole:	97055,67	97055,67		100	100

Sursa: Cadastrul funciar, Raionul Căușeni la 01.01.2025

4.1.1 Agricultură

Pornind de la nevoile de dezvoltare legate de procesele agricole, piețele de desfacere și de implicarea comunității în dezvoltarea agricolă se definesc patru obiective strategice generale, care urmăresc consolidarea potențialului sectorului agricol la schimbările climatice, promovarea practicilor agricole inteligente, eficiente și durabile, dezvoltarea pieței locale și sporirea potențialului de export, precum și susținerea unei dezvoltări socioeconomice sustenabile. (Obiective trasate în Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030, aprobate prin H.G. nr.56 din 17.02.2023).

Analizând structura întreprinderilor agricole din punct de vedere a Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei putem constata următoarele specializări ale agriculturii raionului Căușeni:

- Cultivarea plantelor din culturi anuale (cereale, plante leguminoase, legume, etc) în care activează cele mai multe întreprinderi agricole cca 56%, care asigură cca 56% din totalul locurilor de muncă generate de sectorul agricol și înglobează circa 76% din cifra de afaceri a raionului;
- Cultivarea plantelor din culturi multianuale (semințoase, sâmburoase, struguri, căpșuni, plante aromatice etc) în care activează 17% din totalul întreprinderilor agricole, care asigură cca 3% din totalul locurilor de muncă generate de sectorul agricol și înglobează circa 4% din cifra de afaceri a raionului.
- Creșterea animalelor (bovine de lapte, porcine, ovine și caprine, păsări) în care activează cca 14% din totalul întreprinderilor agricole, care asigură cca 13% din totalul locurilor de muncă generate de sectorul agricol și înglobează circa 11% din cifra de afaceri a raionului;

Este important de menționat că la nivel de raion, activează peste 165 de Agenți Economici din domeniul Agricol cu diferite forme de organizare, după cum urmează:

- 139 SRL agricole;
- 3 Societăți pe Acțiuni agricole;
- 15 Cooperative de producție agricole și 4 Cooperative de întreprinzător;
- 2 Întreprinderi Individuale agricole;
- 4 instituții de cercetări științifice și de învățământ;
- 1 sector de încercări a soiurilor de plante;
- 1 mănăstire, alte organizații(instituții) de cult.

Suprafața totală a intravilanului localităților constituie 11289,23, inclusiv a localităților urbane este de 575,69 ha și a localităților rurale este de 2909,54 ha.

În contextul dezvoltării domeniului agricol și atragerii investițiilor se pun în circuitul agrar terenurile ulterior degradate prin defrișarea și înființarea plantațiilor multianuale, iar informația se prezintă astfel:

- sădite terenuri cu plantații multianuale pe 3189,7 ha (inclusiv soiuri tinere înființate care nu sunt pe rod 191 ha, specii semănătoare 921 ha, specii sămburoase 1396 ha, specii nucifere 621 ha, arbuști fructiferi 60,7 ha).
- sădite terenuri cu plantații viticole pe 3719,25 ha, (inclusiv soiuri tinere înființate care nu sunt pe rod 443 ha, soiuri pentru vin 1268 ha, soiuri pentru masă 950 ha).
- Suprafețe înființate 168,50 ha (inclusiv plantații viticole 74,022 ha, plantații pomicule 94,48 ha).
- Suprafețe defrișate 182 ha (inclusiv plantații viticole 44,98 ha, plantații pomicule 137,02 ha).

În raionul Căușeni există 49 întreprinderi de producere din domeniul agroindustrial pe diverse domenii și anume: procesarea fructelor, legumelor și pomuşoarelor – 5; întreprinderi de morărit – 6; olănițe – 9; depozite frigorifice – 16; elevatoare de depozite de cereale – 6; brutării - 6 .

Infrastructura și serviciile de suport pentru agricultură sunt reprezentate de șase asociații. Pentru promovarea intereselor producătorilor agricoli, pe teritoriul raionului sunt înregistrate și activează 3 structuri asociative ale producătorilor agricoli.

4.1.2 Industria alimentară

Dat fiind faptul că raionul Căușeni este cu un specific agrar, industria alimentară reprezintă un sector cheie pentru dezvoltarea raionului, iar având la bază o analiză amplă a tendințelor de dezvoltare per fiecare categorie a industriei alimentare, devine posibilă elaborarea unei strategii eficiente pentru dezvoltarea durabilă a acestui sector, ceea ce ar facilita dezvoltarea afacerilor, de la cele mici și mijlocii, până la acele mari.

În scopul sprijinirii producătorilor autohtoni, promovării produselor fabricate în raionul Căușeni și a unor oportunități de colaborare pentru antreprenori, agenții economici din raionul Căușeni participă la expoziția națională „Fabricat în Moldova” unde au posibilitatea de promovare a produselor în fața unui public larg, inclusiv parteneri comerciali și investitori, de atragere a vizitatorilor din diverse sectoare ale economiei, posibilitatea de a prezenta cele mai noi produse, tehnologii și inovații dezvoltate în cadrul afacerii precum și contribuiri active la promovarea produselor locale și susținerea dezvoltării economiei naționale, încurajând consumul de produse fabricate în țară.

Raionul Căușeni are o tradiție vinicolă puternică, cu mai multe unități de producție care procesează struguri locali pentru a produce vinuri. Aceasta este una dintre cele mai reprezentative ramuri ale industriei locale, având potențial pentru export. Mai mulți fermieri din raion depind în mare parte de veniturile generate de comercializarea strugurilor.

Suprafața plantațiilor viticole în raionul Căușeni este de circa 3537,88 mii hectare, dintre acestea 1,3 mii hectare sunt soiuri de masă. Anual se recoltează cca 4,8 mii tone de struguri de masă. Cultivarea strugurilor este asigurată de câteva mii de gospodării țărănești mici (1-3 hectare) și câteva zeci de producători mai mari (10 – 50 hectare).

Principalele provocări și oportunități ale ramurii de cultivare strugurilor de masă sunt:

- Fermierii (în special cei mici) au nivel scăzut de cunoștințe și abilități limitate în domeniul tehnologiilor intensive de cultivare, depozitare și păstrare a strugurilor pentru comercializare (pentru productivitate mai mare și aspect estetic mai atractiv);
- Fragmentarea excesivă a producătorilor agricoli, creează impedimente în procesul de marketing și accesibilitate pe piețe mai avansate (UE);
- Există constrângeri sistemice privind accesul la sursele de apă pentru irigarea podgoriilor;

- Există deficit de servicii de sortare și ambalare a strugurilor pentru piețele avansate.

Astăzi este necesar de a orienta agenții economici spre direcțiile strategice de dezvoltare a agriculturii mondiale, cum ar fi producerea biocombustibilului și altor tehnologii de obținere a resurselor energetice alternative.

Lista întreprinderilor agro-industriale din raionul Căușeni se anexează (Anexa 4).

4.1.3 Industria meșteșugurilor

Meșteșugurile populare au cunoscut o dezvoltare continuă în strânsă legătură cu dezvoltarea comunității și a vieții tradiționale. Din momentul în care viața tradițională a intrat în disoluție, meșteșugurile au urmat aceeași traiectorie. Unele dintre ele au dispărut, altele au trebuit să se adapteze, aceasta fiind principala caracteristică generală a meșteșugurilor populare nu doar în raionul Căușeni dar și pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Fenomenul este extrem de vizibil în târgurile rurale, unde se poate remarca cu ușurință înlocuirea produselor meșteșugărești cu produse industriale, fabricate în serie, de multe ori mai ieftine și mai durabile.

Având în vedere toate aceste argumente, comparativ cu un secol în urmă numărul meșterilor populari s-a redus de la câteva sute la câteva zeci. Dacă înainte, meșterii deserveau și asigurau necesarul cotidian și pur utilitar al comunităților rurale, astăzi, produsele acestora au o destinație decorativă și turistică.

Activitatea meșterilor populari este coordonată de „Uniunea Meșterilor Populari din Moldova” însă activitatea acestora nu cuprinde și nu gestionează toți meșterii populari, iar în teritoriu se preocupă Secția de Cultură a Consilui Raional, care coordonează activitatea Centrelor de meșteșuguri și artizanat sau valorifică potențialul meșteșugăresc în cadrul unor evenimente culturale regionale, naționale și locale.

Originalitatea fiecărui popor se caracterizează prin potențialul creator, care își găsește expresia în cultura materială și spirituală. Un loc aparte în această cultură îl ocupă meșteșugurile populare.

Raionul Căușeni se prezintă ca unul interesant din punct de vedere meșteșugăresc, iar de lucrările meșterilor populari se bucură de o mare popularitate locuitorii și oaspeții raionului, astfel putem menționa

29 persoane cu diferite înțelepciuni precum: croșetare, broderie, țesutul, prelucrarea artistică a lemnului, pictură și sculptură, lucrul în pănușe și împletitul în paie, ect...

Localitățile în care se regăsesc meșteri sunt: or.Căinari și Căușeni, s.Săiți, s. Zaim, s.Cîrnățenii Noi, s.Pervomaisc, s.Coșcălia, s.Baimaclia, s.Tănătari ect...

Meșterii populari din raionul Căușeni

nr.	Nume, prenume	Tipul meșteșugului posedat	Locul de activitate
1.	Tocan Ion	Prelucrarea lemnului	s.Zaim
2.	Capița Sergiu	Prelucrarea lemnului	s.Tănătari
3.	Sava Serghei	Pictură și sculptură	or.Căinari
4.	Sava Feodosia	Croșetare, broderie, țesutul	or. Căinari
5.	Sava Alexandru	Lucrări în lemn	or.Căinari
6.	Josan Ilie	Pirografie	s.Tănătari
7.	Cioban Nadejda	Croșetare, broderie, țesutul	or.Căinari
8.	Luca Veaceslav	Prelucrarea lemnului	or.Căinari
9.	Costin Larisa	Croșetare	or.Căușeni
10.	Donoi Oxana	Croșetare	or.Căinari
11.	Breahna Nina	Croșetare	s.Chircăieștii Noi
12.	Bobîna Eudochi	Croșetare	s.Chircăieștii Noi
13.	Rață Elena	Broderie	s.Coșcalia
14.	Rîșcan Nadejda	Croșetare	s.Coșcalia
15.	Popescu Gheorghe	Prelucrarea lemnului	s.Pervomaisc
16.	Neiceva Olga	Croșetare	s.Constantinovca

17.	Neicev Valeriu	Prelucrarea lemnului	s.Constantinovca
18.	Lupan Liuba	Broderie	s.Saiț
19.	Cireș Alexandra	Pictarea icoanelor	s.Cîrnățenii Noi
20.	Veste Maria	Croșetare	s.Cîrnățenii Noi
21.	Rodica Baltag	Biser	s.Cîrnățenii Noi
22.	Ceban-Lungu Tatiana	Brodatul și țesutul	s.Baimaclia
23.	Tocan Ion	Prelucrarea lemnului	s.Zaim
24.	Bumbu Semion	Prelucrarea metalului	or.Căinari
25.	Ropot Parascovia	Lucrul în pănușe, împletitul în paie	or.Căinari
26.	Rusu Maria	Broderie	or.Căinari
27.	Balan Elena	Țesutul	or.Căinari
28.	Ursu Aliona	Broderie	or.Căinari
29.	Baipan Nina	Broderie, croșetare	or.Căinari

În raion activează 2 centre de meșteșuguri.

nr	Denumirea centrului (atelierului)	Localitate	Genul/genurile de activitate	Conducător
1.	Centrul de meșteșugărit artistic tradițional „Zestrea Neamului”	or. Căinari	Promova în rândul comunității cultura tradițională, elemente ale patrimoniului material și imaterial, cultivarea dragostei pentru tradiții și pentru frumos, dezvoltarea abilităților artistice de comunicare culturală, de informare și de socializare, interesul pentru meșteșugurile populare, formarea gustului pentru frumosul autentic,	Sava Fedosia

			calitatea activităților realizate	
2.	Centrul de meșteșugărit artistic tradițional „Nadejda”	or. Căinari	Port popular, croșetare, brodare, cusut	Ciobanu Nadejda Rusu Maria

Totodată cu dezvoltarea industriei urbane în viața satului moldovenesc pătrund noi materiale, unelte, țesături, coloranți, obiecte de uz casnic, produse alimentare, care au contribuit la transformarea și pierderea multor forme de activitate tradițională și înlocuirea lor cu produse industriale. Drept urmare în multe sate s-a redus alesul covoarelor, broderia costumului, coptul pîinii, colacilor, uscatul fructelor, pregătirea mezelurilor în condiții de casă. S-a redus meșteșugul de confecționare a vaselor de ceramică, împletitul din salcie, papură, paie, și a. În decorul locuințelor tot mai mult pătrund obiecte standardizate produse de fabrică (mobilier, țesături, covoare etc.).

Astăzi meșteșugurile populare merită să devină noi direcții economice strâns legate de materia primă locală obținută din agricultură, păstorit ș.a., folosind resursele naturale, brațele de muncă libere pentru a îndeplini cerințele și gusturile pieței contemporane.

Marele interes față de meșteșugurile populare este motivat nu numai de aprecierea obiectivă a valorilor vitale, estetice și etice, dar și din cauza unei crize ecologice legate de pierderea capacităților de creație, de valorificare a bunurilor materiale, de slăbirea continuității între generații și destrămarea patrimoniului tehnico-cultural și etnic al poporului.

4.1.4 Infrastructura rutieră

Reabilitarea și construcția infrastructurii drumurilor publice constiuie unul dintre principalele obiective strategice pentru dezvoltarea social-economică a raionului Căușeni.

Rețeaua de drumuri publice de interes raional constituie 111,454 km fizici, din care cu îmbrăcăminte din beton asfaltic 62,28 km, pietruite 33,574 km și de pământ 15,60 km și cuprinde 1 traseu de drum național, cu funcție de internațional Chișinău – Ucraina și trasee de drumuri locale.

S.A. "Drumuri-Căușeni" este una din cele 12 întreprinderi de stat din țară, specializată în construcția, reparația și întreținerea drumurilor și deservește drumurile publice naționale din zona ce cuprinde sectoarele Căușeni, Ștefan Vodă și Căinari, iar dotarea companiei cu un număr suficient de tehnică, mașini și utilaje dă posibilitatea să execute lucrări de întreținere, reparații de anvergură și complexitate mai mare decât în trecut.

În context urmează de menționat că, cu suportul Administrației de Stat a Drumurilor în an.2024 sa început implementarea proiectului „Reparația drumului R-26 Bender - Căușeni – Cimișlia” care are o lungime de 7,379 km și face parte din proiectul de reparație capitală a drumului, cu o lungime totală de 22,5 km.

În cadrul proiectului sunt planificate lucrări de reabilitare a sistemului rutier, reparația a 12 podețe, amenajarea a 5843 metri pătrați de trotuare, montarea bordurilor, amenajarea a 32 de intersecții minore, precum și construcția acceselor necesare. De asemenea, proiectul prevede instalarea a 236 de indicatoare rutiere, montarea a 4297 metri liniari de parapet pietonal, aplicarea marcajului rutier și altele.

Valoarea totală a contractului este de 153 695 587,96 lei bani alocați din mijloacele Fondului Rutier, iar finalizarea lucrărilor este estimată pentru luna august 2026. Sectorul menționat face parte dintr-un coridor rutier de importanță strategică, care asigură conexiunea dintre Punctele de Trecere a Frontierei Tudora, Palanca și zona de sud a țării.

Pe granița cu Republica Ucraina, raionul Căușeni are un punct vamal de control și trecerea frontierei prin s. Săiți, iar pe granița cu regiunea Transnistreană: punct de control prin s. Hagimus.

4.1.5 Infrastructura feroviară

Infrastructura transportul de călători și marfă pe calea ferată din Republica Moldova este parte a fostelor rețele sovietice, iar lungimea totală a rețelei de cale ferată administrată de Întreprinderea de Stat „Calea Ferată din Moldova” este de 1.232 kilometri din care 1.218 km reprezintă ecartament larg (1.520 mm) și 14 km cu ecartament normal (1435 mm). Pe căile ferate se circulă cu o viteză de până la 90-100 de km/h, pe multe porțiuni viteza maximă fiind de 60-70 km/h.

Trecerea de la economia socialistă la economia de piață a produs schimbări economice importante, cu efecte imediate asupra transporturilor, iar urmare pierderii filialelor sale din Tiraspol și Râbnita, precum și a nodului feroviar Tighina în august 2004, ÎS „Calea Ferată din Moldova” a recurs la construirea unei linii

secundare de cale ferată, Revaca-Căinari, cu o lungime de 45 kilometri. Astfel s-a înlesnit efectuarea traficului de mărfuri și călători ocolind zona de conflict.

În raionul Căușeni sunt 5 stații de cale ferată: Gara feroviară din or.Căușeni, gara din or.Căinari, stațiile din localitățile Hagimus, Zaim și Chircăiești, iar pe granița cu Regiunea Transnistreană are un punct de control și trecerea frontierei pe cale ferată, prin or. Bender.

Prezența căii ferate pe teritoriul raionului este un mare avantaj, mai ales că face legătură între Regiunea de dezvoltare sud, orașele Basarabeasca și Reni.

Gradul de uzură al sistemului de căi ferate sporește în fiecare an. Lucrări de menținere și extindere a sistemului se realizează în dependență de bugetul disponibil al ÎS „Calea Ferată din Moldova”.

În scopul creșterii capacității feroviare, reducerii timpului de călătorie și aducerii caracteristicilor infrastructurii feroviare în conformitate cu standardele și reglementările europene existente în prezent de către compania Temirzhol Zhondeu din Kazahstan se efectuează lucrări în cadrul proiectului de restructurare a căilor ferate din Moldova în valoare de peste 150 de milioane de euro, este finanțat de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca Europeană de Investiții și Uniunea Europeană și vizează îmbunătățirea infrastructurii feroviare și modernizarea materialului rulant, ceea ce va îmbunătăți eficiența și siguranța transportului feroviar de-a lungul coridorului feroviar din sudul Moldovei.

Reconstrucția căii ferate pe tronsonul Bender-Căușeni-Basarabeasca-Etulia-Giurgiulești, cu o lungime totală de 233 km. este programată pentru finalizare în 2025.

Aceasta este cea mai aglomerată secțiune a căii ferate din țară, asigurând tranzitul mărfurilor din România și Ucraina.

Proiectul prevede reparații majore pe aproximativ 80 de kilometri și reparații curente pe aproximativ 153 de kilometri de cale ferată. Odată ce proiectul va fi finalizat, restricțiile de greutate și viteză vor putea fi ridicate. Pentru trenurile de marfă, viteza va crește la 90 km/h, iar pentru traficul de călători viteza trenurilor ar putea crește la 120 km/h.

4.1.6 Servicii de furnizare a apei. Sistemul de canalizare.

Republica Moldova aflată în procesul de negociere a Acordului de Asociere la Uniunea Europeană (UE), și-a asumat o serie de angajamente în mai multe domenii pe baza alinierii legislației și standardelor naționale la legislația și standardele comunitare, precum și dezvoltarea sectorului alimentare cu apă și sanitație, crearea cadrului necesar pentru asigurarea graduală până în anul 2028 pentru toate localitățile, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății, demnității și calității vieții și la dezvoltarea economică a țării.

Domeniul serviciilor publice de alimentare cu apă și canalizare a suferit transformări esențiale în ultimii 5 ani din punct de vedere atât tehnic, cât și organizatoric, iar legislația comunitară în domeniul alimentării cu apă și sanitației poate fi realizată numai prin investiții mari în infrastructură.

Raionul Căușeni gestionează o rețea de distribuție a apei de 713 km, iar în infrastructura de alimentație cu apă s-au efectuat investiții în sumă de 234,2 mil. lei.

Conform datelor statistice ne arată că, în mediul urban, aproximativ 90% din populație se aprovizionează cu apă din rețele publice, în timp ce în zonele rurale, mai mult de 30% dintre gospodăriile utilizează fântânile ca sursă de apă potabilă.

Debitul de apă potabilă de care dispune raionul este suficient pentru îndeplinirea cerințelor zilnice. În mediu, pe cap de locuitor zilnic revine circa 60-70 l de apă, media pe republică fiind de circa 100 l. În anii secetoși, majoritatea fântânilor din localități seacă, iar apa din majoritatea fântânilor este poluată.

Principalele probleme legate de calitatea apei potabile din raion sunt influențate de factori geologici, economici și de infrastructură. Poluarea industrială și agricolă, utilizarea intensă a pesticidelor și îngrășămintelor chimice, precum și a apelor reziduale, afectează sursele de apă potabilă. Aceste practici conduc la contaminarea apei cu substanțe periculoase, cum ar fi metale grele și nitrați, punând în pericol sănătatea publică.

Astfel, Consiliul raional Căușeni în anul 2022 a dat start proiectului „Modernizarea stației de epurare a apelor uzate din orașul Căușeni cu capacitate 5000m³/24h și construcția sistemului de epurare în sectorul „Căușenii Vechi”, costul proiectului fiind de 73 458 760 lei.

În ultimii ani au fost depuse eforturi pentru eficientizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și canalizare din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală, însă această activitate urmează a fi continuată.

Proiecte (apeduct și canalizare) implementate în raion, 2022 - 2023

nr	Localitatea	Denumirea proiectului
1.	or.Căușeni	Modernizarea rețelelor centrale de alimentare cu apă din orașul Căușeni
2.		Apeduct magistral Ștefan Vodă-Căușeni-Căinari (în derulare)
3.	s.Sălcuța Nouă	Construcția sistemului de apeduct
4.	or.Căinari	Reabilitarea și extinderea sistemului de apeduct în orașul Căinari, raionul Căușeni, pentru zona I, sector II
5.	s.Coșcalia	Extinderea rețelelor de canalizare în satul Coșcalia, raionul Căușeni
6.	s.Chircăieștii Noi	Construcția stației de epurare în comuna Chircăieștii Noi, raionul Căușeni
7.	s.Opaci	Accesul la apă potabilă de calitate prin extinderea apeductului în satul Opaci, raionul Căușeni
8.	s.Zaim	Revitalizarea serviciului de canalizare în satul Zaim prin conectarea localității la stația de epurare

Proiecte de dezvoltare locală în cadrul Programului Național „Satul European”, ediția II, 2024

nr	Localitatea	Denumirea proiectului
1.	s.Zaim	Asigurarea cu serviciul de canalizare centralizată de calitate europeană
2.	s.Baccealia	Construcția rețelelor de canalizare
3.	s.Săiți	Accesul la apă potabilă de calitate prin extinderea apeductului
4.	or.Căinari	Modernizarea rețelelor centrale de alimentare cu apă
5.	s.Sălcuța Nouă	Sistemul de apeduct
6.	s.Opaci	Revitalizarea și extinderea serviciului de canalizare
7.	s.Coșcalia	Construcția sistemului de canalizare etapa II
8.	s.Tănătari	Construcția infrastructurii tehnico-edilitare de canalizare centralizată
9.	s.Taracalia	Evacuarea și epurarea apelor uzate

10.	s.Tocuz	Reabilitarea sondei artiziene și construcția a patru castele de apa
11.	s.Baimaclia	Evacuarea și epurarea apelor uzate
12.	s.Fîrlădeni	Construcția/extinderea/reabilitarea sistemelor de alimentare cu apă, de epurare a apei și canalizare

Serviciile publice de alimentare cu apă și canalizare joacă un rol decisiv în îmbunătățirea calității vieții, protecției mediului, ținând cont de importanța lor pentru economie, pentru producerea de bunuri și servicii, eficiența și calitatea acestora constituind un factor de competitivitate, în special datorită faptului că permit atragerea investițiilor mai favorizate.

4.1.7 Alimentarea cu gaze naturale

Securitatea energetică este parte indispensabilă a securității statului, consolidarea căreia reprezintă o prioritate strategică pentru Republica Moldova. În acest context, infrastructura de gaze naturale este strategică pentru securitatea energetică a raionului, ceea ce impune o gestionare corectă și eficientă a întregului sistem, mai ales în condițiile în care politicile europene susțin necesitatea accelerării reformelor în sectoarele energiei în calea spre atingerea obiectivului de decarbonizare, un accent deosebit fiind pus pe modernizarea și re tehnologizarea infrastructurii de gaze naturale

Pe piața gazelor naturale din Republica Moldova, principalii operatori sunt „Moldovagaz” SA, „Energocom” SA, „Moldovatransgaz” SRL și „Vestmoldtransgaz” SRL. În ultimii zece ani, Republica Moldova a întreprins măsuri concrete de diversificare a aprovizionării cu gaze naturale, inclusiv prin crearea de interconexiuni cu România, ceea ce a contribuit la îmbunătățirea securității energetice.

Finalizarea gazoductului Iași-Chișinău, împreună cu oportunitatea de a utiliza ruta transbalcanică în regim revers, oferă capacitățile tehnice și precondițiile necesare pentru diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale.

Perioada analizată a fost o perioadă a realizării cu succes a obiectivelor propuse în asigurarea instituțiilor de învățământ din raion cu gaze naturale:

Sursa de încălzire a instituțiilor de învățământ

Clasificare	număr	Sursa de finanțare		
		Cazan autonom pe gaze	Cazan cu combustibil solid	Încălzire cu sobe
Instituție de învățământ (licee)	10	10	-	-
Instituție de învățământ (gimnazii)	20	16	4	-
Instituție de educație timpurie (grădinițe)	34	23	9	2 (Baurci, Grădinița)
Instituții de învățământ extrașcolar	5	4	-	1 (Căinari)

Din totalul 34 instituții de educație timpurie (grădinițe) doar 2 unități (s.Baurci, s.Grădinița) și una instituție de învățământ preșcolar (Școala de muzică Căinari) se încălzesc cu sobe (lemne și cărbune).

Este evident că pentru realizarea tuturor planurilor mijloacele financiare nu sunt suficiente, de aceea este absolut necesară colaborarea eficientă cu donatorii ce activează pe teritoriul RM.

4.1.8 Infrastructura de comunicații

Infrastructura de comunicații este elementul cheie al bunei funcționări a oricărui tip de sistem pentru comunicații de date și voce. În contextul globalizării și al necesității de a avea acces la informație în timp real, multe companii conștientizează rolul major pe care îl are infrastructura de comunicații în desfășurarea unei activități eficiente.

Rețeaua de comunicații s-a îmbunătățit în ultimii ani, deoarece vechile centrale telefonice manuale și automate au fost înlocuite cu centrale digitale. Cei mai importanți furnizori în domeniu este Moldtelecom. De asemenea locuitorii raionului au acces în proporție de 80% la telefonie mobilă (Orange, Moldcell, Unite).

Raionul Căușeni dispune de mijloace de mass-media proprii: „TV local „Studio-L” de asemenea pe teritoriu operează următoarele mijloace mass-media (abonare sau acces liber): presa regională, presa națională, mai multe posturi radio regionale și naționale, mai multe posturi TV regionale și cu acoperire națională. Raionul Căușeni de asemenea dispune de pagina web: www.causeni.md

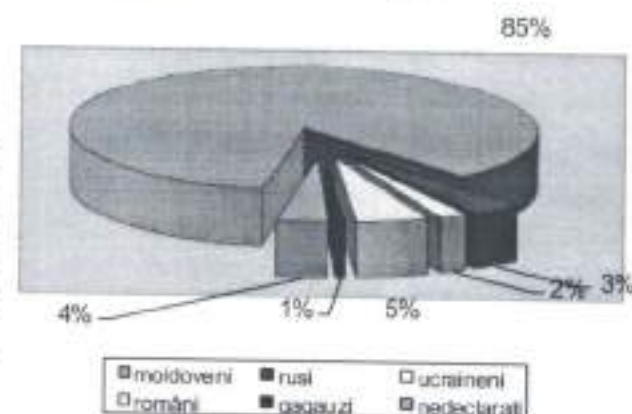
5. Populația și resursele umane

5.1 Populația

Populația raionului Căușeni constituie 82.959 persoane, ce constituie 3,36% din populația Republicii Moldova.

Structura populației pe sexe este reprezentată de 39.157 bărbați (48%) și 43.802 femei (53%). Numărul populației urbane este de 21.131 persoane și deține o pondere de 25,5% din totalul populației raionului Căușeni, iar numărul populației rurale este de 61.828 persoane și deține o pondere de 74,5% din totalul populației raionului.

structura etnica a populației

Minorități etnice/lingvistice:

Componenta etnică a localității este constituită preponderent din moldoveni – 90,8%, minoritățile etnice deținând doar 9,2%, dintre care ponderea o constituie rușii, urmați de ucraineni și bulgari. Minoritățile etnice sunt reprezentate de 10.028 persoane.

Structura etnică

Grup etnic	Populație	Procentaj
Moldoveni	68178	84,0%
Români	4203	5,2%
Ruși	2762	3,4%
Ucraineni	1571	1,9%
Bulgari	971	1,1%
Găgăuzi	533	0,6%
Romi	18	0,02%
Alte etnii	165	0,2%
Nedeclearați	2838	3,6%

Fiecare dintre reprezentanții numiți formează familii locale împreună cu un membru din comunitate, iar reprezentanții minorităților etnice în comunitate vorbesc limba română (grad diferit de cunoaștere), se implică și beneficiază de toate serviciile comunității la egal cu toți ceilalți membri.

Minorități religioase: (banca de date statistice în urma recensământului la 01.06.2024)

- Creștini ortodocși - 91.8%	- Evangheliști - 0.1%
- Creștini de stil vechi - 0.02%	- Ateiști - 0.04%
- Catolici - 0.01%	- Islam - 0.03%
- Baptiști - 0.6%	- Martorii lui Iehova - 0.2%
- Creștini după Evanghelie - 0.1%	- Alții - 0.04%
- Pentecostali - 0.5%	- Nedecarați - 6.5%
- Adventiști de ziua a șaptea - 0.06%	

În raionul Căușeni nu au fost înregistrate conflicte religioase. Minoritățile religioase susțin că nu au remarcat fapte de discriminare, mulți din ei fiind antrenați în instituțiile publice și se implică în procesul decizional local.

Structura după vârste a populației se prezintă, pentru anul 2024 ca una favorabilă (pentru prezent), deoarece grupele de vârstă cele mai reprezentative constituie populația activă, dar poate deveni defavorabilă pentru perioade mai extinse (medii și de lungă durată), unde se preconizează o îmbătrânire a populației. Această situație este cauzată de faptul că prima grupă mare de vârstă (0-14 ani) care va asigura completarea contingentului populației active din punct de vedere economic este în stagnare. Raionul Căușeni se va confrunta în următorii 5 ani cu o sporire a procesului de îmbătrânire a populației, care va determina o presiune demografică în descreștere.

Numărul populației se menține în descreștere, sporul natural fiind negativ.

Ratele mișcării naturale a populației

an.	rata natalității	rata mortalității	spor natural	rata nupțialității (căsătorii)	rata divorțialității
2021	11,5	16,3	-4,8	7,2	6,0
2022	9,3	14,8	-5,4	6,4	5,3
2023	9,6	14,2	-4,6	5,7	5,3

Persoanele în etate reprezintă una din cea mai vulnerabilă categorie socială existentă în raion, majoritatea dintre care trăiesc în sărăcie. Cu regret este evidentă îmbătrânirea populației, ca rezultat al scăderii natalității și migrației tinerilor. Persoanele în etate reprezintă cca 3% din populație, dintre care ponderea o dețin femeile.

Această categorie a populației se confruntă cu probleme economice grave, cum ar fi: lipsa de surse financiare pentru procurarea lemnului și a carburanților de foc, insuficiența de locuri în azilele pentru bătrâni. Deși pensiile au fost majorate, acestea nu acoperă coșul minimal de consum și cei mai mulți dintre ei necesită acordarea ajutoarelor materiale. Efectiv această stare de lucruri nu diferă mult de la un an la altul.

Situația social-economică și nivelul de trai scăzut au influențat negativ asupra nivelului de trai al populației. În general populația raionului Căușeni se confruntă cu următoarele problemele: starea economică precară, lipsa locurilor de muncă, sporul natural scăzut, pensii mici, potențialul redus al administrației publice locale de a ajuta categoriile social-vulnerabile.

5.2 Infrastructura educațională

Direcția Educație, Cultură, Tineret, Sport și Turism Căușeni, în cadrul cărei activează 35 persoane, dintre care 17 bărbați, ceea ce constituie 48,57% și 18 femei, respectiv 51,43% cu vârsta medie de 51 ani, aceasta variind între 27 ani și 69 ani, promovează politica de stat în domeniul educației și formării profesionale, racordată la tendințele naționale și internaționale moderne, fiind determinată de asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți prin incluziune echitabilă în învățământul general, profesional tehnic și superior și prin alte forme de educație pe tot parcursul vieții și este responsabilă de buna activitate a unităților de învățământ din raion.

Creșterea performanțelor la toate nivelurile sistemului de educație, realizate prin: eficientizarea rețelei școlare și preșcolare, modernizarea infrastructurii, consolidarea capacității manageriale, dezvoltarea culturii calității, valorificarea tehnologiilor informaționale moderne, digitale, care permite creșterea performanțelor școlare și schimbării în educație.

Rețeaua instituțiilor de învățământ:

Numărul și tipologia instituțiilor de învățământ:	
În raion sunt:	33 instituții preșcolare și 2 Gimnazii- Grădiniță (instituții preșcolare cu instruire în limba română-28; cu instruire în limba rusă-4, alolingve- 3)
	29 instituții de învățământ (10 licee teoretice, 17 gimnazii și 2 gimnazii - grădiniță); instituții școlare cu instruire în limba română-26; în limba rusă-3; din ele – 9 școli de circumscripție: LT „Alexei Mateevici” Căușeni, LT „Alexei Mateevici” Căinari, LT „Mihail Sadoveanu” Fîrlădeni, LT „Meșterul Manole” Sălcuța, Gimnaziul Tănătarii-Noi, Gimnaziul Cîrnățenii-Noi, Gimnaziul Chircăieștii-Noi, Gimnaziul Constantinovca, Gimnaziul Coșcalia.
	5 instituții extrașcolare: - Centrul de Creație al Copiilor și Adolescenților cu 2 filiale: Fîrlădeni și Căinari (128 cercuri), 1763 de copii, cu extindere a activității extrașcolare în 17 instituții din raion; - Școala sportivă (11 probe de sport, 776 elevi), extindere- în 12 instituții de învățământ; - Școala de muzică s. Copanca, 6 specialități (65 elevi); - Școala de muzică or. Căinari, 4 specialități (64 elevi); - Școala de Arte or. Căușeni, 11 specialități (258 elevi).
	Serviciul de Asistență Psihopedagogică (29 centre de resurse în instituțiile de învățământ și 14 în IET)

Asigurarea procesului instructiv-educativ de calitate depinde în mare parte de respectarea unui sistem de norme referitoare la nivelul de dotare minimă, căruia trebuie să corespundă instituția de educație timpurie.

Gradul de asigurare a condițiilor optime privind starea tehnică și dotarea cu echipament necesar contribuie nemijlocit la creșterea și dezvoltarea sănătoasă a copiilor. Aici putem menționa, că la 24 instituții de învățământ este asigurată accesibilitatea persoanelor/copiilor cu dezabilități locomotorii, iar la 5 nu este

Inclusiv urban	2330	2816	2804	2804	2947
Rural	5953	5307	5038	4875	4636
Numărul elevilor alimentați	4244	4074	3926	3736	3345
Ponderele elevilor ce au beneficiat de alimentație	51,24	50,15	50,06	48,36	44,50

Raportul per copil/cadru didactic la nivel de raion în anul curent de studiu a rămas la același nivel ca și în anul precedent și atinge valori de 10,6 copii la un cadru didactic:

- învățământul liceal (14 elevi per cadru didactic);
- învățământul gimnazial (9 elevi per cadru didactic).

S-au creat condiții eficiente pentru transportarea elevilor către 20 de instituții de învățământ, fiind asigurați cu 14 autobuse școlare și un autobus arendat.

Din analiza datelor colectate, reiese că media pe clase în raion este de 20,15 elevi, inclusiv în mediul urban – 23,68 în mediul rural – 18,38. Un număr mai mare de 20 de elevi în instituții, cele mai înalte medii fiind în: LT „Mihai Eminescu” Căușeni- 24,99; LT „Alexei Mateevici” Căinari- 24,4; LT „Ștefan cel Mare și Sfânt” Taraclia- 23,93; LT „Meșterul Manole” Sălcuța-23,25; între 20-23 elevi – în 10 instituții; între 15-20 în 8 instituții. Cele mai mici medii elevi/ clasă se înregistrează în: Gimnaziul- Grădiniță Costantinovca- 6,71; Gimnaziul- Grădiniță Tănătăii Noi- 8,14; Gimnaziul Ciuflești- 10; LT „Alexandr Pușkin” filiala Grigorevca- 11,4.

Utilizarea capacității sub nivelul de proiect, numărul mic de copii în mai mult de 80 la sută din instituții relevă anumite probleme în constituirea și funcționarea rețelei școlare. Menținerea instituțiilor de învățământ cu un număr foarte mic de copii (Gimnaziul- Grădiniță Costantinovca- 47 elevi, Gimnaziul –Grădiniță Tănătăii Noi- 57 elevi, LT „Alexandr Pușkin” filiala Grigorevca- 57 elevi, Gimnaziul Ciuflești-70 elevi) este evident ineficientă economic și necesită măsuri de optimizare, în continuare, a rețelei școlare.

Necesități în domeniu:

- asigurarea instituțiilor de învățământ în măsură suficientă cu: utilaj tehnologic și frigorifer, asigurarea sălilor de clasă cu mobilier, înzestrarea cu tehnică informațională performantă;

- asigurarea procesului educațional cu cadre pedagogice performante, cu un grad înalt de pregătire în metodică și specialitate.
- asigurarea finanțării suficiente a instituțiilor de învățământ pentru buna desfășurare a procesului educațional;
- remedierea drumurilor deteriorate și neaccesibile dintre localități pentru transportarea în siguranță a elevilor către instituțiile de circumscripție;

5.3 Infrastructura de sănătate

Sistemul de ocrotire a sănătății îl formează IMSP Spitalul Raional Căușeni „Ana și Alexandru”, care dispune de 450 paturi. La spital lucrează peste 100 medici și asistente cu studii superioare și peste 250 cu studii medii speciale. Centrul medicilor de familie are angajați 40 medici și 58 asistente medicale.

Spitalul este în permanentă reformare și se orientează spre acordarea asistenței medicale spitalicești conform standartelor moderne la cea mai înaltă calitate pentru spitale de categoria celor raionale. Obiectivul primordial este obținerea statului de spital regional. Pentru aceasta se lucrează la implementarea asistenței medicale de performanță-endoprotezarea de șold și intervenții chirurgicale la cataractă. De asemenea sau implementat investigații medicale de performanță ca colonoscopia, bronhoscopia, video fibro-esofago-gastro- duodenoscopia și se tinde spre creșterea numărului intervențiilor chirurgicale programate în colaborare cu medicii de familie.

Secțiunile spitalului raional Căușeni „Ana și Alexandru”, sunt amplasate în 8 clădiri tip pavilion, 2 clădiri cu 4 etaje, una cu 2 etaje. Spitalul posedă încălzire autonomă, prin cazangeria proprie conectată la gaze naturale și cazangerie pe biomasă. Aprovizionarea cu apă rece se efectuează non-stop 24 din 24 ore, din 2 sonde arteziene proprii. Pentru aprovizionarea secțiilor cu apă caldă sunt instalate colectoare solare, încălzitoare electrice de apă. Pentru siguranța energetică, spitalul dispune de două generatoare de curent electric de 95 kw și 110 kw, instalate panouri fotovoltaice de capacitatea de 96 kw. Asigurarea secțiilor cu lenjerie curată se efectuează de spălătoria spitalului. Alimentația bolnavilor este efectuată prin intermediul blocului alimentar al spitalului.

Un rol important în acordarea asistenței medicale calitative îl are gradul de calificare al lucrătorilor medicali, 100% de medici din staționar au grad de calificare.

Pentru anul 2025 spitalul a încheiat contract pentru acordarea asistenței medicale spitalicești cu CNAM pe 6 profiluri (terapeutic, chirurgical, obstetrical-ginecologic, pediatic, boli contagioase îngrijiri cronice) cu 9030 cazuri contractate.

Cu referire la Asistența Medicală Primară menționăm că în raionul Căușeni funcționează pe principiile medicinei de familie prin acțiuni preventive, educaționale, terapeutice și de recuperare care contribuie la promovarea stării de sănătate a individului, a familiei și a comunității.

Principiul de bază în organizarea asistenței medicale primare este garantarea accesului populației la serviciile medicale primare în volumul și de calitate prevăzute de legislație și este acordată de către 8 Instituții Medico – Sanitare Publice „Centre de Sănătate” (Căușeni, Căinari, Tănătari, Tocuz, Taraclia, Sălcuța, Fîrlădeni, Copanca) și Cabinetul individual al Medicului de Familie ”Vitalie Mocanu”.

În context, urmază a menționa că Centrele de Sănătate au acces pentru toate categoriile de persoane, inclusiv a persoanelor cu dizabilități locomotorii și de vîz în conformitate cu prevederile Legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Necesități în domeniu

- Conlucrarea insuficientă cu alte structuri medicale din raion, fapt care duce la spitalizări mult peste plan ale cazurilor cronice și sub plan a cazurilor acute, situații de conflict cu pacienții și rudele lor.
- Renovarea și reconstrucția aripei stîngi a Blocului curativ cu 4 nivele.
- Insuficiența cadrelor medicale: (medic neonatolog, cardiolog, narcolog etc.).
- Neachitarea serviciilor medicale acordate pacienților neasigurați, din categoria persoanelor social Vulnerabile

5.4 Situația epidemiologică în raionul Căușeni

Dezvoltarea unui sistem de îngrijire a sănătății bine integrat, rentabil și de calitate, care să răspundă nevoilor populației este o provocare pentru guvernele din întreaga lume. În Republica Moldova, acest proces este complex și se caracterizează prin prezența unei populații diverse din punct de vedere social, economic,

cultural, precum și prin finanțare și responsabilități variate la diferite niveluri administrative. Deși nu există modele universale pentru o bună prestare a serviciilor de sănătate, sunt totuși câteva cerințe bine stabilite, și anume: prestarea eficientă de servicii necesită personal instruit în gestionarea medicamentelor și dispozitivelor medicale și o finanțare adecvată pentru a asigura accesul, calitatea, siguranța și continuitatea asistenței medicale în orice condiție de sănătate, în diferite locuri și în orice moment al vieții.

Întru asigurarea bunăstării sanitaro-epidemiologice și promovarea sănătății populației raionului Căușeni, activează Centrul de Sănătate Publică, o subdiviziune teritorială a Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, cu statut de direcție, fără personalitate juridică, care asigură coordonarea activităților de sănătate publică la nivel teritorial în conformitate cu legislația în vigoare.

Elementul cel mai important al bunăstării omului este starea bună de sănătate care este influențată de mai mulți factori. Ponderea factorilor ce influențează sănătatea publică :

- factorii sociali – 54%,
- factorii climato-geografici și ecologici – 20%,
- factorii biologici(ereditari) –18%;
- eficiența sistemului asistenței medicale – 8%

Situația epidemiologică în raionul Căușeni se prezintă astfel:

- morbiditatea populației de boli transmisibile în raion s-a micșorat cu 18% în a.2024 față de a. 2023.
- diminuarea bolnavilor prin boli infecțioase și parazitare cu 17,6% în a.2024 față de a. 2023.

În a.2023 situația epidemiologică la tuberculoza organelor respiratorii pe țară este de 1663 persoane (cazuri noi de boală), dintre care 675 persoane din localitățile urbane și 988 persoane din cele rurale.

În raionul Căușeni tuberculoza este înregistrată în 22 (17) localități. Numărul de bolnavi de TB aflați la evidența medicului de familie, la finele anului 2024 a constituit 43 persoane, sau morbiditatea generală TB a fost de 53,0 la 100 mii populație. În ultimii 5 ani (2020-2024) e în diminuare morbiditatea generală a populației prin TB, de la 86,6 în a.2020 (72 bolnavi) la 53,0 în a.2024 (43 bolnavi). Totodată, ponderea bolnavilor eliminatori de bacili (BAAR) și formele avansate de boală rămân constante, la nivel de 50-51% și 39-40%, respectiv.

Problemele existente la compartimentul profilaxiei specifice a bolilor infecțioase dirijabile prin vaccinări:

- Crește refuzurile părinților/ populației de la imunizări, inclusiv din partea cetățenilor de cult.
- Fenomenul migrației intense a populației peste hotarele R.M nu permite a obține o acoperire satisfăcătoare cu vaccinări a populației adulte (vârstelor țintă).
- Rezolvarea și discutarea problemelor de situații epidemiogene

5.5 Cultura

Directia Educație, Cultura, Tineret, Sport și Turism Căușeni realizează politicile în domeniile de competență în teritoriu și î-și desfășoară activitatea în corespundere cu legislația în vigoare, iar colaborarea cu alte subdiviziuni ale administrației publice locale, Ministerul Culturii Republicii Moldova și societatea civilă în domeniile implementării politicilor educaționale și culturale.

În teritoriul raionului Căușeni activează 31 de case de cultură, inclusiv 2 case de cultură sunt fără edificiu (s.Baimaclia și s.Fîrlădeni), 5 au statut de centre comunitare multifuncționale în (s. Coșcalia, s.Săiț, s.Zaim și s.Cîrnățenii Noi, Ursoaia), 37 biblioteci publice, 3 muzee (Căușeni, Căinari, Zaim), 3 Instituții de învățământ extrașcolar (școala de arte Căușeni, școlile de muzică or.Căinari și s.Copanca) și 2 librării în or.Căușeni, iar starea edificiilor se prezintă în felul următor: necesită reparație capitală – 22, reparație curentă – 6, avariate – 3.

În perioada analizată colectivele artistice de amatori de la casele și căminele de cultură din localități au participat activ la formarea culturală a populației, eficientizarea activității artistice, promovarea talentelor autohtone și a tinerelor talente, la diferite festivaluri și concursuri raionale și regionale. S-au înregistrat schimbări pozitive în producerea valorilor culturale artistice, programelor de agrement și odihnă pentru publicul de toate vârstele, promovarea și dezvoltarea meșteșugurilor artistice populare.

În prezent la casele și căminele de cultură activează 112 persoane, dintre care cu studii superioare 23, cu studii profesionale tehnice postsecundare 47, de alt nivel 42 persoane. Conform vechimii în muncă: până la 2 ani activează 4 persoane; de la 2–5 ani activează 16 persoane; de la 5–10 ani activează 16 persoane; de la 10–15 ani activează 15 persoane; de la 15-20 ani activează 26 persoane și mai mult de 25 ani activează 35 persoane. Se simte lipsa specialiștilor în culturologie, dirijor de cor, conducător de fanfară, conducător de

orchestră, iar dotarea instituțiilor cu costume, instrumente muzicale, aparataj de sonorizare, mobilier și altele lașă de dorit.

În teritoriu pe parcursul anului se petrec diferite acțiunile culturale organizate de Direcție cum ar fi: Ziua Națională a Culturii, Zilele Naționale Mateevici; Ziua Națională a Portului Popular; Ziua Independenței și Ziua Limbii Române, ect...

Din proiectele culturale proprii realizate ca partener se menționează festivalurile „La seceriș” organizat în s.Cîrnăteni; „La Hușcă” organizat de s.Coșcalia; „La plăcinte” organizat s.Baimaclia; „Copăcel” organizat s.Zaim; „Preacurată-i fața Pâinii” organizat s.Taraclia, iar scopul festivalurilor folclorice este multiplu și important pentru păstrarea, promovarea și valorificarea culturii tradiționale.

În raion activează o Școală de Arte din orașul Căușeni, Școala de muzică din or. Căinari și Copanca. Acestea contribuie la dezvoltarea capacităților și aptitudinilor copiilor în domeniul artelor, la familiarizarea elevilor cu diferite genuri de artă, asigurarea integrității și continuității procesului de instruire a tinerilor muzicieni. Procesul de instruire este organizat conform planurilor și programelor de instruire aprobate de Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. Procesul instructiv educativ se realizează prin lecții individuale și în grup, participarea elevilor în orchestre, coruri, ansambluri, expoziții, colective coregrafice.

Școlile de profil din teritoriu dispun de instrumente muzicale, mijloace tehnice, mobilier și literatură.

5.6 Bibliotecile Publice:

Rețeaua de biblioteci publice din raionul Căușeni este constituită din 37 biblioteci publice gestionate de APL nivelul I și II, inclusiv Biblioteca Publică Raională „Ion Ungureanu” care are misiunea unui centru biblioteconomic regional prin activitatea sa fortifică motivația tuturor angajaților săi și a bibliotecarilor din r-l Căușeni pentru o formare continuă, pentru o acumulare de noi competențe, iar pentru cetățeni biblioteca vine cu oferte și invitații permanente pentru participare la activitățile de divertisment, de instruire non-formală și cele culturale prin generarea, implementarea, multiplicarea inovațiilor și prin prestarea serviciilor de bibliotecă de calitate.

Misiunea de bază a bibliotecilor publice din rețeaua raionului Căușeni a fost și rămâne a fi promovarea cărții și lecturii printre utilizatorii de toate vârstele, biblioteca servind drept punct de conectare a cetățenilor la

informații valoroase. Utilizarea eficientă a tehnologiilor informaționale, promovarea accesului la valorile universale facilitând procesul de cunoaștere a valorilor naționale, mai nou, a valorilor europene, livrând produse utile și atractive diferitor grupuri țintă.

În prezent la bibliotecile publice activează 48 persoane, dintre care femei 47, iar după categoriile de vârstă: sub 25 ani activează 1 persoană, de la 25-49 ani activează 24 persoane, de la 50-64 ani activează 18 persoane, peste 65 ani activează 5 persoane.

Pentru creșterea capacității de performanță a instituțiilor culturale în promovarea produselor lor la nivel local și național sunt trasate următoarele obiective și priorități: renovarea și refuncționarea instituțiilor de menire culturală; dezvoltarea, diversificarea și conservarea colecțiilor de bibliotecă; instruirea personalului în domeniu managementului cultural; stimularea participării cetățenilor la actul cultural, prin asigurarea unui mediu cultural de calitate; crearea condițiilor optime pentru salvagardarea și punerea în valoare a patrimoniuului cultural; acordarea de sprijin în accesarea de fonduri extrabugetare din finanțări naționale și internaționale pentru proiecte culturale realizate în parteneriat cu Consiliul Raional Căușeni, ect...

5.7 Dezvoltarea sectorul de tineret:

Politicile în domeniul de tineret au menirea să consolideze și să ghideze acțiunile autorităților publice locale, sectorului asociativ, structurilor de tineret și instituțiilor de educație în vederea implicării active a tinerilor în procesul producerii propriei bunăstări.

Scopul politicilor în domeniul de tineret este de a crea condiții favorabile pentru soluționarea/reducerea problemelor sociale cu care se confruntă tinerii din raion și de a crea premise reale pentru îmbunătățirea situației lor și promovarea participării tinerilor în toate domeniile vieții sociale, culturale, economice și politice.

Politicile în domeniul de tineret sunt orientate spre realizarea următoarelor obiective:

- facilitarea participării tinerilor în procesul de luare a deciziilor la nivel local;
- promovarea parteneriatului social dintre APL I, APL II, ONG-uri, structurile de tineret, sectorul privat, instituțiile de învățământ pentru realizarea activităților pentru tineri;
- identificarea și analiza problemelor strategice ale tinerilor la nivel de raion.

Principiul general al politicilor în domeniul de tineret a fost relevanța activităților planificate cu situația reală din sectorul de tineret din raion. Astfel, în procesul elaborării direcțiilor strategice și a planului de acțiuni s-a ținut cont de: problemele specifice ale tinerilor din raion, identificate în trei sondaje (două online și unul față în față) realizate în rândul tinerilor din raion în anul 2024 și discutate la Forumul raional al tinerilor 2024; capacitățile sectorului de tineret, evaluate în cadrul Forumului raional al prestatorilor de servicii prietenoase tinerilor 2024.

Elaborarea și implementarea politicilor în domeniul de tineret are la bază următoarele principii: cooperarea intersectorială între instituțiile publice, organizațiile de tineret, structurile de tineret și tineri; participarea informată a tinerilor și structurilor de tineret în procesele decizionale la nivel local și raional; nediscriminarea și incluziunea tuturor tinerilor, inclusiv a celor din grupurile social-vulnerabile și cu dizabilități.

Politicile în domeniul de tineret sunt elaborate în concordanță cu principalele priorități, strategii și programe în domeniul de tineret, la nivel internațional și național. Documentele transpun viziunea Consiliului raional Căușeni pentru dezvoltarea sectorului de tineret și pun în aplicare principiile și direcțiile prioritare stabilite în Legea nr. 215/216 cu privire la tineret și Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală.

Direcțiile prioritare ale politicilor de dezvoltare a sectorului de tineret

- Creșterea nivelului de participare și implicare civică a tinerilor.
- Valorificarea potențialului tinerilor de a realiza inițiative de inovație socială și dezvoltare comunitară prin instrumente de suport financiar.
- Oportunități economice pentru tineri.

5.8 Potențialul sportiv

Sportul și educația fizică reprezintă un fenomen social - economic în continuă dezvoltare, cu o contribuție importantă la obiectivele strategice ale Uniunii Europene cu privire la solidaritate și prosperitate, iar implimentarea Strategiei de dezvoltare „Sport 2030” pentru anii 2024-2030 descrie conținutul și mecanismul de realizare prin activitățile planificate și determină impactul asupra sistemului sportiv, asupra societății și statului pentru a optimiza pregătirea fizică, formarea culturală și profesională a cetățenilor, fiind parte

componentă a dezvoltării armonioase a personalității, a fortificării sănătății și consolidare a politicilor pe segmentul sportului de performanță.

În raionul Căușeni dotările de sport în localitățile rurale se limitează la sălile de sport din cadrul instituțiilor de învățământ, stadioanelor din incinta acestora și stadioanelor publice. Fiecare localitate deține cel puțin un stadion sportiv, însă acestea sunt neamenajate și doar în or.Căușeni, s.Zaim, s.Hagimus, s.Sălcuța, s.Taraclia, s.Chircăiești, s.Tocuz, s.Cîrnățeni, s.Ciuflești și s.Fîrlădeni dețin terenuri de minifotbal cu acoperire artificială. În același timp, majoritatea localităților dispun de spații verzi care pot fi transformate în spații de odihnă și recreere pentru locuitori.

Instituția Publică de Învățământ Școală sportivă Căușeni cu un contingent de 23 antrenori, 747 elevi, 46 grupe de instruire cu 12 probe de sport (fotbal, volei, baschet, handbal, rugby, tenis de masă, orientare sportivă, lupte libere, lupte greco-romane, judo, box și șah).

Secții sportive ale Școlii sportive Căușeni activează în 11 localități (Opaci, Hagimus, Căinari, Săiți, Constantinovca, Coșcalia, Fîrlădeni, Copanca, Cîrnățeni, Chircăiești și Ursoaea).

Doar în anul 2024 Școală sportivă Căușeni a obținut următoarele rezultate:

- 25 elevi au devenit Campioni a Republicii Moldova la probele (lupte greco-romane, lupte libere, kickboxing, orientare sportivă, judo, echipa de baschet feminin U-16)
- 48 elevi sunt membri lotului Național a Republicii Moldova la probele (baschet, orientare sportivă, lupte greco-romane, lupte libere, kickboxing, box și judo).

Tot în această perioadă elevii Școlii sportive Căușeni au participat la multiple competiții sportive amicale, Campionate Naționale, Turnee republicane și internaționale, Întăitări și Cupe unde au fost destinși cu Cupe, medalii de aur, argint, bronz și cadouri de preț.

Pentru viitor viziunea strategică cu privire la dezvoltarea educației fizice și sportului se va axa pe consolidarea dezvoltării sportului pentru toți la toate nivelurile și pentru toate categoriile de vârstă ale populației, în acest fel se va atinge obiectivul strategic către anul 2030 ca 55 % din populație să practice exercițiul fizic în scop întreținere și asanativ. Totodată se va îmbunătăți și cadrul normativ ca rezultat către anul 2030 să fie diversificată finanțarea sportului de performanță și a sportului pentru toți.

5.9 Protecția socială

Asistența socială – este componenta sistemului național de protecție socială, în cadrul căruia statul și societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate.

În raionul Căușeni asistența socială este asigurată de Structura Teritorială de Asistență Socială Căușeni din cadrul Agenției Teritoriale de Asistență Socială Sud - Est, prin intermediul asistenților sociali comunitari din primărie și a lucrătorilor sociali.

Beneficiari ai sistemului de asistență socială sunt:

nr	Categoria	nr. persoane
1.	copii ale căror sănătate, dezvoltare și integritate fizică, psihică sau morală sunt prejudiciate în mediul în care locuiesc	404
2.	familii care nu-și îndeplinesc în mod corespunzător obligațiile privind îngrijirea, întreținerea și educarea copiilor	135
3.	familii fără venituri sau cu venituri extrem de mici	1401
4.	persoane vârstnice	
5.	persoane cu dizabilități	3344
6.	copii rămași fără îngrijire părintească sau orfani	96
7.	familii monoparente	912
8.	familii cu mulți copii	540

Servicii sociale primare

nr.	Denumirea serviciului	nr. personal	Servicii sociale acordate
1.	Asistența socială comunitară prestează asistență socială persoanelor, familiilor și grupurilor sociale, la nivel de comunitate, pentru prevenirea și depășirea situațiilor de dificultate.	35	Identificarea persoanelor în situație de dificultate și facilitarea accesului acestora la prestații și servicii sociale. Susținerea și mobilizarea comunității în scopul soluționării situațiilor de dificultate.
2.	Îngrijire socială la domiciliu se prestează în casa persoanei vârstnice sau cu dizabilități, solitare sau singuratice.	81	Informare, sprijin în pregătirea hranei, livrare de produse alimentare. Însoțire și sprijin în accesarea unei prestații sociale. Asistență la domiciliu (în timpul igienizării rufelor și igienei personale, menaj al domiciliului, cumpărături).
3.	Cantina de ajutor social (or. Căușeni, s. Hagimus, s. Chircăiești, s. Ucraina) – persoane juridice care prestează servicii gratuite persoanelor social vulnerabile.	4	Prepararea și servirea zilnică a unei mese de persoană (preponderent prânzul). Livrarea gratuită la domiciliu a hranei persoanelor socialmente vulnerabile, în special persoanelor imobilizate la pat.

Servicii sociale specializate

nr.	Denumirea centrului/serviciului	instituții	Servicii sociale acordate
1.	Centrul maternal "Pro familia" din or. Căușeni, instituție publică de protecție a cuplului mamă-copil în scopul prevenirii abandonului copilului și asigurării formării, menținerii și consolidării legăturilor familiale	1	- Găzduire, întreținere și alimentare. - Suport în dezvoltarea abilităților de creștere și îngrijire a copiilor. - Consiliere psihologică, asistență medicală, asistență juridică. - Suport pentru (re)integrarea familială, socială și profesională.
2.	Centrul de zi pentru copii în situație de risc "Casa în care mă simt copil" din satul Taraclia,	1	- Prepararea și servirea zilnică a unei mese de persoană (preponderent prânzul).

	instituție publică de asistență socială ce furnizează servicii în regim de zi în scopul prevenirii separării copiilor în situație de risc de mediul familial		- Aprovizionarea, contra cost, de la sediul cantinei, cu produse agroalimentare de bază la prețurile lor de achiziție. - Livrarea gratuită la domiciliu a hranei persoanelor socialmente vulnerabile, în special persoanelor imobilizate la pat.
3.	Azilul raional pentru persoane vârstnice din satul Tănătari	1	- Cazare, alimentație, îngrijire, terapie ocupațională, activități de dezvoltare a deprinderilor de viață - Asistență medicală, activități de recuperare. (capacitate maximă – 50 persoane).
4.	Centre multifuncționale în satele Chircăiești, Ucrainca, Baccealia.	3	- Alimentație, îngrijire, terapie ocupațională, activități de dezvoltare a deprinderilor de viață. - Asistență medicală, activități de recuperare pentru copii și vârstnici.
5.	Serviciul Asistență parentală profesionistă, 18 asistenți parentali profesioniști oferă copiilor îngrijire familială substitutivă în familie.	54	- Îngrijirea și creșterea copilului în condițiile unui mediu familial substitutiv, corespunzător particularităților de vârstă. - Facilitarea socializării integrării copilului în familia biologică, extinsă, adoptatoare sau alte forme de îngrijire de tip familie.
6.	Serviciul social „Echipă mobilă” - serviciu specializat, destinat persoanelor cu dizabilități severe și accentuate	30	- Oferă asistență socială și suport la domiciliul beneficiarilor, în baza nevoilor identificate ale acestora, precum și consiliere și suport persoanelor implicate în procesul de incluziune a acestora.
7.	Serviciul social „Asistență personală” - serviciu specializat pentru persoane cu dizabilități severe, inclusiv copii cu dizabilități severe.	114	- Oferă servicii de îngrijire personală, mobilitate, sarcini menajere de bază (suport pentru prepararea hranei, curățenie), participare la viața socială, supraveghere și îndrumare, însoțire și îngrijire în afara localității, după caz, în afara țării, în scopul reabilitării/recuperării.

În cadrul STAS Căușeni se prestează de asemenea servicii protetico-ortopedice – 1 felcer protezist asigură persoanele cu dizabilități, preponderent locomotorii, prin intermediul Centrului "CREPOR" și ajutoarelor umanitare cu scaune cu roțile, încălțăminte ortopedică, corsete, premărgătoare, scutece și alte mijloace protetico-ortopedice.

Prestații sociale

nr.	Denumirea serviciului	Beneficiari an. 2025	Categoriile de beneficiari
1.	Ajutorul social – prestație socială care asigură un venit lunar minim garantat familiilor defavorizate	2914	Persoane cu dizabilități, persoane pensionare, familii cu copii în întreținere cu venit global mai mic ca venitul minim garantat de stat.
2.	Compensarea cheltuielilor pentru deservirea cu transport a persoanelor cu dizabilități	2418	Persoane cu dizabilități severe și accentuate și persoane cu dizabilități ale aparatului locomotor.

5.10 Piața muncii și capitalul uman:

Schimbările metodologice în statistica oficială a populației și în statistica pieței muncii din perioada anilor 2022-2024 limitează comparabilitatea cronologică a datelor. Dar, privite în ansamblul lor, datele denotă în mod convingător scăderea, și absolută, și relativă, a participării și ocupării populației în care se află piața muncii de aproape două decenii. În pofida trendului general de creștere a produsului intern brut (PIB), a numărului de întreprinderi și a productivității muncii din această perioadă, numărul de locuri de muncă nou-create a fost în mod constant mai mic decât numărul de locuri de muncă lichidate.

Populația activă din punct de vedere economic constituie persoanele care furnizează forța de muncă disponibilă pentru producția de bunuri și servicii, incluzând populația ocupată și șomerii.

Populație ocupată sunt persoanele care desfășoară o activitate economică sau socială producătoare de bunuri și servicii în scopul obținerii unor venituri în formă de salarii sau alte beneficii.

În perioada analizată predomină populația aptă de muncă. Vârsta aptă de muncă include:

- pentru bărbați vârsta de la 16-61 ani
- pentru femei vârsta de la 16-56 ani

În perioada analizată persoanele cu vârsta aptă de muncă constituie 64,6% (39 331 persoane) din numărul total al locuitorilor, 16,5% (10 033 persoane) sunt sub vârsta aptă de muncă și 19,0% (11 562 persoane) sunt peste vârsta aptă de muncă.

Doar 10.987 persoane din totalul celor apti de muncă sunt active, adică 27,9%. O analiză mai detaliată a forței de muncă după domeniile de activitate relevă că o particularitate a populației raionului este dependența excesivă de agricultură, și respectiv, de condițiile climatice.

piata muncii, pers

Dinamica structurii populației după domenii de activitate (mii)

Categorii sociale	2022	2023
- Populație aptă de muncă	40,3	39,3
- Populație ocupată în economie, inclusiv:	11,3	10,8
- În agricultură, silvicultură și pescuit	1,4	1,5
- Învățământ și educație preșcolară	2,5	2,4
- Industrie și construcție	2,2	2,0
- Administrație Publică Locală, apărare și asigurări sociale	1,1	1,1
- Altele activități	4,1	3,8

Sursa: Direcția Teritorială pentru Statistică. Datele cuprind unitățile economice (sectorul real) cu 4 și mai mulți salariați și toate instituțiile bugetare, indiferent de numărul de salariați.

Câștigul salarial mediu lunar brut pentru raionul Căușeni este cu cca 19.9% mai mic față de salariul mediu pe economie:

	Salariul nominal mediu lunar	% față de salariul mediu pe economie
2022	7709.2	77.9
2023	9371.2	80.01

Sursa: Direcția Teritorială pentru Statistică

Numărul șomerilor în raionul Căușeni în perioada anilor 2022-2024 este în creștere, de la 1197 persoane în anul 2022 a crescut la 1219 persoane în anul 2024 sau o creștere de +0,22%, în special ce privește partea feminină de la 576 persoane a crescut la 666 persoane, sau o creștere de +0,9%.

nr.	Categorie	2022		2023		2024	
		total	femei	total	femei	total	femei
1	Șomeri înregistrați	1197	576	1124	528	1219	666
2	Plasați în câmpul muncii	308	158	388	173	386	208
3	Persoane fără profesie	798	385	656	326	722	418
4	Persoane cu studii secundar profesionale	256	113	297	107	332	163
5	Persoane cu studii medii speciale	67	35	84	42	62	29
6	Persoane cu studii superioare	70	42	70	45	103	56
7	Tineri	180	99	187	92	193	96
8	Au trecut cursuri profesionale	33	27	46	32	16	2
9	Au primit ajutor de șomaj	170	84	195	116	439	271
10	Înregistrate locuri vacante	744		701		654	

Sursa: Direcția Ocuparea forței de Muncă Căușeni

Se manifestă și un puternic decalaj de gen în activitatea economică, femeile având un nivel semnificativ mai redus de participare și de ocupare decât bărbații. Și în mediul urban, și în cel rural, rata șomajului bărbaților în 2022-2024 era mai înaltă decât a femeilor, confirmând situația din anii anteriori. Decalajul de gen în ocupare este însoțit și de un puternic decalaj de gen în remunerarea muncii, fenomen manifestat practic la toate vârstele.

Cu o insuficiență acută de locuri de muncă corespunzătoare așteptărilor, oamenii preferă ocupații alternative. Astfel, în ultimele două decenii a crescut preferința pentru educația superioară, mai mulți tineri, atât bărbați, cât și femei, dorind o educație superioară și o intrare mai târzie în câmpul muncii – aceasta chiar dacă, aparent, cererea pentru nivele de calificare atât de înalte este destul de limitată pe piața internă a muncii. În rezultat, structura educațională a forței de muncă s-a schimbat în mod cardinal în ultimele două decenii, prin ascensiunea puternică a segmentului cu studii superioare. S-ar putea ca studiile superioare să ofere randamente mai înalte în cazul emigrării.

Principalele măsuri de ocupare a forței de muncă promovate sunt consilierea profesională, medierea muncii, formarea profesională prin cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare, subvenționarea locurilor de muncă, în special, pentru șomeri. Totuși, acestea nu par să rezolve problemele în domeniu, inclusiv din cauza caracterului fragmentar al măsurilor și din cauza resurselor foarte limitate alocate. De exemplu, în raionul Căușeni în anul 2024 au beneficiat de șomaj 439 persoane (26,9%).

Analiza eficienței serviciilor de ocupare a forței de muncă pentru anii 2022-2024 la nivel de raion ne arată creșterea numărului persoanelor plasate în câmpul muncii cu +7,8%, iar al persoanelor înregistrate ca șomeri înregistrează o scădere cu - 0,5% a celor cu studii medii speciale și o creștere cu +33,0% a celor cu studii superioare. Din numărul șomerilor înregistrați 193 persoane sunt tinerii și constituie o creștere cu + 0,13% comparativ cu perioada vizată, iar celor care și-au dorit plasarea în câmpul muncii au trecut cursuri de pregătire profesională 16 persoane, sau o scădere cu -0,17%.

Persoanele cu dezabilități înregistrate la Direcția Ocuparea Forței de Muncă Căușeni

	înregistrați	plasați în câmpul muncii	domeniul de activitate
2023	85	8	Comerț, sănătate, agricultură, învățământ, administrație publică
2024	66	10	Industria prelucrătoare, comerț, agricultură, învățământ
2025, 5 luni	12	3	Comerț, sănătate, administrație publică

Cauzele situației social economice create se referă la limitarea locurilor de muncă pentru tineri, oportunități reduse de angajare mai ale s a celor din mediul rural, lipsa serviciilor de mediere a muncii, salariile

acordate tinerilor sunt mici în comparație cu coșul minim de consum. În consecință, a crescut numărul celor care migrează pentru a-și oferi un trai mai bun și pentru a obține venituri mai mari.

6. Mediul ambiant

6.1. Starea calității atmosferei

Atmosfera este unul dintre cele mai fragile subsisteme ale mediului ambiant datorită capacității sale limitate de a absorbi și de a neutraliza substanțele emise de activitățile umane, iar aerul atmosferic este unul din factorii de mediu dificil de controlat, deoarece poluanții, odată ajunși în atmosferă, se dispersează rapid și nu mai pot fi captați. Starea atmosferei este evidențiată prin: poluarea cu diferite noxe, calitatea precipitațiilor atmosferice, situația ozonului atmosferic, dinamica emisiilor de gaze cu efect de seră și unele manifestări ale schimbărilor climatice. Poluarea aerului are efecte adverse asupra sănătății umane și mediului înconjurător. Mai mult, poluanții atmosferici emiși într-o țară pot fi transportați ușor în atmosferă la distanțe lungi, astfel calitatea aerului în alte țări, poate fi afectată grav de emisiile provenite din alte țări. Conform datelor Organizației Mondiale a Sănătății circa 70% din populația urbană respiră aer poluat și doar circa 10% din populația totală a lumii respiră aer, calitatea căruia este în limite acceptabile.

Programul de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană” la capitolul „Mediu” a inclus următoarele politici prioritare:

- accelerarea implementării standardelor europene de mediu, promovarea inovațiilor și a investițiilor în conformitate cu Pactul Verde European;
- integrarea principiilor de dezvoltare durabilă și de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale, inclusiv în politicile economice;
- crearea sistemului de management integrat al calității apei, a solului și a aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă și a gazelor cu efect de seră, asigurarea aplicării principiului „poluatorul plătește”, aplicarea responsabilității extinse a producătorilor și răspunderea pentru cauzarea prejudiciului mediului;

- restabilirea și extinderea suprafețelor de păduri; reabilitarea și extinderea ariilor naturale protejate de stat, ș.a.;

În raionul Căușeni volumul noxelor degajate în atmosferă este sub nivel mediu, iar principalele surse de poluare a mediului constituie transportul auto, gunoiștile autorizate și neautorizate, gazele eliberate de cazangeriile instituțiilor publice, arderea tuturor tipurilor de combustibil în gospodăriile personale, arderea ilegală a miriștii și deșeurile de la animale din gospodăriile personale.

Centrul de Sanatate Publică a cercetat în anul 2024 prin metode de laborator mediul aerian în încăperi și aerul în zona de muncă conform indicilor sanitaro-chimici la 37 obiective, iar la 15 din ele (41,7%) au fost stabilite depășiri ale concentrațiilor maxim admise la praf și aerosoli.

Fiind un fenomen recunoscut la nivel global, în ultimii ani schimbările climatice au avut un impact semnificativ și asupra raionului Căușeni, în mod special au afectat multiple sectoare socio-economice, bunăstarea populației, siguranța și sănătatea publică, provocând o creștere a apariției și frecvenței dezastrelor, cum ar fi secetele și incendiile, inundațiile majore și distribuția inegală a precipitațiilor pe parcursul anului. În prezent, există dovezi clare că încălzirea globală este în mare măsură rezultatul activităților umane, manifestată prin emisii de gaze cu efect de seră în atmosferă, din arderea combustibililor fosili, referindu-se în principal la dioxid de carbon, metan, protoxid de azot, etc.

6.2 Starea apelor de suprafață și subterane

Factorul de mediu cu cel mai mare impact asupra sănătății populației este apa, având în vedere importanța vitală permanentă a prezenței apei potabile pentru procesele fiziologice, biochimice etc. ce au loc în organismul uman, precum și pentru necesitățile igienice și menajere.

În raionul Căușeni există 129 obiecte acvatice (iazuri, bazine de acumulare, dintre care cca 94% sunt proprietate publică.

Numărul obiectelor, total	Suprafața cu fișa riverană de protecție	Proprietate	
		Publică (APL)	Privată
129	934,61	120	9

Sursa: Cadastrul funciar, Raionul Căușeni la 01.01.2025

Menționăm că cel mai multe obiecte acvatice se află în localitățile:

- or. Căușeni – 14 obiecte
- s. Săiți – 12 obiecte
- s. Sălcuța - 13 obiecte
- s. Opaci – 9 obiecte
- s. Taraclia – 6 obiecte
- s. Tocuz – 6 obiecte
- s. Cîmățenii Noi – 6 obiecte
- s. Grigorievca – 5 obiecte
- com. Baccealia – 5 obiecte
- com. Zaim – 5 obiecte
- s. Plop-Știubei – 4
- s. Tănătarii Noi – 4 obiecte

Cea mai mare suprafață ocupată de către un obiect acvatic este în com. Ucraina – de 165,7 ha, urmată de com. Baccealia – 36,35 ha, s. Ursoaia – 28,34 ha, com. Pervomaisc – 22,3039 ha, com. Zaim – 22,9846 ha, com. Baimaclia – 20,811 ha, com. Coșcalia – 19,1321 ha, s. Săiți – 11,87 ha.

Apa folosită în scopuri potabile este un factor care determină până la 15-20% din cazurile de boli diareice acute și hepatită virală A, preponderent în zonele rurale, 20-25% din bolile somatice, 100% - în cazul fluorozei dentare.

Calitatea apelor de suprafață. Monitoringul apelor de suprafață este efectuat permanent de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat, prin intermediul unei rețele care include 49 de secțiuni de supraveghere pe 16 râuri, 6 bazine de acumulare, la 49 indici hidrochimici și 5 grupuri de elemente hidrobiologice, și de Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice în 60 puncte de control la 11 bazine acvatice, la parametri chimici, microbiologici și parazitologici.

Conform rezultatelor monitoringului efectuat, în ultimii ani nivelul de poluare a râurilor Prut, Dunărea și Nistru n-a suferit schimbări esențiale față de anii precedenți, cu unele mici excepții. Râurile mici însă rămân a fi în continuare cu un grad înalt de poluare, ceea ce se referă și la rețeaua hidrologică a raionului Căușeni, prezentată de ape curgătoare ale riurilor Botna (cu afluenții săi Martina și Ceaga) și Nistru.

Calitatea apelor subterane. Supravegherea calității apelor subterane de către Serviciul Sanitaro Epidemiologic de Stat contribuie la asigurarea unei calități adecvate a apei de băut, a surselor și sistemelor de alimentare cu apă potabilă. Anual se cercetează 22-25 mii probe de apă la parametri microbiologici și 18-20 mii probe la parametri chimici. În anul 2024 s-a menținut un nivel ridicat de necorespondere a calității apei de

băut din surse și a apei din sistemele de distribuire a apei. Ponderea probelor necorespunzătoare la indicii sanitaro-chimici din sursele centralizate subterane în localitățile situate pe malul drept al Nistrului a constituit 52,9%, față de 47% în anul 2023. Situația cea mai gravă se înregistrează în 14 raioane din republică, printre care și Căușeni, unde necorespunderea constituie 65-100%.

Problemele principale, cu referință la apele de profunzime, pentru raionul Căușeni sânt conținutul ridicat de fluor (2-16 mg/l); sodiu (200-560 mg/l), amoniac (2-10 mg/l); hidrogen sulfurat (3-20 mg/l).

Sursele de poluare a apelor de suprafață și celor subterane. Sursele de poluare sânt cauzate, în cele mai multe cazuri, de sectorul gospodăriei comunale (stațiile de epurare a apelor uzate, deversările din sistemul comunal al apelor neepurate, managementul neadecvat al deșeurilor menajere solide, sectorul agrar (dejecțiile animaliere, depozitele de pesticide inutilizabile și interzise) și sectorul energetic (stațiile de alimentare cu petrol).

6.3 Starea solurilor

Conform datelor, mai mult de 35% din toate terenurile cu destinație agricolă din R. Moldova au soluri erodate de diferit grad. În țara noastră eroziunea solului este un proces continuu, asociat de topografie, climă, stratul acoperitor de sol și alți factori constitutivi.

Proprietarii funciari, care au primit anumite parcele de teren (uneori mai puțin de un hectar) pe pante abrupte diferite, nu s-au gândit la măsuri de prevenire a eroziunii. Recolta din terenurile privatizate, precum și profitul, care ar putea fi obținut, iar măsurile de protecție a mediului în condițiile de sărăcie extremă, în zonele rurale, nu au fost cele mai importante aspectele pentru proprietarii terenurilor. Însă dovezile factologice, reflectând creșterea suprafeței solurilor degradate, pun pe gânduri nu numai cercetători: în viitor urmașii noștri nu vor fi capabili să cultive produsele agricole pentru o aprovizionare alimentară normală.

Terenurile repartizate pentru exploatarea minereurilor și executarea lucrărilor de cultivare a carierelor, utilizate în hotarele UAT, de asemenea au suferit în urma activității omului. Din cele 35,8 ha terenuri repartizate pentru exploatarea minereurilor 23,45 ha sunt degradate de lucrări de dezvelire, ori nu se valorifică și sunt abandonate, ceea ce constituie 65,5%.

nr	Localitate	Minereuri	Suprafața totală, ha	Inclusiv		
				degradate de lucrări de dezvelire	utilizate	urmează a fi recultivate
1.	s. Cîrnățeni	nisip	26,16	21,2386	4,9214	
2.	s. Hagimus	nisip	1,1	0,1		
3.	com. Ucrainca	argilă	2,0	0,5		
4.	s. Tocuz	argilă	3,5	0,5		
5.	s. Ciuflești	argilă	0,3	0,2		
6.	com. Baimaclia	nisip	0,5	0,3		
7.	or. Căinari	argilă	1,0	0,5	0,5	
8.	com. Baccealia	argilă	0,2	0,1		
9.	s. Fîrlădani	nisip	1,0772			1,08
	Total		35,8	23,43	5,4214	1,08

Sursa: Cadastrul funciar, Raionul Căușeni la 01.01.2025

Autoritățile administrației publice locale, autoritățile pentru mediu, pentru sănătate, pentru gestionarea resurselor subsolului și instituțiile de ramură de cercetare sînt obligate: să supravegheze în permanență lucrările de exploatare a resurselor subsolului, respectarea limitelor de folosire a acestora, să propună și să ceară beneficiarilor implementarea de tehnologii, care să asigure un randament superior la extragerea și preluarea resurselor subsolului și o reducere maximă a pierderilor și a deșeurilor;

La 01 ianuarie 2025 eroziunea solului în R. Moldova a ajuns la o asemenea amploare, că deja 36,6% din suprafața totală a terenurilor agricole au fost erodate în diferită măsură. Pierderile anuale ale economiei în urma degradării terenurilor sunt foarte semnificative. Acest lucru este specific și pentru raionul Căușeni.

Începînd cu data de 1 aprilie 2025, a intrat în vigoare noul Cod funciar al Republicii Moldova, document menit să îmbunătățească gestionarea terenurilor agricole și protecția resurselor naturale. Printre cele mai importante prevederi se numără:

- Digitalizarea cadastrului funciar – Informațiile despre fondul funciar vor fi disponibile într-un sistem digital accesibil publicului, administrat de Agenția Națională de Îmbunătățiri Funciare și interconectat cu

alte registre de stat. Platforma va permite acces rapid la date relevante privind calitatea solurilor, facilitând planificarea investițiilor în agricultură.

- Tarife echitabile, calculate în funcție de contextul local – Va fi adoptat un nou mecanism de ajustare a tarifelor pentru schimbarea destinației terenurilor agricole și forestiere, în funcție de puterea de cumpărare și specificul localităților. Măsura va aduce mai multă predictibilitate pentru proprietari și investitori.
- Măsură pentru protejarea solului și întreținerea terenurilor – Proprietarii de terenuri sunt obligați să respecte limitele de hotar, să prevină eroziunea și degradarea solului, să evite poluarea și să întrețină terenurile într-o stare fitosanitară corespunzătoare.
- Intervenții legale în cazul terenurilor lăsate în paragină – Terenurile lăsate în paragină mai mult de doi ani pot fi date temporar în arendă de către primărie, în baza unei proceduri legale transparente. Proprietarul își poate recupera oricând terenul, iar suma acumulată din arendă îi revine, după deducerea cheltuielilor administrative.

6.4 Starea pădurilor

Pădurile reprezintă patrimoniul strategic național și sursa de subzistență pentru populația țării. Lemnul, ca sursă indispensabilă pentru viață (lemn de foc, lemn de lucru, dezvoltarea agriculturii) și alte bunuri oferite de păduri (fructe, pomușoare, ape etc.) sunt necesități directe. Ecosistemele forestiere asigură habitate pentru o mare parte a biodiversității, care acoperă nevoile sociale (securitatea alimentară, nutrițională, energetică etc.) și susțin sănătatea omului.

Mărirea suprafețelor acoperite cu păduri a fost mereu în vizorul autorităților silvice, iar creșterea interesului pentru produse lemnoase și schimbările din mediu (climaterice, ecologice) au stat la baza inițierii unei acțiuni de interes național. Reziliența comunităților, în special la secete sau la temperaturile ridicate, prin resurse forestiere asigurate, cantitativ și calitativ, reprezintă calea de adaptare la schimbările climatice

Acoperirea cu diferite categorii de vegetație forestieră este mică (13,4%), cu o pondere a pădurilor și mai mică (circa 11%). Estimările specialiștilor prevăd necesarul de cel puțin 25% acoperire pentru a face față provocărilor de adaptare la schimbările climatice și asigurare a subzistenței comunităților.

Majoritatea pădurilor este gestionată de Agenția „Moldsilva” (circa 84%), care este autoritatea centrală pentru silvicultură și cinegetică. Autoritățile administrației publice locale gestionează practic celelalte păduri (circa 16%). Pădurile private sunt foarte puține și pe suprafețe reduse (circa 0,3%). Suprafața totală acoperită cu păduri este estimată la 371,0 mii ha și poate fi repartizată, conform gestionarilor, prin cifrele care urmează: Agenția „Moldsilva” – 303,2 mii ha; UTA – 50,5 mii ha; private – 2,7 mii ha; alți gestionari (teritoriul din stânga Nistrului) – 14,6 mii ha.

Suprafețele Fondului Forestier de Stat din raionul Căușeni gestionat de ÎS Tighina:

Ocolul Silvic	Suprafața (ha)	Devizarea după categorii de protecție(ha)		
		I	II	III
Talmaza	2707,9	2707,9		
Căușeni	4972,2	4972,2		
Căinari	2940,7	2940,7		
Hîrboveț	28,6	28,6		
Total raionul Căușeni	10 649,4	10 649,4		

La inițiativa Președinției Republicii Moldova și a autorităților de mediu/silvice, cu sprijinul societății civile, a fost lansat un apel național de înverzire a peisajelor prin extinderea pădurilor, astfel prin Hotărîrea Guvernului nr.55 din 17.02.2023 a fost pus în aplicare „Programul național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032”.

Suprafețe împădurite în raionul Căușeni de primării și planurile până în anul 2032

Primăriile implicate	Suprafața (ha) conform deciziei	Suprafața sădită pe ani				Planificat pentru toamna 2025	Planificat pentru 2026-2032
		2022	2023	2024	Primăvara 2025		
Săiți	56,0		33,63				22,37
Pervomaisc	86,28		15,33	63,76			7,19
Căinari	136,4		12,4		45,0	10	69
Ciuflești	58,91		7,37				51,54

Plop Știubei	10,65		11,1				
Baccealia	78,69			29,74			48,95
Tocuz	33,76			27,06	5,0		1,7
Tănătarii Noi	38,5			19,9		21,5	
Căușeni	66,0				15,62	30,0	20,38
Baimaclia	8,0			6,3			1,7
Taraclia	238,64						238,64
Ursoaia	10						10
Chircăiești	31						31
Total	854,33	1,5	79,83	146,76	65,62	61,5	502,47

Dezvoltarea și extinderea fondului forestier la nivel de raion va putea fi realizat numai prin crearea plantațiilor silvice noi, refacerea terenurilor cu vegetație forestieră degradată și crearea/reabilitarea perdelelor forestiere și împădurirea fâșiilor reverante, iar ca urmare a implimentării acestor sarcini au fost identificate mai multe efecte pozitive care vor crea:

- atenuarea schimbărilor climatice și reducerea emisiilor de carbon
- reducerea degradărilor solurilor (conservarea solurilor prețioase
- dinamică pozitivă a sedimentelor în rețeaua hidrografică
- asigurarea cu servicii, produse lemnoase și nelemnoase

6.5 Managementul deșeurilor

Autoritățile publice locale au obligația de a asigura populației următoarele activități și operațiuni care sunt necesare pentru păstrarea unui aspect salubru al localităților: pre colectarea, colectarea și transportul deșeurilor, sortarea și depozitarea controlată a acestora; organizarea prelucrării, neutralizării și valorificării materiale și energetice a deșeurilor; curățarea și transportul zăpezii de pe căile publice și menținerea în funcțiune a acestora pe timp de polei sau de îngheț; colectarea cadavrelor animalelor de pe domeniul public și predarea acestora unităților de ecarisaj; dezinsecția, dezinfectia și deratizarea.

Ponderea cea mai importantă dintre activitățile de salubritate cu impact asupra sănătății populației, a conservării și protecției mediului înconjurător o reprezintă gestionarea deșeurilor. Gestionarea deșeurilor, ca și în majoritatea localităților din republică, este o problemă existentă și la Căușeni.

La capitolul salubritate localităților pot fi definite următoarele probleme:

- Acces redus al populației rurale la serviciul public de salubritate.
Majoritatea localităților rurale nu dispun de servicii publice de salubritate. În majoritatea satelor locatarii acumulează gunoiul în locuri specializate și și o dată în 2-3 luni arendează mijloace de transport pentru a transporta gunoiul la gunoiștea centrală, contra plată.
Serviciile pentru efectuarea lucrărilor de salubritate sunt create în or.Căușeni, or.Căinari, s.Sălcuța, s.Zaim, ect... În or. Căușeni activează Întreprinderea Municipală „Salubritate și amenajare”. Deșeurile menajere sunt transportate și depozitate pe o platformă de depozitare autorizată care se află la o distanță de cca. 15 km de oraș. În afară de gunoiștile autorizate pe teritoriul orașului sunt create încă câteva gunoiști neautorizate. Gunoiștile autorizate sunt ieșite din granițele lor, iar gunoiul este aruncat în mod arbitrar. Nu se efectuează diguirea și compostarea gunoiului.
- Insuficiența bazei tehnice a serviciilor publice de salubritate existente.
O îngrijorare deosebită trezește uzură fizică și morală pronunțată a bazei tehnice a serviciilor speciale de salubritate existente. Această problemă duce la o slabă calitate a serviciilor de salubritate (cu mult sub cerințele Uniunii Europene) și la un randament scăzut al acestuia. Numărul total al autovehiculelor necesare pentru efectuarea lucrărilor de salubritate este mult sub necesitățile gospodăriilor comunale. În majoritatea localităților din raion autoritățile sunt dotate cu așa echipamente ca: mașină de transportare deșuri GAZ-53, tractor T-16, excavator, buldozer. Concomitent este de menționat că majoritatea localităților necesită investiții majore pentru procurarea tehnicii moderne, a containerelor și a altor tehnici necesare pentru prestarea serviciului de salubritate, deoarece echipamentul existent este de o uzură avansată, cu termenul de folosire expirat.
- Situația ecologică nesatisfăcătoare la rampele de depozitare a deșeurilor menajere solide.

O parte de deșeuri se depozitează în afara perimetrelor admise, o altă parte se aruncă în luncile râurilor, iazurilor, pe terenurile agricole și împădurite, fapt ce conduce la apariția unui număr considerabil de gunoiști stihiiice. Gestionarea deșeurilor menajere prin depozitare neautorizată duce la poluarea mediului ambiant și la pierderea unor cantități mari de componente prețioase, cum ar fi substanțele organice, hârtia, carton, mase plastice, metale (fier, nichel, cupru, crom) etc. Aceste componente pot fi folosite ca materie primă secundară pentru obținerea hârtiei, biogazului, îngrășămintelor pentru fertilizare etc.

Crearea, modernizarea, concesionarea serviciului de salubritate în teritoriu, precum și organizarea parteneriatelor publice-private în acest sens, care vor asigura evacuarea și transportarea deșeurilor, vor duce la micșorarea numărului de gunoiști neautorizate – un mediu benefic pentru apariția bolilor infecțioase și respectiv la micșorarea nivelului de poluare a resurselor funciare și acvatice.

O atenție deosebită se acordă salubrității terenurilor aferente fântânilor, izvoarelor și a zonelor sanitare și surselor de apă potabilă. Sunt amenajate teritoriile aferente obiectelor de menire social culturală. S.A. „Drumuri-Căușeni”, S.A. „Drumuri- Căinari” și ÎS Calea Ferată a Moldovei asigură curățirea arborilor, arbuștilor, amenajarea împrejurimilor și pasajelor din preajma drumurilor, fâșiilor de protecție a traseelor naționale, plantarea arborilor și arbuștilor în aceste zone, menținerea lor în ordine pe parcurs.

Atitudinea iresponsabilă a locuitorilor față de amenajarea gunoiștii autorizate și depozitarea gunoiului în locuri interzise (margini de drum, malurile râului și a iazurilor, pe pășuni, în păduri) contribuie la crearea unor focare de infecție cu influență asupra sănătății locuitorii și cu grav impact asupra mediului înconjurător.

6.6 Zone critice de impact negativ asupra mediului (subdiviziuni de intervenție)

Calitatea și starea mediului este un factor fundamental pentru sănătatea, economia și bunăstarea țării. Din acest considerent protecția mediului a devenit de importanță globală, pusă pe primul loc în lista priorităților, vizând în mod direct atât condițiile de viață și sănătate a populației precum și dezvoltarea economică prin utilizarea resurselor în mod sustenabil. Asigurarea unui mediu curat reprezintă o condiție incontestabilă a realizării drepturilor fundamentale ale omului, prevăzute de Constituția Republicii Moldova.

Conform Strategiei de Mediu pentru anii 2024-2030 se propune că schimbările climatice și resursele naturale să includă obiective și priorități naționale în următoarele subdomenii de mediu: bună guvernare de mediu, prevenirea poluării mediului, protecția aerului atmosferic, gestionarea durabilă și protecția resurselor de apă, a resurselor de sol, a resurselor minerale utile, a biodiversității și ecosistemelor naturale (păduri, zone umede, arii naturale protejate de stat, etc.), gestionarea integrată a deșeurilor și substanțelor chimice, bio-securitatea, asigurarea unui monitoring integrat al mediului, atenuarea și adaptarea la efectele schimbărilor climatice, ș.a..

În teritoriul raionului Căușeni se identifică zone critice privind influența asupra calității mediului, principalele dintre acestea fiind:

nr	Zona critică	Comentarii
1.	Gunoștile neautorizate	Pe teritoriul raionului există 22 gunoști neautorizate, cu suprafața totală de 15,8 ha. O parte de deșeuri se depozitează în afara perimetrelor admise, o altă parte se aruncă în luncile râurilor, iazurilor, pe terenurile agricole și împădurite, fapt ce conduce la apariția unui număr considerabil de gunoști stihionice și poluarea considerabilă a mediului.
2.	Alunecări de teren	371,8 ha alunecări de teren în localitățile Plop Știubei, Hagimus, Fîrlădeni, or. Căușeni, Chircăiești, Ursoaia, Opaci, Tănătari, Ciuflești, Coșcalia, Baccealia, Cîmățeni și Chircăieștii Noi.
3.	Lipsa de stații de epurare și sistemului de canalizare centralizat	Practic toate localitățile nu dispun de sisteme centralizate de canalizare, acestea în decurs de proiectare sau proiecte în derulare, lipsa de stații de epurare și sistem de canalizare centralizat afectează calitatea mediului în aceste localități.
4.	Apa potabilă poluată	Apa potabilă de calitate slabă în unele localități unde nu se hlorează și nu se filtrează, fapt care impune atragerea proiectelor și în domeniul dat.
5.	Pericol de inundații	Localitățile în pericol de inundații: - Hagimus-5,9 km, Copanca-2 km, Chițcani, Zagorna, Cremenciug: lunca Nistrului; - localitățile Chircăiești, Plop Știubei, Cîmățeni, or. Căușeni, Zaim: lunca Botnei. 96 km

		a localităților din lunca râului Botna de pe teritoriul r. Căușeni. - Digul de protecție a r.Botna care necesită consolidare: 32 km.
6.	Conducta de presiune înaltă de gaz	Conducta de presiune înaltă de gaz care traversează raionul Căușeni din direcția Rusia-Europa.
7.	Calea ferată	Transportarea pesticidelor și a materialului explozibil.
8.	Traficul rutier internațional	Transportarea pesticidelor și a materialului explozibil.
9.	Animale sălbatice	Creșterea numărului de animale sălbatice libere (mistreți, lupi, vulpi) în zonele forestiere a localităților Fîrlădeni, Plop Știubei, Copanca, Valea Verde, Ucrainca. Migrația acestor vietăți poate conduce la apariția bolilor epizootice în raion, cu afectarea atât a animalelor din gospodării private cât și din cadrul fermelor.
10.	Muniții neexplodate	Numărul sporit de situații excepționale la capitolul depistarea munițiilor neexplodate din anii de război 1941-1945 din localitățile Chircăiești, Hagimus, Copanca, Plop Știubei, or. Căușeni, Ursoaia, Tănătari, Grădinița.

Sursa: Direcția regională situații excepționale Căușeni

În scopul protecției populației, teritoriului, mediului înconjurător și proprietății în caz de pericol sau declanșare a situațiilor excepționale activează Inspectia pentru Protecția Mediului Căușeni și pe domeniul prevenirii și lichidării situațiilor de urgență - Direcția regională situații excepționale Căușeni.

Remizele de intervenție ale DRSE Căușeni, precum și posturile teritoriale de salvatori și pompieri amplasate pe teritoriul r-lui Căușeni au realizat în anul 2024 un număr de 669 intervenții (mediu – 2 pe zi), în comparație cu 2023 o majorare cu 7% și s-au diminuat cu 17% față de media înregistrată în ultimii 5 ani.

În perioada menționată au fost înregistrate 20 intervenții cu durata mai mare de 4 ore, dintre care 2 intervenții de Nivelul nr.II: 30.04.2024 incendiu or. Căușeni str. Ștefan cel Mare nr. 8 Centrul Comercial cu

durata de 6 ore (9 autospeciale) și 30.07.2024 incendiu or. Căușeni sectorul Grigoe Grigoriu 15 ha de vegetație uscată cu pericol de extindere spre 2 stații PECO cu durata 5 ore (6 autospeciale).

Activitatea s-a axat la maximum și pe linia prevenirii situațiilor de risc, astfel pe parcursul a 12 luni ale anului 2024, angajații DRSE Căușeni au fost implicați la maximum în procesul de instruire a 23569 persoane, dintre care 7361 minori, în baza a 16 campanii și dispoziții realizate în scopul prevenirii situațiilor de risc, precum și petrecerea a 24 aplicații la protecția civilă planificate pentru perioada de raport, ponderea de realizarea a acestora fiind de 100%.

Referitor la subiectul prevenirii arderii vegetației uscate și a gunoiului, este de menționat că, în perioada an.2024 de către Inspectoratul pentru Protecția Mediului Căușeni au fost inițiate în total 24 proceduri contravenționale urmate de aplicarea amenzilor în sumă totală de 93500 lei, din ele 5 remisc spre examinare în instanța de judecată, în baza art.154 alin.1)¹, art.115 alin.3) Cod Contravențional, iar de către Inspectoratul de poliție Căușeni au fost inițiate 42 proceduri contravenționale în baza art.115 alin.3) Cod Contravențional, dintre care 15 remise după competență la Inspectoratul pentru Protecția Mediului, iar în 27 fără identificarea persoanei culpabile.

Pe perioada vizată pe teritoriul raionului Căușeni au fost înregistrate 11 situații excepționale, comparativ cu 15 în aceeași perioadă a anului 2023, numărul lor s-a diminuat cu 27 %, deasemenea s-au diminuat cu 100% comparativ cu media pentru ultimii 5 ani care constituie 22,8 cazuri.

Urmare a acțiunilor proactive de intervenție și prevenție subdiviziunile direcției au reușit diminuarea numărului de incendii, diminuarea numărului de persoane intoxicate și decedate urmare a incendiilor, deasemenea s-a reușit majorarea numărului persoanelor salvate de la incendii de la 2 la 12 persoane.

Conform profilului stabilit, este necesar de continuat activitățile în domeniul de prevenire a incendiilor și a altor situații de risc, inclusiv prin instruirea și implicarea asistenți sociali din cadrul autorităților publice locale și angajaților din cadrul Inspectoratului de Poliție, conform modificării grupe țintă și a condițiilor de producere a incendiilor.

Printre direcțiile prioritare de politici și intervenție în domeniul politici și management de securitate și ordine publică, stabilite în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, se indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății și adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor

internaționale asumate de către Republica Moldova la contextul național și se referă la eficientizarea măsurilor de prevenire a situațiilor de urgență și excepționale, modernizarea sistemului național de pregătire pentru situații de urgență și excepționale, sporirea capacității operaționale și de răspuns în situații de urgență și excepționale.

Un aport considerabil în protecția mediului, prin acțiuni de informare și activități practice, îl are societatea civilă. În raionul Căușeni sunt înregistrate cca 10 asociații obștești, care sunt în căutarea fondurilor întru ameliorarea situației mediului, promovarea unui mod sănătos de trai, informarea și implicarea directă a populației în acțiuni de protecție a mediului. De asemenea și celelalte asociații obștești, care au ca scop dezvoltarea locală și alte domenii, promovează prin activitate lor și protecția mediului.

6.7 Fondul ariilor protejate

Rezervațiile naturale sunt arii protejate, care reprezintă spații naturale, valoroase din punct de vedere științific (plante, animale, minereuri sau formații geologice rare), destinate păstrării și restabilirii unui sau a mai multor componente ale naturii pentru menținerea echilibrului ecologic. Raionul Căușeni dispune de rezervații naturale, printre care menționăm:

- Parcul Național Nistrul de Jos este o arie protejată de stat, de importanță internațională din Republica Moldova. Guvernul a aprobat, la ședința din 9 martie 2022, legea privind fondarea Parcului National „Nistrul de Jos”. Aria protejată se întinde pe o suprafață de 62000 ha, în hotarele teritoriale ale 13 localități amplasate în raioanele Ștefan Vodă și Căușeni și 3 localități din partea stângă a Nistrului. Teritoriul zonei, include 4 sate din raionul Căușeni și 9 sate din raionului Ștefan-Vodă. Suprafața totală a zonei o constituie 60638 ha și include 18 complexe naturale, cele mai mari fiind Copanca-Leuntea (2397 ha), Lunca Talmaza (1592 ha), Zaozernoie-Nucari(1542 ha), Cioburciu-Răscăeți (1234 ha) și Olănești – Crocmaz (1478 ha).
- Monument al naturii Izvorul lui Suvorov. Este Arie protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, la 1,5 km nord-vest de satul Hagimus, raionul Căușeni, în Vâlcea.
- Rezervația Silvică Copanca. Este Arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 167 ha, lângă satul Copanca raionul Căușeni.

- Rezervația Silvică Leuntea. Este Arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 30 ha, lângă satul Leuntea raionul Căușeni.
- Rezervația peisajeră Grădina Turcească. Este Arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 224 ha în raionul Căușeni între satele Leuntea și Copanca, ocolul silvic Copanca. Peisajul poate fi descris astfel: Albia veche a Nistrului, pădure de luncă inundabilă cu colonii de bătlani.
- Rezervația naturală Molești-Răzeni. Suprafața 250,7 ha Amplasamentul: Căinari, Căușeni, ocolul silvic Răzeni, Vila Molești-Răzeni. Deținătorul funciar, gospodăria Silvică de Stat Cimișlia.
- Rezervația naturală Misilindra. Suprafața 1,7 ha. Amplasamentul: Raionul Căușeni, la sud de satul Hagimus, ocolul silvic Căușeni. Deținătorul funciar, gospodăria Silvică de Stat Bender.

7. Potențialul cultural-turistic

Potențialul turistic al unui teritoriu poate fi definit, la modul general, prin ansamblul elementelor ce se constituie ca atracții turistice și care se pretează unei amenajări pentru vizitare și primirea călătorilor, iar atracțiile turistice au o sferă de cuprindere mai restrânsă, comparativ cu resursele turistice limitându-se la elementele care atrag atenția, produc impresie și incită la călătorie.

Împreună cu autoritățile locale sau examinat mai multe idei de a dezvolta turismul, iar ulterior va fi identificat potențialul turistic al întregului raion, printr-un set de acțiuni prestabilite, fiind conceptualizate trasee turistice locale, festivaluri cu specific local, materiale de promovare etc. „Fiind unul dintre sectoarele economice cu cea mai rapidă creștere în lume, turismul este din ce în ce mai recunoscut ca un factor vital pentru crearea locurilor de muncă și a bunăstării, protecția mediului, creștere economică, conservarea culturală și reducerea sărăciei.

La moment, raionul Căușeni dispune de un bogat patrimoniu cultural, care poate fi cu succes valorificat în turism. În total, sunt 121 monumente ale patrimoniului cultural, care pot trezi interesul turistic.

În raion activează 3 muzee de istorie și etnografie, în localitățile Căușeni, Zaim, Căinari. Starca edificiilor muzeelor și monumentelor este satisfăcătoare. În perioada raportată centrele muzeale au fost vizitate de

persoane individuale, persoane în grup, inclusiv vizitatori de diferite vârste din republică, SUA, Germania, România, Polonia, Italia ș.a.

La Muzeul de Istorie și Etnografie Căușeni a început verificarea colecțiilor permanente și temporare (fotografie, numizmatică, arheologie ș.a). În scopul păstrării fotografiilor au fost procurate mape speciale.

Conform programelor de activitate a muzeelor Căușeni, Zaim, Căinari au fost organizate conferințe istorice cu studierea personalităților și a ținutului natal. Pentru valorificarea patrimoniului muzeal existent au fost desfășurate mai multe activități la diferite teme.

Realizarea obiectivelor propuse cuprinde completarea, evidența, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural – istoric; achiziționarea și colectarea pieselor cu valoare istorică, artistică, muzeală; activitatea expozițională, științifică și de popularizare a comorilor neamului.

La compartimentul patrimoniu vom sublinia continuitatea activității în direcția ocrotirii monumentelor din teritoriu, reparației lor cu susținerea administrațiilor publice locale, propagarea valorilor prin organizarea diverselor acțiuni culturale – spirituale, evidenței și pașaportizării acestora.

În prezent în raion sunt 121 monumente, dintre care conform genului: de istorie 54, ale gloriei militare 30, de arhitectură 27, de artă 9, tehnice 1. Dintre ele conform categoriei de importanță națională 75, de importanță locală 36 și monumente de for public 6.

Raionul Căușeni dispune de un considerabil potențial turistic, reprezentat prin manastiri, biserici, rezervații și monumente. Atracții turistice deosebite putem menționa:

- **Biserica Adormirea Maicii Domnului** este un monument arhitectural construit în secolele XVII - XVIII. Este ctitorit de către domnitorul Moldovei Grigore Callimachi și mitropolitul Daniil al Proilaviei. Pictura datează din anul 1763 și este opera zugravilor Stanciul Radu și Voicul. Este un monument unic în spațiul est-carpatic prin amplasarea sa sub nivelul solului (biserică semi-îngropată), datorată faptului că localitatea Căușeni făcea parte din raiaua Bugeacului, fiind condusă după legea otomană care impunea ca bisericile să nu se ridice mai sus decât baza acoperișului geamiilor din același ținut și să nu depășească anumite dimensiuni. Recent, după un proces îndelungat de restaurare, conform standardelor internaționale de conservare și protejare a monumentelor istorice, biserica a fost deschisă pentru vizitatori.

- **Mănăstirea Sfintele Femei Mironosițe Marta și Maria**, s. Hagimus a fost întemeiată în anul 1997 de către Arhimandritul Andrei Cotruța, cu binecuvântarea, susținerea și purtarea de grijă a vrednicului de pomenire Episcop Dorimendont de Edineț și Briceni. În toamna aceluiași an, așezământul de la Hagimus a devenit mănăstire de maici, iar părintele Andrei a fost numit duhovnic al mănăstirii. Începând cu anul 1999, mănăstirea este condusă de egumena Marta.

Ansamblul arhitectural al mănăstirii include mai multe edificii. Este vorba de Biserica principală (2000-2017); Izvorul Maicii Domnului (2005); Școala Duminicală pentru copii din satele învecinate (2005-2010); Gospodăria mănăstirii - schit în cinstea Sfintei Cuvioase Parascheva, Ocrotitoarea Moldovei, cu paraclisul Sfântului Ierarh Modest, Patriarhul Ierusalimului (2006); Biserica de lemn cu hramul Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt (2007-2010); Parcul plantat pe suprafața de 2 ha cu arbori decorativi (2007); Cimitirul mănăstiresc (2008); Arhondaricul mănăstirii „Cuviosul Paisie” (2010); Casa maicilor (2010-2015) cu paraclisul „Cuvioasa Parascheva”; Liceul Teoretic cu profil arte pentru fete (2017) cu săli de clase și sală de conferințe; Poarta din lemn în stil moldovenesc la intrarea principală în mănăstire.

- **Casa memorială Alexei Mateevici din Zaim**, se află în satul Zaim din raionul Căușeni unde a copilărit poetul Alexei Mateevici. Deschiderea oficială a casei-muzeu a avut loc la 26 martie 1988, la 100 de ani de la nașterea poetului. Casa în care se află muzeul a fost construită de tatăl poetului, preotul Mihail Mateevici. În 1990, în curtea muzeului a fost ridicat un monument. În fiecare an, în perioada 16-30 martie la Zaim se desfășoară "Zilele Naționale Mateevici". Casa-muzeu organizează frecvent concursuri literare și conferințe științifice. Muzeul redă atmosfera timpului trecut prin picturi, sculpturi, obiecte de uz casnic și documente, o bibliotecă de cărți rare și mobilier de epocă. Astfel, muzeul este alcătuit din trei expoziții permanente: sala cu bust, sala „Eu cânt”, sala „Limba noastră” și respectiv trei camere memoriale: camera părinților, camera copiilor și biblioteca familiei Mateevici. Într-una din sălile muzeului se găsește „Masa Tăcerii”, unde este depozitată țărâna de pe mormintele clasicilor literaturii române Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, Mihail Sadoveanu, precum și de pe mormintele părinților lui Alexei Mateevici.

- **Casa-muzeu Alexei Mateevici din or.Căinari.** Muzeul a fost inaugurat la 16 martie 1968 cu prilejul împlinirii a 80 ani de la nașterea poetului Alexei Mateevici în care sunt expuse piese muzeale ce reflectă viața și activitatea literară a poetului prin intermediul imaginilor, a xerocopiilor, a diverselor documente, dar și a numeroaselor ediții, periodice de la sfârșitul sec. Aș IX-lea și începutul sec.XX. Expoziția este întregită de exponate cu caracter etnografic, mobilier, veselă, obiecte de cult, minismatică-toate de epocă, materiale de artă plastică inspirate de viața și opera poetului. Muzeul desfășoară o vastă activitate expozițională și de promovare a operei lui A. Mateevici, organizează activități culturale prilejuite de diverse evenimente legate de viața și activitatea poetului: recitaluri de poezie „De la Mateevici citire”, „Freamătă graiul părintelui Alexei”, spectacole literar-muzică „Limba sfântă, etc.

- **Monumentul istoric Valul lui Traian**, reprezintă o fortificație din perioada antică târzie atestat pentru prima dată documentar la 13 martie 1489. Valurile sunt situate în partea de sud a Moldovei și constituie 2 ramificații principale: "de jos" și "de sus". Cel de "jos" are o lungime de 126 km și se întinde de la satul Vadul lui Isac până la or. Tatarbunăr, pe teritoriul ucrainean. Cel de "sus" are lungimea de 138 km avându-și granița între orașelul Leova la vest și satul Copanca de lângă Chițcani la est, iar în raionul Căușeni în preajma satelor Zaim, Chircăiești și or. Căușeni. Înălțimea "Valurilor" în prezent nu depășește 1,5-3 metrii. Unii specialiști în domeniu sunt de părerea că "Valurile lui Traian" sunt rămășițele construcțiilor defensive din epoca împăratului Traian, sau linia de demarcare dintre romani și așa-numita „Barbaricum” (lumea „barbară”, neromană). Alții spun că "Valul lui Traian" a fost ridicat în secolul al IV-lea de către triburile goților, aliați ai Imperiului Roman, în scopul protejării dispozitivelor de apărare de la gurile Dunării prin crearea unei zone tampon.

- **Monumentul Izvorul lui Suvorov** (Ioan Vodă) este un monument al naturii de tip hidrologic în raionul Căușeni, este Arie protejată de Stat și se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, la 1,5 km nord-vest de satul Hagimus, raionul Căușeni, în Vâlcea. Aria protejată se află într-o zonă forestieră. În locul de izvorâre a apei este amenajat un rezervor cu pereți de piatră tencuiți și uși de metal. De aici, printr-o țeavă, apa se scurge spre marginea unei terase cu gard de piatră. Izvorul are apă rece, este oligomineral după gradul de mineralizare și descendent de vale din punct de vedere geologic. După compoziția chimică, este un izvor cu apă hidrocarbonată-sodiu-magnezică (HCO_3^- ; Na-Mg). Apa este considerată potabilă, nu are miros, este incoloră, neutră (pH 7,3) și nepoluată cu nitrați (29 mg/l, adică 58% din concentrația maxim admisă). În anul 2024 monumentul a fost renovat în cadrul proiectului „Construirea păcii durabile și incluzive, consolidarea încrederii și coeziunii sociale pe ambele maluri ale râului Nistru”, implementat de Oficiul ONU pentru Drepturile Omului.

- **Complexul muzeal Ioan Zlotea, s. Sălcuța** a fost inaugurat în decembrie 2008 la inițiativa profesorului și omului de cultură Ion Găină. În cele două case, transformate în muzeu, pot fi admirate obiecte de o mare valoare cultural-istorică și spirituală. În spatele căsuțelor sunt amplasate două alei paralele, fiecare deosebindu-se prin încărcătura istorică și spirituală pe care o poartă. Prima constă din vestigiile „Urmele sfinților români” – o înșiruire de plăcuțe pe care sunt scrise numele multor personalități istorice trecute în rândul sfinților și alături de care se regăsesc fragmente de pietre funerare aduse chiar de la mormintele acestora. A doua alee se numește „Aleea Genezei” și conține 8 lucrări cioplite în lemn - fiecare sculptură vorbește prin simboluri despre fiecare zi a facerii Lumii, iar șirul lor este încheiat de o clopotniță în miniatură, unde vizitatorul se poate reculege, pune o dorință și bate micul clopot spre aducere aminte.

Rezervația peisagistă Grădina Turcească situată între satele Leuntea și Copanca din raionul Căușeni, Republica Moldova. Are o suprafață de 224 ha. Obiectul este administrat de Întreprinderea Silvică Tighina. Este cea mai estică rezervație peisagistică din republică și este amplasată la altitudinea 3-6 m deasupra nivelului mării. O suprafață semnificativă o ocupă albia veche a fluviului Nistru. Aria naturală „Grădina Turcească” reprezintă o suprafață cu vegetație forestieră, acvatică și palustră, atribuită la categoria „ecosisteme forestiere de stejar pedunculat (*Quercus robur*), plop (*Populus alba*) și salcie (*Salix alba*) din luncile râurilor”. Include albia veche a Nistrului cu o pădure de luncă inundabilă, incluzând specii de plop, stejar pedunculat, frasin, salcie etc. Găzduiește plante rare și relict: peștișoara plutitoare, castanul de apă, plescăița și altele, cât și colonii de bătlani.

- **Mănăstirea Noul-Neamț (Chițcani)** este o manastire ortodoxa de calugari, aflata pe malul Nistrului, la marginea comunei Chitcani, la numai 10 kilometri inspre sud de localitatea Tighina, numita si Bender, care a fost înființată de monahii Sofronie, Pimen și Silvan. După o versiune, acești călugări au venit în munții Moldovei de la sud, posibil să fi fost ucenici ai sfântului Nicodim de la Tismana. După o altă versiune ei ar fi venit din Sfântul Munte Athos. Prima biserică a fost construită în mănăstire de voievodul Petru I Mușat (1375 – 1391) și a dăruit mănăstirii „câteva sate la gurile Neamțului, două mori și două vii”.

În secolele XV-XVII teritoriul Moldovei era acoperit de o rețea deasă de mănăstiri și schituri, grație amplei activități de ctitorire din partea unor domnitori ca Alexandru cel Bun, Stefan cel Mare, Petru Rareș s.a. În total, pe teritoriul Principatelor Române funcționau 70 de așezăminte monastice. Dintre mănăstirile de călugări, cel mai însemnat a fost lăcașul monastic Neamț, Lavra Neamț, înființată în a doua jumătate a sec. XIV-lea, este una dintre cele mai vechi și mai bogate mănăstiri din Moldova, care

pe parcursul a cinci secole și-a afirmat însemnătatea sa ca mare centru de cultură, și care și-a dus faima tradițiilor până departe dincolo de hotarele Moldovei.

8. Analiza SWOT a dezvoltării social economice a raionului Căușeni

Puncte tari

Puncte tari (avantaje)
- Așezare geografică favorabilă a raionului
- Imediata vecinătate cu Ucraina
- Trecere la frontieră
- Relații de parteneriat externe
- Localități mari cu populație compactă

- Diversitate etnică
- Personalități remarcante
- Instituții de instruire profesională
- Servicii sociale publice dezvoltate
- Colective artistice cu titlu model
- Existența traseelor naționale și internaționale
- Existența căilor ferate
- Rețea de transport
- Resurse naturale existente (piatră, nisip, argilă)
- Agenți economici competitivi
- Fond funciar suficient
- Costul relativ mic al forței de muncă în oraș și în localitățile rurale
- Bonitatea înaltă a solului
- Imobil disponibil nevalorificat
- Parteneriat consolidat între actorii sociali
- Sector asociativ activ
- Parteneriat cu raioanele din cadrul țării
- Experiență investitională
- Extinderea sectorului de comunicații și informatică
- Monumente naturale și arheologice
- Potențial de atracție turistică și tradiții locale existente
- Prezența unui număr mare de obiecte acvatice
- Resurse de apă potabilă și minerală
- existența consiliilor școlare ale elevilor în fiecare instituție de învățământ preuniversitar din raion
- în localitățile raionului există grupuri de inițiativă ale tinerilor care desfășoară diferite activități de voluntariat în comunitate
- existența Consiliului Raional al Tinerilor ca platformă de participare a tinerilor
- existența Centrului de Resurse "CĂUȘENI HUB", un centru de educație și inovație, unde tinerii vin să-și dezvolte

abilitățile, să exploreze noi idei și să interacționeze cu alți tineri care împărtășesc aceleași pasiuni
- Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor YK "Clepsidra" Căușeni prestează servicii de calitate tinerilor

Puncte slabe

Puncte slabe (dezavantaje)
- Edificii de menire socială deteriorate
- Insuficiența locurilor de muncă
- Migrația sporită a populației active
- Indicele natalității scăzut
- Deficitul de forță de muncă calificată
- Insuficiența tehnicii și tehnologiilor moderne
- Bariere economico-financiare
- Experiență limitată de utilizare a resurselor energetice alternative
- Număr limitat de întreprinderi de prelucrare
- Lipsa motivației în prelucrarea pământului
- Utilizarea insuficientă a surselor acvative pentru irigație
- Lipsa infrastructurii de testare a produselor de origine animalieră
- Ramura legumiculturii slab dezvoltată
- Ineficiența mecanismului de protecție a producătorului agricol
- Acces limitat la piața de desfacere pentru producția agricolă
- Producție agricolă și materie primă necompetitivă
- Terenuri agricole parcelate excesiv
- Infrastructura educațională și socială necesită reabilitare și dotare
- Dotare insuficientă cu utilaj medical modern
- Sistem informațional integrat în medicină la etapa incipientă
- Dotarea insuficientă a instituțiilor culturale
- Infrastructura instituțiilor de cultură slab dezvoltată
- Dotarea insuficientă a bibliotecilor publice

- Starcea nesatisfăcătoare a infrastructurii rutiere
- Număr limitat de gospodării racordate la rețelele de gaze naturale și apă potabilă
- Nivel scăzut de modernizare a rețelelor de energie electrică
- Insuficiența sistemelor de canalizare și ieșurare
- Locuri și zone de odihnă și agrement neamenajate
- Management inefficient a deșeurilor
- Sistemul de protecție antigrindină nefuncțional
- Poluarea excesivă a resurselor acvatice
- numărul redus al tinerilor care se implică în activități de voluntariat
- lipsa lucrătorilor de tineret în localitățile raionului
- lipsa specialiștilor pregătiți pentru lucrul cu categoriile vulnerabile de tineri
- numărul redus de ONG-uri care lucrează cu tinerii
- lipsa spațiilor prietenoase tinerilor în localitățile raionului

Oportunități

Oportunități
- Asigurarea transparenței în implementarea programelor strategice naționale și locale
- Condiții favorabile pentru investitori străini
- Programe de cooperare transfrontalieră
- Posibilități de creare a parteneriatelor naționale și internaționale
- Oportunități de dezvoltare a business-ului mic și mijlociu
- Instrumente și tehnologii moderne de promovare
- Dezvoltarea fluxului informațional
- Modernizarea tehnologiilor din agricultură și industrie
- Atragerea investițiilor în economie
- Consolidarea terenurilor agricole
- Programe de susținere a producătorilor autohtoni
- Creșterea volumului producției agricole

- Potențial turistic existent
- Posibilități de instruire și recalificare a cadrelor
- Proces instructiv-educativ calificat
- Societate civilă activă
- finanțarea Programului raional de proiecte pentru inițiativele comunitare ale tinerilor
- Centrul de Resurse "Căușeni HUB" și AO "Asociația Psihologilor Tighina" – AO APT realizează activități pentru tineri în cadrul proiectelor cu finanțare națională și europeană
- Rețeaua Națională a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova și Consiliul Național al Tinerilor oferă suport metodologic consiliilor locale ale tinerilor și consiliilor școlare ale elevilor

Riscuri

Riscuri / constrângeri
- Situația politică nestabilă
- Devalorizarea monedei naționale
- Pasivitatea și indiferența unor actori sociali interni și externi
- Lipsa pieței de desfacere pentru producția autohtonă
- Insuficiența specialiștilor în economie
- Existența corupției la diferite niveluri de administrare
- Migrația forței de muncă
- Spor natural negativ
- Mediul ambiant poluat
- migrația tinerilor
- resurse financiare insuficiente pentru dezvoltarea sectorului de tineret
- lipsa de coeziune între autoritățile publice locale, sectorul privat și civic

Concluzii

- Raionul Căușeni dispune de populație aptă de muncă, însă ponderea mare a angajaților în agricultură determină nivelul scăzut al calității vieții și remunerării muncii. Raionul Căușeni dispune de resurse umane, numai că acestea necesită pregătire profesională sau recalificare.

- Resursele naturale de care dispune raionul (argila, nisipul, piatra) pot servi drept materie primă pentru dezvoltarea industriei de producere a materialelor de construcție.
- Reteaua degradată de drumuri nu favorizează dezvoltarea infrastructurii utilităților publice.
- Raionul se caracterizează printr-un nivel scăzut de dezvoltare al industriei. Întreprinderile industriale nu sunt dezvoltate, deoarece nu există o infrastructură industrială funcțională, un mecanism de promovare a producției autohtone.
- Domeniul agricultură se caracterizează printr-o capacitate redusă de cultivare și prelucrare a produselor agricole, urmare a tehnologiilor învechite și insuficiența serviciilor de informare și consultanță în domeniu. Potențialul economic scăzut al întreprinderilor agricole și gospodăriilor țărănești, managementul ineficient al exploatării agricole au determinat subdezvoltarea sectorului agrar, în special în localitățile rurale din raion.
- Condițiile agro-climaterice favorabile, resursele acvatică și bonitatea solului reprezintă puncte forte pentru dezvoltarea agriculturii în raion. Modernizarea și dezvoltarea serviciilor în agricultură vor asigura o productivitate înaltă a producției agricole care va fi comercializată pe piețele externe sau va servi materie primă pentru fabricile de prelucrare din raion. În această direcție este posibilă dezvoltarea mediului de afaceri în zonele rurale.
- Problemele-cheie ale mediului de afaceri sunt lipsa fondurilor necesare pentru achiziționare de tehnologie, creare de bunuri și servicii de calitate superioară, creșterea capacității de producție, crearea de noi locuri de muncă, îmbunătățirea abilităților de management și marketing.
- Serviciul de salubritate în raion se confruntă cu dificultăți ce tin de colectarea, transportarea, depozitarea și prelucrarea deșeurilor. În raion nu este dezvoltată infrastructura de prelucrare a deșeurilor. Nivelul de conștientizare al populației față de problemele de mediu este scăzut, iar posibilitățile instituționale de soluționare a acestor probleme sunt limitate.
- Infrastructură nesatisfăcătoare a instituțiilor medicale, insuficiența de cadre medicale.
- Număr limitat de instituții de asistență socială integrată.
- Experiența acumulată de localitățile din raion în colaborarea cu diverse programe este un factor important de implicare activă a comunității în dezvoltarea raionului.

- Dependența de resurse energetice externe, aplicarea limitată a resurselor de energie alternativă la nivel de raion trebuie inițiate și susținute programe de dezvoltare a surselor alternative de energie regenerabilă.
- Prin potențialul de atragere a investițiilor, raionul Căușeni se plasează la un nivel mediu pe țară, datorită implicării APL de nivel I și II și a ONG din raion în diverse programe cu finanțare externă.
- Numărul sporit de tineri, fete și băieți, inclusiv din categoriile defavorizate, cu vârsta cuprinsă între 14-19 ani, din toate localitățile raionului, care dispun de cunoștințe teoretice și competențe practice consolidate în domeniul participării civice și sunt implicați activ în consiliile locale de tineret, în grupurile de inițiativă ale tinerilor, precum și în programele organizațiilor de tineret.
- Numărul sporit de tineri activi și informați despre oportunitățile de participare la viața publică, dezvoltare personală și voluntariat prin desfășurarea rundelor de proiecte pentru inițiativele comunitare ale tinerilor.
- Structurile reprezentative ale tinerilor (consiliile locale ale tinerilor, consiliile școlare ale elevilor, grupurile de inițiativă ale tinerilor) și asociațiile obștești sau organizațiile non-guvernamentale din domeniul politicilor de tineret din raionul Căușeni aplică diverse tehnici de participare la procesul de elaborare, implementare și monitorizare a planurilor locale de acțiuni în domeniul tineretului.
- Autoritățile administrației publice din localitățile raionului recunosc și valorifică potențialul creator al tinerei generații în toate etapele procesului de dezvoltare comunitară.
- Circa 200 de tineri sunt instruiți anual în identificarea, prioritizarea și soluționarea problemelor prin elaborarea și implementarea proiectelor de dezvoltare comunitară.
- Bunele practici de implicare a tinerilor în dezvoltarea comunitară sunt replicate și promovate prin intermediul evenimentelor publice, cât și publicate pe canalele de comunicare din localitățile raionului.
- Bugetul pentru tineret este în creștere constantă, pentru susținerea proiectelor tinerilor, inclusiv, cu suportul actorilor comunitari din localitățile raionului.
- Circa 20 de proiecte pentru inițiativele comunitare ale tinerilor implementate anual.

Analiza socio-economică și analiza SWOT evidențiază principalele direcții de dezvoltare ale raionului care se bazează pe resursele existente și care pot fi consolidate prin utilizarea oportunităților identificate:

- Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale
- Dezvoltarea unei economii diversificate
- Dezvoltarea turismului prin valorificarea potentialului local
- Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții
- Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative
- Dezvoltarea sectorului de tineret

9. Cadrul general al strategiei

9.1 Viziunea, obiective strategice și generale de dezvoltare

Raionul Căușeni va deveni un raion dinamic și prosper, își va consolida competitivitatea punând accentul pe adoptarea unor tehnologii noi pentru modernizarea ariilor prioritare, utilizarea locației geografice favorabile și crearea unui mediu stimulat pentru investiții. Valorile identitare și patrimoniul natural moștenit vor fi conservate, dezvoltate și promovate, astfel ca raionul să asigure vizitatorilor ospitalitate și mediu plăcut, iar locuitorii săi condiții de viață decente.

În acest context, următoarele obiective strategice au fost formulate în susținerea realizării viziunii:

1. Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale
2. Dezvoltarea unei economii diversificate
3. Dezvoltarea turismului prin valorificarea potentialului local
4. Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții
5. Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative
6. Dezvoltarea sectorului de tineret

Obiectiv strategic: Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale

Măsura	Acțiuni eligibile
1.1. Reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de transport rutier	- acțiuni de reabilitare și modernizare a infrastructurii de transport rutier - drumuri raionale - căi de acces către obiective culturale, turistice, istorice și economice - poduri - consolidări, terasamente, refacere și reabilitare a drumurilor afectate de calamități naturale - modernizarea/extinderea rețelei stradale și a spațiilor pietonale (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
1.2. Dezvoltarea infrastructurii energetice și utilizarea eficientă a energiei	- construirea, reabilitarea și/sau modernizarea, rețehnologizarea rețelelor de distribuție a energiei termice și a centralelor termice - construirea și/sau extinderea, rețehnologizarea, reabilitarea și modernizarea rețelelor de gaze naturale - creșterea utilizării surselor de energie regenerabilă - creșterea eficienței energetice - reducerea impactului sistemului energetic asupra mediului
1.3. Dezvoltarea infrastructurii educaționale	- construcția, reabilitarea și/sau modernizarea infrastructurii educaționale (inclusiv dotări) (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
1.4. Dezvoltarea infrastructurii sociale și de sănătate	- construcția, reabilitarea și/sau modernizarea infrastructurii de sănătate (inclusiv dotări) - îmbunătățirea condițiilor pentru persoanele aflate în situații de risc prin construirea, modernizarea și/sau reabilitarea centrelor care furnizează servicii sociale - crearea de adăposturi/centre sociale de urgență pentru persoanele fără adăpost (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
1.5. Amenajarea teritoriului, lucrări publice și locuințe	- construcția de locuințe sociale, locuințe pentru tineri și locuințe pentru cadre specializate deficitare pe piața locală a muncii (medici, cadre didactice, etc) inclusiv prin reabilitarea / modernizarea unor clădiri abandonate sau schimbarea

	destinației unor clădiri - reabilitarea monumentelor istorice, conservarea patrimoniului cultural - reabilitarea și/sau modernizarea caselor de cultură, muzeelor, bibliotecilor - construirea și/sau reabilitarea parcarilor auto - crearea, amenajarea și/sau modernizarea parcurilor, spațiilor verzi și parcurilor pentru copii - modernizarea rețelei de iluminat public - construcția și reabilitarea/modernizarea locurilor de agrement (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
--	--

Obiectiv strategic: Dezvoltarea unei economii diversificate

Măsura	Acțiuni eligibile
2.1. Crearea și dezvoltarea microintreprinderilor și a IMM	- investiții în capital fizic și tehnologii moderne și/sau inovative, nepoluante; - elaborarea de studii de fezabilitate, de piață, planuri de marketing, planuri de afaceri, analize cost/beneficiu și financiare, etc... - creșterea spiritului antreprenorial prin organizarea de programe de formare/perfecționare a persoanelor care doresc să-și deschidă/dezvolte afacerea - construirea de centre de afaceri multifuncționale, centre expoziționale, incubatoare de afaceri, parcuri industriale - diversificarea serviciilor de consultanță oferite întreprinderilor - promovarea identității firmelor din raion și a produselor și serviciilor oferite de către acestea - sprijinirea participării microintreprinderilor și IMM-urilor la târguri interne și internaționale - desfășurarea de campanii de informare pentru facilitarea accesului microintreprinderilor și IMM-urilor pe piața UE
2.2. Creșterea competitivității sectoarelor agricol și industrial	- investiții pentru dezvoltarea fermelor agricole și zootehnice, în vederea creșterii competitivității produselor și conformării cu cerințele de calitate/mediu; - susținerea inițiativelor asociative pentru creșterea eficienței economice a exploatațiilor agricole - Asigurarea unei baze tehnico-materiale moderne și performante (sisteme de

2.3. Diversificarea activitatilor economice alternative	irigare, stațiuni de mașini, depozite frigorifere ș.a.) - încurajarea activitatilor meșteșugărești/artizanale - dezvoltarea turismului rural și a agroturismului - dezvoltarea apiculturii - cultivarea și procesarea ciupercilor - investiții noi și/sau modernizarea colectării, depozitării, procesării și marketingului plantelor medicinale și aromatice - înființarea unor centre locale de colectare a produselor agricole
---	---

Obiectiv strategic: Dezvoltarea turismului prin valorificarea potentialului local

Măsura	Acțiuni eligibile
3.1. Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii de turism	- reabilitarea obiectivelor turistice ce aparțin patrimoniului cultural, istoric local - reabilitarea spațiilor de cazare și tratament - crearea, modernizarea și diversificarea dotărilor de agrement (inclusiv amenajări și ecologizări de lacuri) - dezvoltarea sistemelor de marcare a atracțiilor turistice (panouri, hărți turistice pe drumurile naționale și raionale, gări, autogări, etc) - stimularea înființării de muzee și colecții sătești (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
3.2. Promovarea valorilor umane, naturale, culturale; valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic	- dezvoltarea rețelelor de comunicare între centrele de informare din raion și cele naționale și internaționale și integrarea standardizată a acestora prin interconectare vizând direct dezvoltarea și îmbunătățirea sistemului de rezervări, crearea de rețele de rezervare on-line a serviciilor turistice - organizarea de târguri, expoziții muzeale, etnografice și manifestări culturale, festivaluri, acțiuni și campanii de promovare integrată a produsului turistic local și sprijinirea participării la acest tip de manifestări interne și internaționale - realizarea de publicații promoționale și audio-video (și distribuirea acestora în media turistică) - includerea ariilor protejate din raion în circuitele turistice - promovarea turismului agrar

Obiectiv strategic: Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții

Măsura	Acțiuni eligibile
4.1. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii de mediu	- managementul integrat al deșeurilor menajere, managementul deșeurilor industriale, managementul deșeurilor spitalicești - construirea și/sau extinderea, rețehnologizarea, reabilitarea și modernizarea instalațiilor de epurare / preepurare a apelor uzate menajere și / sau industriale - implementarea de sisteme de monitorizare a calității factorilor de mediu (aer, apă, sol), inclusiv a poluării fonice - implementarea de programe de reducere a emisiilor atmosferice - reconstrucția ecologică a zonelor degradate și protejarea patrimoniului natural - reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii de utilități (alimentare cu apă, rețele de canalizare) din mediul urban și rural - extinderea suprafeței de păduri prin împădurirea terenurilor agricole și ne-agricole (ca prima împădurire) având în vedere protecția mediului, prevenirea dezastrelor naturale și diminuarea efectului schimbărilor climatice - curățirea și păstrarea albiei râulețelor de pe teritoriul raionului conform cerințelor sanitare - înzestrarea cu recipiente standardizate pentru colectarea deșeurilor cu valorificarea pe viitor a schemelor de colectare selectivă a deșeurilor menajere și reciclare a lor - amenajarea poligoanelor pentru depozitarea deșeurilor
4.2. Protecția civilă	- lucrări de prevenire și apărare împotriva inundațiilor - realizarea unor sisteme de avertizare-alarmare sonoră a populației și a obiectivelor din zonele potențial afectate - întocmirea hărților de risc pentru alunecări de teren, inundații și cutremure - îmbunătățirea capacității de intervenție în situații de urgență a unităților specializate din raion (inclusiv dotarea cu echipamente specifice)

Obiectiv strategic: Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative

Măsura	Acțiuni eligibile
5.1. Îmbunătățirea sistemului de formare profesională	- stimularea programelor care încurajează cariere profesionale de înalt nivel managerial - crearea și consolidarea parteneriatelor pentru formare continuă
5.2. Dezvoltarea capacității administrative	- profesionalizarea resurselor umane în administrația publică - asigurarea transparenței actelor administrative și comunicare operativă cu societatea civilă și cetățenii - realizarea de programe de instruire pentru persoanele responsabile de identificarea surselor de finanțare nerambursabilă și gestionarea eficientă a acestora prin implementarea de proiecte - derularea de programe în parteneriat de către autoritățile publice cu ONG din toate domeniile: social, economic, cultural, educațional, tineret, sănătate, sport, ecologic - sprijinirea autorităților publice în realizarea de infochioscuri, în vederea facilitării comunicării cu cetățenii și a accesului acestora la informații publice - creșterea eficienței serviciilor publice moderne prin constituirea de servicii publice electronice
5.3. Dezvoltarea serviciilor asistență socială	- dezvoltarea de servicii sociale pentru copiii cu părinți plecați în străinătate - promovarea egalității de șanse și a creșterii participării grupurilor vulnerabile la viața economică, socială și politică - informare/consiliere în rândul tinerelor și femeilor vulnerabile în vederea prevenirii traficului cu ființe umane - înființarea unor centre de zi pentru persoanele cu handicap, inclusiv și pentru activitate specializată de recuperare și socializare
5.4. Extinderea și consolidarea cooperării transfrontaliere	- derularea de activități comune în cadrul acordurilor de colaborare încheiate cu unitățile administrativ-teritoriale din România și Ucraina - soluționarea problemelor de interes comun (în domenii ca: dezvoltarea infrastructurii în zona de hotar, asigurarea unor frontiere sigure și eficiente, integrare socială și culturală, dezvoltare economică durabilă, protecția împotriva

dezastrelor naturale, etc) prin elaborarea și implementarea de proiecte în cadrul Programului Interreg NEXT România-Republica Moldova 2021-2027 și Programului Interreg NEXT Bazinul Mării Negre 2021-2027, ect...

Obiectiv strategic: Dezvoltarea sectorului de tineret

Măsura	Acțiuni eligibile
6.1. Consolidarea capacităților membrilor Consiliului Raional al Tinerilor și consiliilor locale ale tinerilor	- Organizarea campaniilor de informare a tinerilor privind rolul consiliilor locale ale tinerilor și modul de implicare în acestea. - Organizarea anuală a instruirilor tematice pentru membrii consiliilor locale ale tinerilor (promovare, participare în procesul decizional, etc.).
6.2. Suport pentru dezvoltarea consiliilor elevilor din raion.	- Monitorizarea alegerilor membrilor CE la nivel de instituții de învățământ și oferirea de suport metodologic - Suport metodologic către CE în dezvoltarea structurilor și dezvoltarea capacităților instituționale
6.3. Evaluarea continuă a documentelor de politici publice locale și cele în proces de elaborare din perspectiva necesităților și drepturilor tinerilor, inclusiv a tinerilor din grupuri vulnerabile	- Organizarea anuală de evenimente de prezentare și discuție a documentelor de politică publică de pe agenda APL (cafencaua de politici publice). - Dezvoltarea și aprobarea anuală a rapoartelor de realizare a politicilor de tineret.
6.4. Consultarea tinerilor cu privire la necesități și provocări.	- Organizarea anuală a sondajelor raionale cu privire la necesitățile tinerilor. - Organizarea anuală a Forumului și post-forumului raional al tinerilor.
6.5. Program de granturi pentru inițiativele comunitare ale tinerilor destinat consiliilor locale ale tinerilor, consiliilor școlare ale elevilor, grupurilor	- Aprobarea/ajustarea anuală a regulamentului de desfășurare a programului anual de granturi. - Organizarea sesiunilor de formare în "Scriere și management de proiecte". - Promovarea bunelor practici din cadrul Programului raional de granturi.

de inițiativă	
6.6. Lansarea serviciilor de ghidare în carieră în instituțiile de învățământ.	- Dezvoltarea serviciului de ghidare în carieră pentru tinerii din clasele liceale. - Organizarea campaniilor de informare a elevilor din clasele liceale privind ofertele educaționale ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova. - Organizarea campaniilor de informare a tinerilor privind serviciile de orientare în carieră, serviciile ANOFM și alte servicii de promovare a ocupării.
6.7. Consolidarea relației angajatorilor și tinerilor.	- Organizarea anuală a târgurilor locurilor de muncă.

10. Implementarea și monitorizarea strategiei

10.1 Implementare și monitorizare

Succesul realizării Strategiei de Dezvoltare Durabilă a Raionului Căușeni depinde, în mare măsură, de participarea tuturor locuitorilor la procesul de implementare și monitorizare a acesteia, de prezența unei coaliții încheiate în societate. În procesul realizării Planului Strategic de Acțiuni vor fi implicați mai mulți actori, fiecare urmând un scop personal, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate și aceștia sunt: Administrația publică locală (Consiliul raional); Locuitorii raionului; Societatea civilă; Agenții economici și Structuri externe (Guvernul, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare Durabilă a Raionului Căușeni se divizată în 3 etape:

- Adoptarea Planului Strategic. În cadrul acestei etape Planului Strategic va fi supus dezbaterilor în cadrul Consiliului Raional. După dezbateri și ajustarea propunerilor și recomandărilor făcute, Planul Strategic va fi înaintat Consiliului Raional spre aprobare. După aprobarea planului, Consiliul Raional va coordona elaborarea planurilor de acțiuni trimestriale și anuale privind realizarea Planului strategic de acțiuni.
- Implementarea Planului Strategic se va efectua prin realizarea acțiunilor, activităților, măsurilor și proiectelor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune, proiect vor fi stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza

proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare

- Monitorizarea Planului Strategic. În perioada de implementare, responsabilii de realizarea planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice grupului de lucru. Grupul de lucru pentru monitorizarea procesului de implementare a Planului Strategic va fi desemnat de către președintele raionului Căușeni. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și strategiilor se va efectua prin intermediul Indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

La anumite perioade va fi evaluată activitatea de implementare a Strategiei. Anual, Consiliul Raional va actualiza Planul Strategic și în cazul apariției unor noi necesități sau realizării unor proiecte, planul de acțiuni va fi modificat. În asemenea caz, planul de acțiuni este corectat și ajustat la schimbările survenite, cu consimțământul Consiliului Raional.

Rapoartele intermediare și finale de implementare a acțiunilor și proiectelor sunt instrumentele principale de monitorizare și evaluare. La sfârșitul perioadei de implementare a proiectelor responsabilii de monitorizare vor prezenta rapoarte finale. Implementarea proiectelor finanțate din surse externe vor fi supuse monitorizării și evaluării și de către instituțiile abilitate în conformitate cu contractele de finanțare încheiate.

10.2 Indicatori de monitorizare

Obiectiv strategic: Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale

Măsura	Indicatori
1.1. Reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii de transport	- Populație care beneficiază de drumurile reparate/construite și amenajate. - Lungimea drumurilor rurale noi construite și reparate. - Numărul pasagerilor și volumul mărfurilor transportate. - Volumul investițiilor pentru construcția și reparația drumurilor rurale. - Numărul de poduri și treceri pietonale reparate/ construite. (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)

1.2. Dezvoltarea infrastructurii energetice și utilizarea eficientă a energiei	- Studiu de fezabilitate în domeniul eficienței energetice elaborat. - Numărul de beneficiari ai rețelelor de distribuție a energiei termice și a centralelor termice. - Lungimea conductelor de gaze naturale noi construite. - Volumul investițiilor pentru construcția sistemelor de gaze. - Populația conectată la sistemele de gazificare. - Ponderea satelor care dispun de sisteme de gazificare. - Volumul investițiilor pentru aplicarea surselor de energie alternativă. - Numărul obiectelor care aplică surse alternative de energie. - Parc eolian pentru asigurarea cu energie electrică a orașului Căușeni funcțional. - Numărul de beneficiari ai surselor alternative de energie.
1.3. Dezvoltarea infrastructurii educaționale	- Numărul de școli, grădinițe reparate și renovate. - Volumul investițiilor în proiectele de reparare și modernizare a instituțiilor educaționale. - Nivelul de dotare al bibliotecilor. - Numărul de beneficiari ai Centrului regional pentru Tineret și Sport Căușeni. - Numărul stadioanelor sportive amenajate pentru diverse genuri de sport. (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
1.4. Dezvoltarea infrastructurii sociale și de sănătate	- Volumul investițiilor în infrastructura socială. - Numărul de instituții sociale construite/reparate. - Nivelul de dotare al instituțiilor sociale. - Numărul de beneficiari ai instituțiilor sociale. - Volumul investițiilor în infrastructura de sănătate. - Numărul de OMF, centre de sănătate tip construite/reparate. - Nivelul de dotare al instituțiilor de sănătate. - Numărul de beneficiari ai Palatului de înregistrare a căsătoriilor. - Numărul de beneficiari ai serviciilor de telecomunicații. - Centrul de plasament a câinilor vagabonzi funcțional. (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)

1.5. Amenajarea teritoriului, lucrări publice și locuințe	- Volumul investițiilor în amenajarea teritoriului (parcurilor, spațiilor verzi, parcurilor pentru copii, parcarilor auto și multietajate, stațiilor pentru transportul public, indicatoarelor de circulație și stradele, sistemii de supraveghere video, ș.a). - Numărul monumentelor de for public și care fac parte din patrimoniul cultural material reabilitate - Numărul de beneficiari de locuințe sociale. - Nivelul de eficientizare energetică a spațiului locativ privat/public. - Volumul investițiilor în reparația și dotarea caselor de cultură. (inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități)
---	---

Obiectiv strategic: Dezvoltarea unei economii diversificate

Măsura	Indicatori
2.1. Crearea și dezvoltarea microintreprinderilor și a IMM	- Studii de fezabilitate și analize cu privire la dezvoltarea mediului de afaceri elaborate. - Numărul afacerilor înregistrate. - Numărul IMM-urilor înregistrate. - Numărul persoanelor angajate în business. - Numărul IMM-urilor care beneficiază de împrumuturi bancare, garanții pentru împrumuturi - Numărul participanților din regiune la târguri, expoziții și acțiuni economice. - Numărul persoanelor beneficiare de cursuri de instruire în domeniu. - Volumul producției în sectorul serviciilor. - Salariul mediu lunar nominal pe angajat în business. - Centrul expozițional funcțional. - Cantitatea de producție locală prelucrată și exportată. - Volumul de remitențe atrase în dezvoltarea raionului.
2.2. Creșterea competitivității sectoarelor agricol și industrial	- Strategii de dezvoltare a agriculturii din raion elaborate. - Volumul producției agricole (lei/schimbări în % anual). - Productivitatea agriculturii (producția la ha, schimbări în % anual). - Suprafața piețelor funcționale pentru produsele agricole (m2/schimbări în % anual). - Volumul profitului net/pierderii nete în întreprinderile agricole (lei/schimbări în % anual). - Investiții în capital fix în procesarea producției agricole (lei/schimbări în % anual). - Volumul producției industriale (lei/schimbări în % anual).

	- Numărul total de locuri de muncă create în domeniul industrial. - Volumul producției industriale și agricole pe cap de locuitor (lei/schimbări în % anual). - Ponderea producției industriale și a serviciilor în producția totală. - Numărul șomerilor înregistrați (absolut/ schimbări în % anual). - Volumul investițiilor în capital fix efectuate de bugetul de stat și local (lei/schimbări în % anual). - Suprafața terenurilor agricole consolidate. - Numărul de persoane beneficiare de instruire profesională. - Complexul agro-alimentar raional/regional funcțional. - Numărul șomerilor care au obținut un loc de muncă. - Suprafața de terenuri acoperite cu sistem de irigație. - Volumul investițiilor pentru crearea și dezvoltarea unei baze tehnico-materiale moderne și performante (stațiuni de mașini, depozite frigorifere, stație de deservire a tehnicii agricole, stație de prestare a serviciilor agricole, depozite de stocare). - Numărul stațiilor antigrindină funcționale. - Volumul investițiilor pentru aplicarea eficienței energetice în sectorul de afaceri.
2.3. Diversificarea activităților economice alternative	- Numărul total de locuri de muncă create. - Piața de meșteșugărit funcțională. - Piața auto funcțională. - Volumul producției agricole colectată de la populație (schimbări în % anual). - Numărul de agrostațiuni utilizate și deschise pentru turiști. - Numărul de turiști veniți în raion (schimbări în % anual). - Numărul locurilor disponibile în hotele și pensiuni (schimbări în % anual). - Suprafața terenurilor cultivate cu plante medicinale și aromatice. - Numărul de farmacii rurale publice și veterinare deschise.

Obiectiv strategic: Dezvoltarea turismului prin valorificarea potențialului local

Măsura	Indicatori
3.1. Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii de turism	- Numărul afacerilor din sectorul turismului (schimbări în % anual). - Numărul persoanelor angajate în serviciile din sectorul turismului. - Numărul destinațiilor turistice construite sau reabilite. - Sistem de marcare a atracțiilor turistice creat.
3.2. Promovarea valorilor umane, naturale, culturale; valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic	- Sistem de promovare (campanii de promovare, publicații promoționale și audio-video) a valorilor umane, naturale, culturale funcțional.

Obiectiv strategic: Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții

Măsura	Indicatori
4.1. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii de mediu	- Studiu de fezabilitate în domeniul mediului elaborat. - Suprafața de terenuri împădurite (ha/schimbări în % anual). - Nivelul de implementare a programelor de management integrat al deșeurilor. - Numărul de gunoiști amenajate. - Numărul de proiecte elaborate/ implementate în parteneriat public-privat. - Volumul investițiilor în proiectele de reabilitare și protecție a mediului. - Lungimea rețelei de aprovizionare cu apă potabilă și canalizare. - Populație (localități) cu acces la sistemele de apă de calitate standard. - Lungimea rețelelor de apă noi construite și reparate. - Ponderea satelor care dispun de sisteme de apă (procentaj). - Populația (locuințe) conectată la sistemele de alimentare cu apă. - Populația conectată la sistemele de canalizare și stațiile de epurare. - Capacitatea sistemelor de canalizare și stațiilor de epurare. - Volumul de apă uzată epurată. - Numărul de fântâni publice, cișmele reabilite și amenajate.

	- Suprafața de terenuri acoperită cu plantații de nuc. - Suprafața râurilor curățată și desecată. - Nivelul de dotare a APL-ilor cu echipament și tehnică pentru salubritate. - Cantitatea de deșeuri prelucrată la fabrică. - Numărul de locuri noi de muncă create. - Investiții atrase în valorificarea resurselor naturale din raion.
4.2. Protecția civilă	- Sudiu de fezabilitate raional de risc pentru alunecări de teren, inundații și cutremure elaborat. - Nivelul de dotare al unităților specializate de intervenție în situații de urgență. - Numărul echipelor de salvatori antiincendari în localități formate. - Numărul de adăposturi de protecție a populației în situații excepționale amenajate. - Lungimea digurilor de protecție curățată și consolidată. - Numărul de ecluze construite/reparate.

Obiectiv strategic: Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative

Măsura	Indicatori
5.1. Îmbunătățirea sistemului de formare profesională	- Numărul de specialiști noi încadrați în muncă. - Numărul de beneficiari ai programelor de formare profesională. - Numărul de parteneriate create.
5.2. Dezvoltarea capacității administrative	- Numărul de beneficiari ai programelor de dezvoltare profesională. - Numărul de proiecte realizate și volumul de investiții atrase în raion. - Suprafața primăriilor și instituțiilor de importanță raională reparate. - Numărul de mijloace noi media create. - Numărul de beneficiari ai mass mediei locale.
5.3. Dezvoltarea serviciilor asistență socială	- Numărul de instituții sociale deschise/ reabilitate și dotate. - Localități/populația beneficiari ai serviciilor sociale.
5.4. Extinderea și consolidarea	- Numărul de proiecte de cooperare transfrontalieră implementate. - Volumul investițiilor în proiectele de cooperare transfrontalieră.

cooperării transfrontaliere	- Parteneriate și acorduri stabilite cu localități, regiuni din alte țări.
-----------------------------	--

Obiectiv strategic: Dezvoltarea sectorului de tineret

Măsura	Indicatori
6.1. Consolidarea capacităților membrilor Consiliului Raional al Tinerilor și consiliilor locale ale tinerilor	- Numărul campaniilor de informare a tinerilor - Numărul instruirilor tematice pentru membrii consiliilor locale ale tinerilor (promovare, participare în procesul decizional, etc.). - Va fi asigurat rolul semnificativ al tinerilor în procesele de elaborare a politicilor publice, bugetelor și proceselor decizionale cu impact asupra bunăstării lor; - Tinerii vor împărtăși o viziune verticală a valorilor naționale care îi va defini ca cetățeni ai statului și în care se vor ancora competențele și abilitățile dezvoltate;
6.2. Suport pentru dezvoltarea consiliilor elevilor din raion.	- Monitorizarea alegerilor membrilor CE la nivel de instituții de învățământ și oferirea de suport metodologic - Suport metodologic către CE în dezvoltarea structurilor și dezvoltarea capacităților instituționale
6.3. Evaluarea continuă a documentelor de politici publice locale și în proces de elaborare din perspectiva necesităților și drepturilor tinerilor, inclusiv a tinerilor din grupuri vulnerabile	- Organizarea anuală de evenimente de prezentare și discuție a documentelor de politică publică de pe agenda APL (cafeneaua de politici publice). - Dezvoltarea și aprobarea anuală a rapoartelor de realizare a politicilor de tineret. - Tinerii vor cunoaște și promova valori universale precum drepturile omului, egalitatea de gen, democrația, pacea, pluralismul, diversitatea, incluziunea, solidaritatea, toleranța și justiția;
6.4. Consultarea tinerilor cu privire la necesități și provocări.	- Organizarea anuală a sondajelor raionale cu privire la necesitățile tinerilor. - Organizarea anuală a Forumului și post-forumului raional al tinerilor. - Vor fi instituite mecanisme de suport pentru asigurarea sustenabilității organizațiilor de tineret ca element de inovație în sector

6.5. Program de granturi pentru inițiativele comunitare ale tinerilor destinat consiliilor locale ale tinerilor, consiliilor școlare ale elevilor, grupurilor de inițiativă	- Numărul de aprobări/ajustări anuale în regulamentul de desfășurare a programului anual de granturi. - Numărul sesiunilor organizate de formare în "Scriere și management de proiecte". - Promovarea bunelor practici din cadrul Programului raional de granturi. - Valorificarea potențialului inovator al tinerilor prin instrumente directe de suport pentru realizarea inițiativelor;
6.6. Lansarea serviciilor de ghidare în carieră în instituțiile de învățământ.	- Dezvoltarea serviciului de ghidare în carieră pentru tinerii din clasele liceale. - Numărul campaniilor de informare a elevilor din clasele liceale privind ofertele educaționale ale instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova. - Numărul campaniilor de informare a tinerilor privind serviciile de orientare în carieră, serviciile ANOFM și alte servicii de promovare a ocupării.
6.7. Consolidarea relației angajatorilor și tinerilor.	- Numărul târgurilor locurilor de muncă organizate anual.

11. Planul de acțiuni

11.1 Obiectiv strategic: Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și sociale

Măsura	Denumire acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, mii lei	Surse potențiale de finanțare
1.1. Reabilitarea, modernizarea și dezvoltarea infrastructurii	Îmbunătățirea calității infrastructurii drumurilor de importanță raională (reabilitarea și modernizarea)	2025-2030	Ministerul Transporturilor APL II APL I	250 mln	Buget local, surse atrase

de transport	Îmbunătățirea calității infrastructurii drumurilor locale (reabilitarea și modernizarea)	2025-2030	Ministerul Transporturilor APL II APL I	150 mln	Buget local, surse atrase
	Modernizarea/extinderea rețelei stradale și a spațiilor pietonale	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de construcție/reparație a căilor de acces spre obiecte culturale, turistice, istorice, economice, etc	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de construcție/reparație și lărgire a podurilor locale	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de lărgire/reparație a podurilor de pe r. Botna (piața Botna or. Căușeni)	2025-2030	Ministerul Transporturilor APL II APL I	10 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de construcție /reabilitare a podurilor de trecere peste calea ferată (Căinari, Hagimus, Căușeni, Zaim, Chircăiești)	2025-2030	Ministerul Transporturilor	30 mln	Întreprinderea de Stat Calea Ferată a RM
	Colaborare în vederea amenajării stațiilor feroviare, s. Hagimus, s. Chircăiești, or.Căușeni, Căinari, s.Zaim	2025-2030	Ministerul Transporturilor APL II APL I	10 mln	Buget local, surse atrase
	Programe de consolidări, terasamente, refacere și reabilitare a drumurilor afectate de calamități naturale	2025-2030	APL II APL I	10 mln	Buget local, surse atrase
1.2. Dezvoltarea infrastructurii	Elaborarea studiilor de fezabilitate cu privire la utilizarea surselor	2025-2030	APL I	1,5 mln	Buget local, surse atrase

energetice și utilizarea eficientă a energiei	alternative de energie		APL II ONG		
	Atragerea investițiilor în construirea și/sau extinderea, rețehnologizarea, reabilitarea și modernizarea rețelelor de gaze naturale	2025-2030	APL I APL II PPP	100 mln	Buget local, surse atrase
	Colaborare și cooperare în scopul sporirii utilizării surselor alternative de energie (solară, eoliană, regenerabilă, bio tehnologii, etc)	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
	Programe de creștere a eficienței energetice a instituțiilor educaționale	2025-2030	APL I APL II ONG	100 mln	Buget local, surse atrase
	Programe de creștere a eficienței energetice a instituțiilor publice	2025-2030	APL I APL II	150 mln	Buget local, surse atrase
	Programe de eficientizare energetică a spațiilor locative private/publice	2025-2030	APL I APL II ONG	200 mln	Buget local, surse atrase
	Modernizarea infrastructurii de rețele electrice și subterane	2025-2030	APL I APL II PPP	100 mln	Buget local, surse atrase
1.3. Dezvoltarea infrastructurii educaționale	Programe de construcție, reabilitare și/sau modernizare a infrastructurii educaționale	2025-2030	APL I APL II ONG	100 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de dotare a infrastructurii educaționale	2025-2030	APL I APL II ONG	50 mln	Buget local, surse atrase

	Activități complexe pentru dotarea didactică și tehnică a bibliotecilor	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Surse atrase, NovaTeca Buget local
	Acțiuni de amenajare a stadioanelor sportive cu inventar sportiv pentru diverse genuri de sport	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de reparație, dotare și menținere a activității școlilor sportive din raion	2025-2030	APL II	5 mln	Buget local, surse atrase
	Amenajarea a 20 terenuri de fotbal în localități	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Atragerea investițiilor pentru dotarea și întreținerea Centrului regional pentru Instituția Publică de Învățământ Școală sportivă Căușeni	2025-2030	APL I APL II	5 mln	Buget local, surse atrase
1.4. Dezvoltarea infrastructurii sociale și de sănătate	Îmbunătățirea condițiilor pentru persoanele aflate în situații de risc prin construirea sau reabilitarea a 10 centre care prestează servicii sociale multifuncționale	2025-2030	APL I APL II ONG	50 mln	Buget local, surse atrase
	Extinderea serviciului asistență parentală profesionistă până la 10 asistenți parentali	2025-2030	APL I APL II ONG	5 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea serviciilor pentru persoanele fără adăpost prin deschiderea unui centru de plasament în regim de urgență	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea serviciilor de asistență	2025-2030	APL I	1 mln	Buget local,

familială pentru persoane vârstnice		APL II		surse atrase
Deschiderea unei spălătorii publice, dotată cu baie publică, pentru persoane vulnerabile din raion în or. Căușeni	2025-2030	APL I ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
Extinderea serviciului asistență personală pentru persoane ținute la pat, deficiențe mintale și afectare gravă a văzului	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Dezvoltarea serviciului casa comunitară pentru copii cu deficiențe mintale	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Dezvoltarea serviciului asistență familială pentru persoane cu deficiențe mintale	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Colaborare și cooperare în deschiderea Palatului de înregistrare a căsătoriilor	2025-2030	APL I OSC	10 mln	Buget local, surse atrase
Colaborare în extinderea serviciului de telecomunicații în localitățile cu acoperire slabă	2025-2030	Moldtelecom Căușeni	1 mln	Moldtelecom Căușeni
Colaborare în scopul deschiderii centrului de plasament a cânilor vagabonzi în or. Căușeni	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
Atragerea investițiilor în scopul deschiderii unei instituții sociale de reabilitare de tip profilatoriu-sanatoriu	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
Programe de construcție,	2025-2030	APL I	100 mln	Buget local,

	reabilitare și/sau modernizare a infrastructurii de sănătate		APL II Ministerul Sănătății		surse atrase
	Acțiuni de dotare a Spitalului raional Căușeni	2025-2030	APL I APL II Ministerul Sănătății	10 mln	Buget local, surse atrase
	Construcția unui Centru de Sănătate Multifuncțional	2025-2030	APL II Ministerul Sănătății	40 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de dotare a Serviciului de Asistență medicală de urgență Căușeni	2025-2030	APL I APL II Ministerul Sănătății	5 mln	Buget local, surse atrase
1.5.Amenajarea teritoriului, lucrări publice și locuințe	Acțiuni de creare, amenajare și/sau modernizare a 27 parcuri, spațiilor verzi și a parcuri de joacă pentru copii	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
	Colaborare în vederea construcției și reabilitării/modernizării 10 locuri de agrement, inclusiv pe traseele naționale internaționale	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de modernizare a rețelei de iluminat public în 10 localități	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Acțiuni de construire și/sau reabilitarea a 20 parcuri auto	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Cooperare în vederea instalării indicatoarelor de circulație în 33 localități ale raionului	2025-2030	APL I APL II MAI	1 mln	Buget local, surse atrase
	Cooperare în vederea instalării indicatoarelor și numerotației	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase

stradale		ONG		
Promovarea asocierii locatarilor în scopul realizării programelor de eficiență energetică și amenajare estetică a spațiului locativ privat/public din raion	2025-2030	APL I APL II ONG	100 mln	Buget local, surse atrase
Cooperare în vederea construcției de locuințe sociale, locuințe pentru tineri și locuințe pentru cadre specializate deficitare pe piața locală a muncii (medici, cadre didactice, etc) inclusiv prin reabilitarea / modernizarea unor clădiri abandonate sau schimbarea destinației unor clădiri	2025-2030	APL I APL II ONG	100 mln	Buget local, surse atrase
Acțiuni de reabilitare a monumentelor de for public, conservarea patrimoniului cultural imaterial	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
Programe de reabilitare și/sau modernizare a muzeelor, bibliotecilor	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
Atragerea investițiilor pentru reparația și dotarea a 27 case de cultură, cu echipament, mobilier, costume naționale	2025-2030	APL I APL II Ministerul Culturii	100 mln	Buget local, surse atrase
Acțiuni de construcție a 100 WC-uri publice	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase

11.2 Obiectiv strategic: Dezvoltarea unei economii diversificate

Măsura	Acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, mln lei	Surse potențiale de finanțare
2.1. Crearea și dezvoltarea micro-ntreprinderilor și a IMM	Elaborarea de studii de fezabilitate, de piață, planuri de marketing, planuri de afaceri, analize cost/beneficiu și financiare, etc	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Atragerea investițiilor în capital fizic și tehnologii moderne și/sau inovative, nepoluante în afacerile din raion	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
	Parteneriat în deschiderea centrului raional de dezvoltare a microintreprinderilor și a IMM întru promovarea firmelor din raion și a produselor/serviciilor lor, sprijinirea participării la târguri interne și internaționale, facilitarea accesului pe piața UE, creșterea spiritului antreprenorial	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Construirea și dotarea incubatorului de afaceri	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Surse proprii, surse atrase
	Construirea și dotarea unui centru expozițional regional cu săli de expoziție și conferințe	2025-2030	APL I APL II ONG	50 mln	Surse proprii, surse atrase
	Construcția și dotarea unui business centru regional	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Surse proprii, surse atrase

		ONG		
	Deschiderea mini-fabricilor de prelucrare a producției locale, pe domenii diferite	2025-2030 APL I APL II ONG	100 mln	Surse proprii, surse atrase
	Construirea și dotarea parcului industrial	2025-2030 APL I APL II ONG	100 mln	Surse proprii, surse atrase
	Dezvoltarea programelor de atragere a remitențelor în raion	2025-2030 APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
	Facilitarea dezvoltării microintreprinderilor și a IMM prin scutire de taxe și impozite locale	2025-2030 APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Parteneriat în promovarea economică a regiunii prin utilizarea TIC (video-spot, web, e-buletine, etc)	2025-2030 APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
2.2. Cresterea competitivității sectoarelor agricol și industrial	Elaborarea unor studii de fezabilitate pentru îmbunătățirea situației în sectorul agrar	2025-2030 APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Elaborarea strategiilor de dezvoltare a agriculturii din raion	2025-2030 APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Investiții pentru dezvoltarea fermelor agricole și zootehnice, în vederea creșterii competitivității produselor și conformării cu cerințele de calitate, inclusiv aportul în introducerea sistemelor	2025-2030 APL I APL II PPP	50 mln	Buget local, surse atrase

de management a calității				
Construcția unui complex agro-alimentar raional/regional	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
Parteneriat în consolidarea terenurilor agricole și coordonarea prelucrării lor	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Lichidarea erorilor din sistemul funciar al raionului	2025-2030	ASP	5 mln	Surse atrase
Extinderea suprafețelor de culturi cterio-oleaginoase (1000 ha)	2025-2030	Agenții economici	50 mln	Surse atrase
Reparația stațiilor de pompare, rețelei de irigare și construcțiilor hidrotehnice	2025-2030	APL I, APL II Agenții economici	50 mln	Buget local, surse atrase
Întoarcerea în circuitul agricol a terenurilor fost folosite sub plante multianuale (în baza studiului)	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Suport în crearea și dezvoltarea unei baze tehnico-materiale moderne și performante:	2025-2030			
- sisteme de irigare, 5 localități	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	100 mln	Buget local, surse atrase
- 3 stațiuni de mașini	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
- 12 depozite frigorifice	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	50 mln	Buget local, surse atrase
- 1 stație de deservire a tehnicii	2025-2030	APL I	10 mln	Buget local,

	agricole		APL II Agenții economici		surse atrase
	- stație de prestare a serviciilor agricole	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	100 mln	Buget local, surse atrase
	- depozite de stocare	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	100 mln	Buget local, surse atrase
	Construcția a 2 stații antigrindină	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Parteneriat în deschiderea fabricii de ambalare a produselor agricole, inclusiv prelucrare și congelare	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	100 mln	Buget local, surse atrase
	Parteneriat în deschiderea abatorului raional conform standardelor	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Încurajarea activităților de creștere a pomușoarelor prin deschiderea unui centru de colectare și prelucrare	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	10 mln	Buget local, surse atrase
	Promovarea și aplicarea eficienței energetice în sectorul de afaceri	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
2.3. Diversificarea activităților economice	Dezvoltarea turismului rural și a agroturismului	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea infrastructurii hoteliere și pensiuni	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase

alternative	Încurajarea și dezvoltarea activităților meșteșugărești/artizanale	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Deschiderea unei piețe de meșteșugărit local	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Înființarea a 10 centre locale de colectare a produselor agricole și animaliere	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
	Investitii pentru deschiderea unui centru modern de colectare, depozitare, procesare și marketing al plantelor medicinale și aromatice	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea asociației apicultorilor din raion	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Introducerea noilor tehnologii în dezvoltarea pisciculturii	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase

11.3 Obiectiv strategic: Dezvoltarea turismului prin valorificarea potentialului local

Măsura	Acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, Lei	Surse potențiale de finanțare
3.1. Reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii de turism	Colaborare în vederea deschiderii Centrului raional de dezvoltare a turismului	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Reabilitarea obiectivelor turistice ce aparțin patrimoniului cultural, istoric local	2025-2030	APL I APL II Agenții economici	10 mln	Buget local, surse atrase
	Reabilitarea și amenajarea	2025-2030	APL I	10 mln	Buget local,

	spațiilor de cazare hoteliere, cabane și gospodării casnice		APL II		surse atrase
	Crearea, modernizarea și diversificarea dotărilor de agrement	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	30 de locuri de agrement de tip week-end	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea sistemelor de marcare a atracțiilor turistice (panouri, hărți turistice pe drumurile naționale și raionale, gări, autogări, etc)	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Buget local, surse atrase
3.2. Promovarea valorilor umane, naturale, culturale; valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic	Includerea ariilor protejate din raion în circuitele turistice naționale și internaționale	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Organizarea de târguri, expoziții muzeale, etnografice și manifestări culturale, festivaluri, acțiuni și campanii de promovare integrată a produsului turistic local și sprijinirea participării la acest tip de manifestări interne și internaționale	2025-2030	APL I APL II	1,5 mln	Buget local, surse atrase
	Promovarea agro-turismului	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Buget local, surse atrase
	Realizarea de publicații promoționale și audio-video (și distribuirea acestora în media	2025-2030	APL I APL II ONG	0,5 mln	Buget local, surse atrase

	turistică din întreaga lume)				
--	------------------------------	--	--	--	--

11.4 Obiectiv strategic: Protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții

Măsura	Acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, Lei	Surse potențiale de finanțare
4.1. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii de mediu	Elaborarea a 3 studii de fezabilitate în domeniul mediului	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea managementului integrat al deșeurilor menajere, managementul deșeurilor industriale, managementul deșeurilor spitalicești	2025-2030	APL I APL II Ministerul Mediului	100 mln	Buget local, surse atrase
	Parteneriat în construirea / reabilitarea unităților pentru utilizarea cadavrelor animalelor (groape Bekkari, biotermice)	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Construirea și/sau extinderea, re tehnologizarea, reabilitarea și modernizarea unor stații de epurare / preepurare a apelor uzate menajere și / sau industriale	2025-2030	APL I APL II ÎM Apă-Canal	100 mln	Buget local, surse atrase
	Reabilitarea, modernizarea și extinderea infrastructurii de aprovizionare cu apă potabilă din mediul urban și rural	2025-2030	APL I APL II APA locali ÎM Apă-Canal ONG	50 mln	Buget local, surse atrase
	Construcția, reabilitarea,	2025-2030	APL I, APL II APA locali	50 mln	Buget local,

modernizarea și extinderea infrastructurii de canalizare în localitățile rurale		ÎM Apă-Canal ONG		surse atrase
Acțiuni de reabilitare și amenajare a fântânilor publice, cișmelelor	2025-2030	APL I APL II ÎM Apă-Canal ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
Deschiderea unui centru regional de monitorizare și expertiză a calității factorilor de mediu (aer, apa, sol), inclusiv a poluării fonice și de reducere a emisiilor atmosferice	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase
Restabilirea și regenerarea fâșiilor de pădure și fâșiilor forestiere în teritoriu, 103 ha	2025-2030	A.S. Moldsilva APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Crearea perdelelor forestiere de protecție a malurilor râurilor și iazurilor, 102 ha	2025-2030	A.S. Moldsilva APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
Plantarea pe terenuri agricole și accidentate a 1000 ha de nuc	2025-2030	APL I APL II	1,5 mln	Buget local, surse atrase
Curățirea și amenajarea albiei râului Botna și afluenților lui de pe teritoriul raionului conform cerințelor sanitare	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
Implimentarea unor programe de desecare a luncii r. Botna	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
Deschiderea fabricii de prelucrare a deșeurilor	2025-2030	APL I APL II	100 mln	Buget local, surse atrase

4.2. Protecția civilă	Dotarea cu transport pentru evacuarea deșeurilor pentru fiecare localitate	2025-2030	APL I APL II	50 mln	Buget local, surse atrase
	Înzestrarea cu recipiente standardizate pentru colectarea deșeurilor cu valorificarea pe viitor a schemelor de colectare selectivă a deșeurilor menajere și reciclare a lor	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
	Amenajarea unui poligon pentru depozitarea deșeurilor la standarde europene	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
	Evaluarea și valorificarea resurselor naturale din raion (obiecte acvatice naturale, bogății subterane, etc.)	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Buget local, surse atrase
	Elaborarea hărților/studiilor de fezabilitate raionale de risc pentru alunecări de teren, inundații și cutremure și programelor de soluționare	2025-2030	DSE APL II	1,5 mln	Buget local, surse atrase
	Implementarea proiectelor de stopare a zonelor supuse alunecărilor de teren eroziunilor	2025-2030	APL I APL II	1,5 mln	Buget local, surse atrase
	Îmbunătățirea capacității de intervenție în situații de urgență a 5 unități specializate din raion (inclusiv dotare)	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
	Amenajarea și dotarea adăposturilor de protecție a	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase

populației în situații excepționale, subsoluri publice				
Programe de formare a echipelor de salvatori antiincendari în 27 localități	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
Realizarea unor sisteme de avertizare-alarmare sonoră a populației și a obiectivelor din zonele potențial afectate	2025-2030	APL I APL II	0,5 mln	Buget local, surse atrase
Colaborare în realizarea lucrărilor de prevenire și apărare împotriva inundațiilor	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
Curățarea și consolidarea digurilor de protecție, s. Copanca – Hagimus – Chircăiești	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase
Construcția ecluzelor/reparația (șliuz) pe digul Copanca, la unirea Nistrului cu albia veche a Nistrului cel Vechi	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase

11.5 Obiectiv strategic: Dezvoltarea resurselor umane și consolidarea capacităților administrative

Măsura	Acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, mii lei	Surse potențiale de finanțare
5.1. Îmbunătățirea sistemului de	Stimularea programelor care încurajează cariere profesionale de înalt nivel managerial	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase

formare profesională	Crearea și consolidarea parteneriatelor pentru formare continuă	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
5.2. Dezvoltarea capacității administrative	Profesionalizarea resurselor umane în administrația publică	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Suport autorităților publice în realizarea a 27 infochioscuri, în vederea facilitării comunicării cu cetățenii și a accesului acestora la informații publice	2025-2030	APL I APL II	5 mln	Buget local, surse atrase
	Realizarea de programe de instruire pentru persoanele responsabile de identificarea surselor de finanțare nerambursabilă și gestionarea eficientă a acestora prin implementarea de proiecte	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
	Crearea și dezvoltarea mass mediei locale	2025-2030	APL I APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
5.3. Dezvoltarea serviciilor asistență socială	Dezvoltarea rețelei de servicii sociale pentru copiii cu părinți plecați în străinătate	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea serviciului de asistență parental profesionistă	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
	Înființarea a 10 cluburi / centre de zi pentru persoanele cu necesități	2025-2030	APL I APL II	10 mln	Buget local, surse atrase

	speciale, inclusiv și pentru activitate specializată de recuperare și socializare				
	Informare/consiliere în rândul tinerelor și femeilor vulnerabile în vederea prevenirii traficului cu ființe umane	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
	Reconstrucția, dotarea și menținerea activității centrelor de plasament temporar de tip familie pentru copiii aflați în dificultate	2025-2030	APL I APL II ONG	10 mln	Buget local, surse atrase
	Deschiderea spălătoriilor publice pentru persoanele vulnerabile	2025-2030	APL I ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
5.4. Extinderea și consolidarea cooperării transfrontaliere	Derularea de activități comune în cadrul acordurilor de colaborare încheiate cu unitățile administrativ-teritoriale din alte state	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
	Soluționarea problemelor de interes comun prin elaborarea și implementarea de proiecte în cadrul diverselor programe internaționale	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase
	Colaborare, cooperare în scopul deschiderii centrului de relații internaționale și atragere a investițiilor	2025-2030	APL I APL II ONG	1 mln	Buget local, surse atrase

asocierea și înfrățirea cu localități, regiuni din alte țări (plata cotizației)	2025-2030	APL II ONG	0,5 mln	Buget local, surse atrase
---	-----------	---------------	---------	---------------------------

11.6 Obiectiv strategic: Dezvoltarea Sectorului de Tineret

Măsura	Acțiuni/proiecte	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimativ, mii lei	Surse potențiale de finanțare
6.1. Consolidarea Capacităților membrilor Consiliului Raional al Tinerilor și Consiliilor locale ale tinerilor prin programe de instruire, workshop-uri și schimb de experiență.	Dezvoltarea programelor, campaniilor și instruirilor de informare a tinerilor	2025-2030	DECTST	-	-
	Crearea și consolidarea parteneriatelor pentru formare a consiliilor locale a tinerilor	2025-2030	APL I APL II ONG	-	-
	Instruirea reprezentanților autorităților locale privind mecanismele de implicare a tinerilor în procesele de luare a deciziilor și lucrul cu tinerii	2025-2030	DECTST	-	-
	Activități de capacitate și informare a tinerilor și organizațiilor de tineret privind participarea semnificativă a tinerilor în procesele decizionale	2025-2030	DECTST	-	-
	Organizarea vizitelor de studii pentru elevi la diverse întreprinderi și instituții din raion și din republică în contextul educației non formale pentru a se familiariza cu specificul activității	2025-2030	DECTST	-	-

	acestora și a pregăti tinerii pentru tranziția către piața muncii				
6.2. Suport pentru dezvoltarea consiliilor elevilor din raion.	Îmbunătățirea calității suportului metodologic în dezvoltarea structurilor și dezvoltarea capacităților instituționale	2025-2030	DECTST	-	-
	Crearea unui sistem de colectare și sistematizare a informației privind situația reală a tinerilor, provocările și necesitățile acestora	2025-2030	DECTST	-	-
6.3. Evaluarea continuă a documentelor de politici publice locale din perspectiva necesităților și drepturilor tinerilor, inclusiv din grupuri vulnerabile	Organizarea anuală de evenimente de prezentare și discuție a documentelor de politică publică de pe agenda APL	2025-2030	APL I APL II ONG	-	-
	Dezvoltarea și aprobarea anuală a rapoartelor de realizare a politicilor de tineret	2025-2030	APL II	-	-
6.4. Consultarea tinerilor cu privire la necesități și provocări.	Organizarea anuală a sondajelor raionale cu privire la necesitățile tinerilor.	2025-2030	DECTST	-	-
	Organizarea anuală a Forumului și post-forumului raional al tinerilor.	2025-2030	DECTST	50000 lei	Buget local

6.5. Program de Granturi pentru inițiativele comunitare ale tinerilor destinat consiliilor locale ale tinerilor, consiliilor școlare ale elevilor, grupurilor de inițiativă	Finanțarea anuală a programelor de granturi pentru inițiativele comunitare ale tinerilor	2025-2030	APL II	1 mln	Buget local, surse atrase
	Organizarea sesiunilor de formare în "Scriere și management de proiecte".	2025-2030	DECTST	-	-
	Promovarea bunelor practici din cadrul Programului raional de granturi.	2025-2030	DECTST	25000 lei	Buget local
	Dezvoltarea parteneriatelor locale și internaționale pentru a dezvolta sectorul de tineret	2025-2030	APL I APL II ONG	-	-
6.6. Lansarea serviciilor de ghidare în carieră în instituțiile de învățământ.	Dezvoltarea serviciului de ghidare în carieră pentru tinerii din clasele liceale.	2025-2030	Direcția Ocupării Forței de Muncă DECTST	-	-
	Organizarea campaniilor de informare a elevilor din clasele liceale privind ofertele educaționale ale instituțiilor de învățământ.	2025-2030	Direcția Ocupării Forței de Muncă DECTST	-	-
6.7. Consolidarea relației angajatorilor și tinerilor.	Organizarea anuală a târgurilor locurilor de muncă	2025-2030	Direcția Ocupării Forței de Muncă	-	-

12. Cadrul general al Strategiei de dezvoltare durabilă a raionului Căușeni

Scopul general al dezvoltării durabile este îmbunătățirea calității vieții cetățenilor și asigurarea condițiilor necesare pentru realizarea întregului lor potențial, inclusiv cu respectarea legii nr.60 din 30.03.2012 „Privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități”.

Principalele obiective ale dezvoltării strategice sunt:

- dezvoltarea economică durabilă, bazată pe transformări structurale;
- stimularea inițiativelor locale și identificarea priorităților specifice teritoriului;
- promovarea unei dezvoltări integrate;
- punerea în valoare a resurselor locale;
- participare și parteneriat în dezvoltarea problemelor prioritare;
- creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților, îmbunătățirea condițiilor de trai
- garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții
- ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală
- îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mintală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ
- asigurarea unui mediu sănătos și sigur

Strategia de dezvoltare durabilă a raionului Căușeni pentru anii 2025–2035 se încadrează într-o abordare strategică la nivel regional, național și internațional și reprezintă sinteza misiunii, obiectivelor strategice și a acțiunilor de implementare.

Angajamentul prioritar este “Dezvoltarea durabilă a raionului în scopul creșterii calității vieții prin crearea unui mediu economic, social prosper și participativ ce va asigura bunăstarea cetățenilor”, iar prioritățile de politici au fost identificate în baza obiectivelor Programului de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană”, angajamentelor setate în Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, ce derivă din statutul de țară candidat pentru aderare la UE, obiectivelor Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, precum și reformelor din documentele de politici planificate spre implementare pentru perioada 2025-2030.

Necesitatea unui document de planificare strategică este determinată de asigurarea unui cadru unic și coerent care urmează să ancoreze politicile publice. Mai mult decât atât, aceasta este accentuată de noile realități economice, demografice, sociale și de securitate în care intră Republica Moldova, la fel ca și întreaga regiune sau chiar întreaga lume, în contextul crizelor care au revelat numeroase curențe sistemice de dezvoltare.

Toate acestea evidențiază importanța unui document de planificare care să contribuie atât la o adaptare mai bună la noile realități, cât și să catalizeze procesul de dezvoltare prin valorificarea oportunităților și prevenirea activă a riscurilor.

Anexe:

Anexa 1: Lista ONG-urilor din raionul Căușeni

no.	Forma juridică	Denumirea organizației	localitatea
1.	Asociația Obștească	Federația de karate Kyokshin din Republica Moldova	OR.CAUSENI
2.	Asociația Obștească	Asociația de Economii și Împrumuturi „Albina”	S.SALCUTA
3.	Asociația Obștească	Asociația de Economii și Împrumuturi „Izvorașul Haiducului”	S.TANATARI
4.	Asociația Obștească	Asociația Psihologilor Tighina	OR.CAUSENI
5.	Asociația Obștească	Centrul Tineretului „Spectru”	S.URSOAIA
6.	Asociația Obștească	Centrul Informațional Tighina	OR.CAUSENI
7.	Asociația Obștească	a Pedagogilor și Părinților „Speranța”	S.TARACLIA
8.	Asociația Obștească	A.P.P. „Avântul”	S.CIRNATENII NOI
9.	Asociația Obștească	Alter Ego	OR.CAUSENI
10.	Asociația Obștească	„Concur”	S.CONSTANTINOVCA
11.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Fenix-XXI”	S.BACCEALIA
12.	Asociația Obștească	„Service Agroinform”	OR.CAUSENI
13.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Agro-Căușeni”	OR.CAUSENI
14.	Asociația Obștească	Casa de Cultură și Asistență Didactică „Casa Limbii Române-Căușeni”	OR.CAUSENI

15.	Asociația Obștească	Asociația Utilizatorilor de Apă „Danchir”	S.CHIRCAIESTI
16.	Asociația Obștească	„Consult Infoagro”	OR.CAINARI
17.	Asociația Obștească	Centrul pentru Voluntariat Tighina	OR.CAUSENI
18.	Asociația Obștească	VICON	S.TARACLIA
19.	Asociația Obștească	Asociația Pedagogilor și Părinților „Noua-Speranță”	S.CIRNATENI
20.	Asociația Obștească	Asociația Pedagogilor și Părinților „Minerva”	S.ZAIM
21.	Fundația	de Promovare Socială „Copilul”	OR.CAUSENI
22.	Asociația Obștească	a Părinților și Pedagogilor „Speranța-Căinari”	OR.CAINARI
23.	Asociația Obștească	Centrul Regional pentru Femei „Eva”	OR.CAUSENI
24.	Asociația Obștească	„Ioan Vodă”	S.HAGIMUS
25.	Asociația Obștească	„Strop de Rouă”	S.SURCHICENI
26.	Asociația Obștească	Centrul de Drept din Căușeni	OR.CAUSENI
27.	Asociația Obștească	Asociația Părinților și Profesorilor „Victoria”	S.TOCUZ
28.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Cu Gândul la Viitor”	OR.CAUSENI
29.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Traian”	S.CIRNATENII
30.	Asociația Obștească	Asociația Părinților și Pedagogilor „Împreună să salvăm viitorul”	S.SAITI
31.	Asociația Obștească	Caritate	S.TANATARI
32.	Asociația Obștească	Asociația părinților și pedagogilor „Viitorul”	S.ZAIM
33.	Asociația Obștească	Centrul de Dezvoltare Locală „Avante”	S.TANATARI NOI
34.	Asociația Obștească	„Gest”	S.URSOAIA
35.	Fundația	Fundația „Grația”	OR.CAUSENI
36.	Asociația Obștească	„Asociația de Fotbal a Raionului Căușeni”	OR.CAUSENI
37.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Speranța”	S.UCRAINCA
38.	Asociația Obștească	Asociația Părinților și Pedagogilor „Speranța”	S.CIRNATENI
39.	Asociația Obștească	„Izvorul - Ursoaia, Căușeni”	S.URSOAIA
40.	Asociația Obștească	„Raza Încrăderii”	OR.CAUSENI
41.	Asociația Obștească	„Valul lui Traian”	S.CIUFLISTI
42.	Asociația Obștească	Centrul pentru Dezvoltarea Relațiilor Internaționale	OR.CAUSENI
43.	Asociația Obștească	„Prometeu”	S.TOCUZ

44.	Asociația Obștească	Asociația Regională a Apicultorilor „V. Harnaj”	OR.CAUSENI
45.	Asociația Obștească	Părinți - Pedagogi „Generația Nouă”	S.CHIRCAIESTII NOI
46.	Asociația Obștească	„Ementali”	S.PERVOMAISC
47.	Asociația Obștească	A Părinților Viitorul Nostru	S.GRIGORIEVCA
48.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Demosos”	S.SALCUTA
49.	Asociația Obștească	„Speranța”	S.COSCALIA
50.	Asociația Obștească	„Ursogaz”	S.TANATARI NOI
51.	Asociația Obștească	Asociația Obștească „Botna”	S.CIRNATENII
52.	Asociația Obștească	„Diaconia Hagimus”	S.HAGIMUS
53.	Asociația Obștească	„Omul și Natura”	S.COPANCA
54.	Asociația Obștească	Beneficiarii consumatorilor de apă „Acva-Chircăieștii Noi”	S.CHIRCAIESTII NOI
55.	Asociația Obștească	„CoNatal-Neo”	S.OPACI
56.	Asociația Obștească	Asoci Tinerilor Liberi „PRO Tineri”	OR.CAUSENI
57.	Asociația Obștească	„Europolis”	S.URSOAIA
58.	Asociația Obștească	Asociația Utilizatorilor de Apă „Grigorievca”	S.GRIGORIEVCA
59.	Asociația Obștească	„Baimac-Plus”	S.BAIMACLIA
60.	Asociația Obștească	„Uniunea veteranilor de război 1992 din satul Copanca”	S.COPANCA
61.	Asociația Obștească	„Biroul Serviciilor Caritabile”	S.TARACLIA
62.	Asociația Obștească	„Zoosfera”	OR.CAUSENI
63.	Asociația Obștească	„Centrul pentru Dezvoltare Regională”	OR.CAUSENI
64.	Asociația Obștească	„Tinerii Meseriași Căușeneni”	OR.CAUSENI
65.	Asociația Obștească	„Sud-Est Media”	S.FIRLADENI
66.	Publicația Periodică	„Curierul de Căușeni”	OR.CAUSENI
67.	Asociația Obștească	„Evantai”	OR.CAUSENI
68.	Asociația Obștească	„Lia Ciocârlia”	OR.CAUSENI
69.	Asociația Obștească	„Parteneriat”	OR.CAUSENI
70.	Asociația Obștească	„Pro Start”	OR.CAUSENI
71.	Asociația Obștească	„Curcubeu – Căușeni”	OR.CAUSENI
72.	Asociația Obștească	„Punguța – 2”	OR.CAUSENI

73.	Asociația Obștească	„Imbold”	OR.CAUSENI
74.	Asociația Obștească	„Viitorul de Aparține”	OR.CAUSENI
75.	Asociația Obștească	„Lumină din Lumină”	OR.CAUSENI
76.	Asociația Obștească	„Asociația Raionului Căușeni de Baschet”	OR.CAUSENI
77.	Asociația Obștească	„Pro- spero Chircăiești”	S.CHIRCAIESTI
78.	Asociația Obștească	„Asociația Comunitară Locală Zaim”	S.ZAIM
79.	Asociația Obștească	„Status – Suport”	S.TANATARI
80.	Asociația Obștească	„Glasul Prosperității – Coșcalia”	S.COSCALIA
81.	Asociația Obștească	„Societatea Persoanelor în Dificultate Opaci”	S.OPACI
82.	Asociația Obștească	„Ioachim și Ana”	S.HAGIMUS
83.	Asociația Obștească	„Pro Femina”	S.FIRLADENI
84.	Asociația Obștească	„Viitorul-Fîrlădeni”	S.FIRLADENI
85.	Asociația Obștească	Fotbal Club „Agro-Sind”	OR.CAUSENI
86.	Asociația Obștească	Altair	OR.CAUSENI
87.	Asociația Obștească	„Belâi Most”	S.COPANCA
88.	Asociația Obștească	„Prosperia”	OR.CAUSENI
89.	Asociația Obștească	„Asociația pentru Dezvoltare Durabilă Economico-Socială și Securitate din Republica Moldova”	OR.CAINARI
90.	Asociația Obștească	„Asociația Băstinașilor din comuna Zaim Acasă”	S.ZAIM
91.	Asociația Obștească	„Azerbaijan Students Union in Moldova”	S.COSCALIA
92.	Asociația Obștească	Uniunea Veteranilor de Război pentru Apărarea Suveranității, Independenței și Integrității Teritoriale ale Republicii Moldova din anul 1992	S.TANATARI
93.	Asociația Obștească	„Plai Natal”	S.TARACLIA
94.	Asociația Obștească	„Fotbal Club Fîrlădeni”	S.FIRLADENI
95.	Asociația Obștească	„Dezbateri pentru Dezvoltare Căușeni”	OR.CAUSENI
96.	Asociația Obștească	Asociația Voluntarilor și Invalizilor Războiului de pe Nistru	S.CIRNATENI
97.	Asociația Obștească	Ucrainca	S.UCRAINCA
98.	Asociația Obștească	Istorigo-Militară "DOT"	OR.CAUSENI

99.	Asociația Obștească	Căinăreni de Pretutindeni	OR.CAINARI
100.	Asociația Obștească	„Vector 3”	OR.CAUSENI
101.	Asociația Obștească	Asociația Cetățenilor Activi din Sălcuța	S.SALCUTA
102.	Asociația Obștească	„Munții Vechi”	S.TARACLIA
103.	Asociația Obștească	Asociația pentru Dezvoltare Durabilă Integrată	S.SALCUTA
104.	Asociația Obștească	„Forța Veteranilor” din Căușeni	S.URSOAIA
105.	Asociația Obștească	„Inspirație și Acțiune”	S.GRADINITA
106.	Altă organizație necomercială	Asociația Utilizatorilor pentru Irigații „Hagimus”	RS.HAGIMUS
107.	Asociația Obștească	„Performance Life”	OR.CAUSENI
108.	Asociația Obștească	Asociația Industriilor Inovative	S.TANATARI
109.	Asociația Obștească	Asociația Meșterilor Populari „Meșteșugurile Neamului”	OR.CAINARI
110.	Asociația Obștească	Asociația Băștinașilor „Dor de Vatră”	S.CIRNATENII NOI
111.	Asociația Obștească	Forța Veteranilor Plop-Știubei	S.PLOPI-STIUBEI
112.	Asociația Obștească	Centrul de Cooperare Sud	OR.CAUSENI
113.	Altă organizație necomercială	Asociația Grupul de Acțiune Locală „Tezaurul Botnei”	S.SALCUTA
114.	Uniunea de persoane juridice	Asociația Veteranilor de Război din Ursoaia	S.URSOAIA
115.	Asociația Obștească	Clubul Sportiv de Judo „Ursu”	OR.CAINARI
116.	Asociația Obștească	„Bethel – Poarta Cerului”	S.CIRNATENII NOI
117.	Asociația Obștească	Centrul de Resurse „Căușeni Hub”	OR.CAUSENI
118.	Asociația Obștească	„Animal Protection-Tudora”	OR.CAUSENI
119.	Asociația Obștească	„Sperata Patrupezilor”	OR.CAUSENI
120.	Sindicatul	Centrul Sindical Ramural Teritorial Căușeni din Domeniul Culturii	OR.CAUSENI
121.	Asociația Obștească	„Informedia”	OR.CAUSENI
122.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Societății pe Acțiuni „Drumuri Căușeni”	OR.CAUSENI
123.	Altă organizație necomercială	Asociația Grupul de Acțiune Locală „Gliile Tighinei”	OR.CAINARI
124.	Sindicatul	Centrul Sindical Ramural Teritorial Căușeni din Domeniul Educației	OR.CAUSENI

125.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Instituției Medico-Sanitare Publice Centrul de Sănătate Căușeni	OR.CAUSENI
126.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Sucursalei Întreprinderii de Stat „Poșta Moldovei” Centrul de Poștă Căușeni	OR.CAUSENI
127.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Instituției Publice Școala Profesională din Căușeni	OR.CAUSENI
128.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Societății pe Acțiuni „Elevator Kelley Grains”	OR.CAUSENI
129.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Instituției Medico-Sanitare Publice Centrul de Sănătate Căinări, raionul Căușeni	OR.CAINARI
130.	Sindicatul	Centrul Sindical Ramural Teritorial Căușeni din Domeniul Serviciilor Publice	OR.CAUSENI
131.	Uniunea de persoane juridice	Gradient	OR.CAUSENI
132.	Asociația Obștească	Centrul Național de Advocacy pentru Moldova în Uniunea Europeană	S.COSCALIA
133.	Asociația Obștească	Institutul Național pentru Inovare și Dezvoltare Studențească „Colossus”	S.HAGIMUS
134.	Sindicatul	Organizația Sindicală Primară a Angajaților Instituției Medico-Sanitare Publice Spitalul Raional Căușeni „Ana și Alexandru”	OR.CAUSENI
135.	Asociația Obștească	Clubul Sportiv de Karate „Kanku – Kiai”	OR.CAUSENI
136.	Asociația Obștească	Centru Juridic pentru Femei	OR.CAUSENI

Anexa 2: Investiții atrase în raion în perioada 2022 - 2024

nr.	Localitatea	Denumirea proiectului	Sursele de finanțare
1.	Plop-Știubei	Măsuri de adaptare și rezistență la schimbări	Agenția Austriacă pentru Dezvoltare prin

		climatică și dezvoltare instituțională în zona Ramsar „Nistrul de jos” „Construcția turnului de apă de 25 m ³ și îngrădirea acestuia”	intermediul A.O. Eco Contact
2.		„Amenajarea terenului de minifotbal cu acoperire artificială” (Etapa I)	Guvemul RM, Programul activităților de reintegrare a țării 2022
3.		„Procurarea tehnicii multifuncționale și a echipamentului pentru curățarea și dezapezirea drumurilor și întreținerea spațiilor verzi”	Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural 2023
4.		Modernizare cazangeriei la Căminul Cultural 2023 „Satul European Expres”	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
5.		Amenajarea Parcului Fotovoltaic de 200 kw. „Satul European II”	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
6.		„Amenajarea terenului de minifotbal cu acoperire artificială” (Etapa II)	Guvemul RM, Programul activităților de reintegrare a țării 2024
7.	Pervomaisc	Extinderea rețelelor de alimentare cu apă a s. Pervomaisc și Constantinovca, r-nul Căușeni (Lot 1, s. Pervomaisc)	Bugetul Local
8.	Căușeni	Procurarea de Echipament pentru producere a sucului	Estonian Center for International Development Cooperation (ESTDEV)
9.		Extinderea grupelor de creșă publice la Instituția de Educație Timpurie nr.2	Programul național „Satul European Expres” an.2023
10.		Extinderea grupelor de creșă publice. Grădinița nr. 7	UN Women Moldova
11.		Proiect SI1578DL „Asigurarea condițiilor de trai la nivel orășenesc prin accesibilitatea la sanitația de calitate europeană”	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
12.		Proiectul S331026C. Asigurarea bunei funcționări a stației de epurare prin extinderea rețelelor de canalizare și regionalizarea serviciilor or.Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală

13.		Reparația capitală a acoperișului de tip șarpanta și termoizolarea fațadelor la IET nr. 2 „Povestea”	Nordic Environment Finance Corporation. Corporația Financiară Nordică de Mediu.
14.		Împădurirea terenului cu nr. cadastral 2701409142	Fondul Național pentru Mediu
15.		Modernizarea stației de epurare a apelor uzate din or. Căușeni (etapa II) și construcția sistemului de canalizare în sectorul Căușeni Vechi.	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
16.		Consolidarea revitalizării urbane prin dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice în sectorul Căușenii Vechi or. Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
17.		Căușeni Agri-HUB: Infrastructura comunitară de răcire și prelucrare a fructelor și legumelor	Uniunea Europeană
18.		Modernizarea rețelelor centrale de alimentare cu apă din orașul Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
19.		Spălătoria socială „Solidaritate”	Asociația Keystone Human Services International Moldova
20.		Dezvoltarea serviciilor de creșe publice în orașul Căușeni 2024	Instituția Publică „Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală”
21.		Proiect „Coeziune socială”	UNFPA, PNUD, Help Age, Ministerul Muncii RM, Agenția Elvețiană pentru dezvoltare și cooperare
22.	Săiți	Reparația interioară a sălii festive la Casa de cultură din satul Săiți, raionul Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
23.	Chircăieștii Noi	Construcția sistemului de aprovizionare cu apă și canalizare a s.Baurci, inclusiv forarea fântânii artiziene	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
24.		Construcția sistemului de canalizare în com.Chircăieștii Noi	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală

25.		Construcția stației de epurare în com.Chircăieștii Noi	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală Programul Național „Satul European”
26.		Lucrări de replanificare și instalarea grupurilor sanitare în gimnaziul Chircăieștii Noi	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
27.	Cîrnățeni	Construcția terenului de minifotbal	Guvernul RM, Programul activităților de reintegrare a țării 2024
28.		Amenajarea căilor de acces la grădinița de copii "Andrieș din s. Cîrnățeni"	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală Programul Național „Satul European Expres”
29.		Construcția parcului fotovoltaic de 300 kw de tip On - Grid s.Cîrnățeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală Programul Național „Satul European”
30.		Elaborarea proiectului „Construcția rețelelor de canalizare și stației de pompare a apelor uzate” Etapa I	Buget local
31.		Reparația capitală a Sălii Festive din cadrul Centrului Comunitar Multifuncțional din satul Cîrnățeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
32.	Cîrnățenii Noi	Termoizolarea fațadei Grădiniței „Viorica” și reparația blocului B, satul Cîrnățenii Noi, raionul Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
33.	Tănătarii Noi	Amenajarea terenului de joacă la Gimnaziul-Grădiniță Tănătarii Noi	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală Programul Național „Satul European”
34.		Lucrări de renovare a fațadei și	Fondul Național de Dezvoltare

		izolarea termică a clădirii primăriei comunei Tănătarii Noi	Regională și Locală Programul Național „Satul European Expres”
35.		Construcția iluminatului public stradal în satele Tănătarii Noi și Ursoaia Nouă	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală Programul Național „Satul European”
36.		Construcția iluminatului public stradal	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
37.	Ciuflești	Reproiectarea blocului ”G”, etajul 2 al școlii cu 464 de locuri din s. Ciuflești, r-nul Căușeni, în sală polivalentă de educație fizică. Etapa I	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
38.	Sălcuța	Amenajarea terenurilor de sport ale Liceului Teoretic Meșterul Manole din s. Sălcuța	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
39.		Modernizarea serviciilor sociale prestate prin crearea Centrului multifuncțional social	Programul național de dezvoltare locală „Satul European, ediția 2022”.
40.	Chircăiești	Reparația căilor pietonale de acces către instituțiile și serviciile publice din satul Chircăiești	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
41.		Consolidarea viitoarelor generații prin construcția sălii festive și de sport la Grădinița de copii „Andrieș” din satul Chircăiești, raionul Căușeni	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
42.	Grădinița	Politici sociale eficiente pentru ocuparea copiilor, tinerilor și adulților în activități sportive prin construcția unui teren multifuncțional în com. Grădinița	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
43.	Copanca	Finisarea reparației capitale a terenului sportiv din satul Copanca	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală
44.	Fîrlădeni	Ridicarea calității serviciilor publice prestate, îmbunătățire accesului la acestea prin renovarea	Programul național de dezvoltare locală „Satul European, ediția 2022”.

		fațadei și izolarea termică a clădirii primăriei comunei Firlădeni	
45.	Zaim	Revitalizarea serviciului de canalizare prin conectarea localității la Stația de epurare	Programul național de dezvoltare locală „Satul European, ediția 2022”.
46.		Asigurarea securității comunității prin reabilitarea iluminatului public	Programul național „Satul European Expres” an.2023
47.	Ucrainca	Reconstrucția infrastructurii sportive pentru sporirea sănătății comunității Ucraina	Programul național „Satul European Expres” an.2023
48.	Baccealia	Construcția centralei fotovoltaice la fântâna arteziană	Programul național „Satul European Expres” an.2023
49.	Ursoaia	Modernizarea sistemului de iluminat public stradal pe str. Ștefan cel Mare și Sfânt din satul Ursoaia, raionul Căușeni	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală
50.	Taraclia	Elaborarea Planului Urbanistic General de generație nouă pentru satul Taraclia, raionul Căușeni	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală
51.	Hagimus	Mijloace TIC pentru necesitățile didactice în Gimnaziul „Ioan Vodă” din satul Hagimus	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
52.		Lucrări de montare a utilajului la proiectul finanțat de ADR „Mijloace TIC pentru necesitățile didactice în gimnaziul „Ioan Vodă” din satul Hagimus	Consiliul Raional Căușeni
53.		Amenajarea parcului din s. Hagimus,	Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală
54.		Reparația Casei de Cultură din satul Hagimus	Consiliul Raional Căușeni
55.		Renovarea terenului sportiv la Grădinița de copii „Grigore Vieru” din s. Hagimus	Guvernul RM, Programul activităților de reintegrare a țării
56.	Baimaclia	Construcția terenului de minifotbal cu acoperire artificială, comuna Baimaclia, raionul Căușeni	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală
57.	Tănătari	Construcția terenului de minifotbal cu acoperire artificială în satul Tănătari, raionul Căușeni	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală

58.	Căinari	Reabilitarea și extinderea sistemului de apeduct în orașul Căinari, raionul Căușeni, pentru zona I, sector II	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală
59.	Coșcalia	Extinderea rețelelor de canalizare în satul Coșcalia, raionul Căușeni	Fondului național pentru dezvoltare regională și locală
60.	Opaci	Accesul la apă potabilă de calitate prin extinderea apeductului în satul Opaci, raionul Căușeni	Fondul național pentru dezvoltare regională și locală

Anexa 3: Întreprinderi agro-industriale din raionul Căușeni

or.Căușeni		or.Căinari	
1.	SRL	1.	SRL
	- SRL Obrii		- SRL Frații Vaipan
	- SRL Danoi Alex		- SRL PI-CAFT
	- SRL Solgon		- SRL Esentex Gold
	- SRL Ceralia		- SRL Ceba Grup
	- SRL Aran		- SRL Moldsalvia
	- SRL Rimbcom		- SRL Persolvit Prim
	- SRL Simel Agro	2.	Cooperative
	- SRL Mihaivan		- CP Svimun Prim
	- SRL Viacecom		- CP Agro Căinari
2.	ÎI	3.	ÎI
	- ÎI Panov Vasile		- ÎI Musteață Liuba
3.	GT cu suprafața de 10 ha și peste	4.	GT cu suprafața de 10 ha și peste
	- GT Bogaci Igor		- GT Muncescu Mihail
	- GT Bogaci Mihail		- GT Cojuhari Victor
	- GT Șaban Eugenia		- GT Vaipan Liubomir
	- GT Druță Ion		- GT Cojocari Roman
	- GT Bobicov Anton	5.	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.

	- GT Onofrei Simion		
	- GT Bogaci Ludmila	s.Baccialia	
	- GT Telega Constantin	1.	SRL
	- GT Danoi Serghei		- SRL Caravita CO
	- GT Lungu Ion		- SRL WeTrade
	- GT Cioban Petru		- SRL Agrobiomanagement
	- GT Dumanov Nicolai	2.	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- GT Gorceac Eugen		- GT Onoi Valeriu
4.	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.	3.	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.
s.Baimaclia		s.Chircăiești	
1.	SRL	1	SRL
	- SRL Bogatmos		- IM Internațional SRL
	- SRL Surchiceni Agro		- SRL Catagropro
	- SRL Străbunii		- SRL Urchir Agro
2	Cooperative	2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- CP Agro Proviem		- GT Laur Victor
	- CP Baimaclia Agro		- GT Chistol Nicolai
3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		- GT Dudnic Anatolie
	- GT Grițcan Vitalie		- GT Todirascu Galina
	- GT Grițcan Gheorghe		- GT Pascaru Victor
	- GT Ignat Vitalie		- GT Rotari Sergiu
4	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.	3	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.
s.Chircăieștii Noi		s.Ciuflești	
1	SRL	1	SRL
	- SRL Agri Logea		- SRL Silvita Doi
	- SRL Aromiplant		- SRL Străbunii

	- SRL Bogdan Com ferm		- SRL La Vizdoagă
	- SRL Bogdăin Agro	2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		- GT Turcan Aliona
	- GT Turcu Tudor	3	GT și pers.fiz. cu suprafața pină la 10 ha.
	- GT Danuța Piotr	s.Cărnățeni	
	- GT Turcan Mihail		
	- GT Teaci Pavel		
	- GT Buzaiji Dumitru Stef		
	- GT Buzaiji Dumitru Cons		
	- GT Onu Oleg	1	SRL
			- SRL Petco Goiana
			- SRL Colinarg Agro
			- SRL Obrii
3	GT și pers.fiz. cu suprafața pină la 10 ha.	2	Cooperative
s.Cărnățenii Noi			- CP Munten Agro
		3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
			- GT Dilan Oxana
		4	GT și pers.fiz. cu suprafața pină la 10 ha.
		s.Copanca	
1	SRL	1	SRL
	- SRL Morari Agro grup		- SRL Vorsa Agro
	- SRL Alun Iacobaș		- SRL CopAgrogrup
	- SRL Bun Augur	2	
2	Cooperative		
	- CP Traian Val		
3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		
	- GT Paniș Ștefan		
	- GT Banaru Oleg	3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- GT Morari Oleg		- GT Turcan Liubomir
	- GT Savca Victor		- GT Lîsii Vasile
	- GT Gritcan Constantin		- GT Ciolac Ana
	- GT Linu Anatolie		- GT Barbanov Andrei
	- GT Borzin Gheorghe	4	GT și pers.fiz. cu suprafața pină la 10 ha.
	- GT Borzin Victor		
	- GT Savca Veaceslav		
	- GT Marciuc Serghei	s.Coșcalia	

	- GT Porcereanu Vitalie	1	SRL
4	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.		- SRL Caravita CO
			- SRL Agro Mixt TDC
			- SRL Agrobiomanagement
			- SRL Molsalvia
			- SRL WeTrade
s.Fârlădereni			
1	SRL	2	Cooperative
	- SRL Damir Vit		- CP Salcis Service
	- SRL Rațar Com	3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- SRL Fârlad Agro		- GT Leuntean Ion Tudor
	- SRL Camagrocar	4	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		
	- GT Pleșca Sergiu	s.Grădinița	
	- GT Antonevici Serghei	1	SRL
	- GT Osadicii Alexandru		- SRL Tiferest
	- GT Șestacovschi Iurie		- SRL Leuntea Vin
	- GT Pleșca Ina		- SRL Netzah
	- GT Panta Alexandru		- SRL Ceralia
3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.		- SRL W-Grup Agro
			- SRL Leon Gri
			- SRL Leontievo Agro
s.Grigorievca		2	Cooperative
1	Întreprinderi agricole de stat		- CP Munten Agro
	- Sectorul de încercare	3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
	- Institutul Dimo		
2	SRL	s.Hagimus	
	- SRL Agrobiomanagement	1	SRL
	- SRL Urchir Agro		- SRL Catagropro
	- SRL Aran		- SRL Urchir Agro
	- SRL Triticaex		- SRL Hagimus Agro
	- SRL Planit MS		
	- SRL Traian Com		
	- SRL Largul Holdelor		

	- SRL Lanacomlux		- SRL SF Modest
	- SRL Mihaivan		- SRL Traian Com
3	GT cu suprafața de 10 ha și peste,	2	Cooperative
	- GT Druță Ion		- CP Apicultorul
4	GT și pers. fiz. cu suprafața până la 10 ha.	3	GT cu suprafața de 10 ha și peste,
s.Opaci			- GT Osadci Elena
1	SRL		- GT Cislari Victor
	- SRL Bisai Prim		- GT Savca Mihail
	- SRL Agro Sem Family		- GT Liulica Andrei
	- SRL Amoleness		- GT Novac Timofei
	- SRL Unifam Agro	4	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
	- SRL Janocom Prim	s.Pervomaisc	
2	GT cu suprafața de 10 ha și peste,	1	SRL
	- GT Ivanțoc Mihail		- SRL Esentex
	- GT Cuciurea Ilie		- SRL Slavtan Agro
	- GT Mereuta Dumitru		- SRL Vitoprim
	- GT Schodon Anatolie		- SRL Molsalvia
	- GT Placinta Andrei	2	GT cu suprafața de 10 ha și peste,
	- GT Anton Mihail		- GT Iurco Stanislav
	- GT Dăntiu Victoria	3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.	s.Plop Știubei	
s.Săiți		1	SRL
1	SRL		- SRL Catagropo
	- SRL Bisai Prim		- SRL Leon Gri
	- SRL Elenvit Agro		- SRL Aran
	- SRL S V Vitis		- SRL Simel Agro
	- SRL Agro Săiți		- SRL Marint Grup
	- SRL Agro Walters		- SRL Netzar

	- SRL MVT Agroprim	2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
2	SA		- GT Bragari Valeriu
	- SA Ghermes Agroservice		- GT Chiperi Ștefan
	- SA Săiți		- GT Mungiu Ion
3	Cooperative		- GT Lazarev Vasile
	- CP MT Agro Prim		- GT Andrian Artur
4	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		- GT Munjiu Iacob
	- GT Cioban Tudor	3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
	- GT Vreme Andrei	s.Sălcuța	
	- GT Vreme Ruslan		
	- GT Vladimir Musteță	1	SRL
5	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.		- SRL ONE FLOWER
s.Taraclia			- SRL Agro Mixt TDC
			- SRL Bun Augur
1	SRL		- SRL Sălcuța
	- SRL Alun Iacobăș		- SRL Api Mac
	- SRL Mihmarion		- SRL Bagrin Agro
	- SRL Bogatmos	2	Cooperative
2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		- CP Salcis Service
	- GT Eni Viorel	3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- GT Stepanov Serghei		- GT Ermurachi Gheorghe
3	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.		- GT Cericov Gheorghe
s.Tântari			- GT Radu Anton
		4	GT și pers.fiz. cu suprafața până la 10 ha.
1	SRL	s.Tănătarii Noi	
	- SRL Rațar Com		
	- SRL Sălcuța	1	SRL
	- SRL Agrobiomanagement		- SRL Bercon Agro
	- SRL Altus Grup		- SRL Post Prod Agro
	- SRL Rîmbcom		- SRL Altus Grup

	- SRL Obrii		- SRL Urchir Agro
2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.	2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
	- GT Afteni Aurica		- GT Chirtoaca Marian
	- GT Postica Dan		- GT Tcaci Aliona
	- GT Osadicii Elena	3	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.
	- GT Afteni Nicolae		
	- GT Băieșu Vasile		
3	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.	s.Tocuz	
		1	SRL
			- SRL Saic Dar Vin
			- SRL Golovei Prim
		2	GT cu suprafața de 10 ha și peste.
			- GT Vrancean Valeriu
			- GT Condrea Ion Victor
			- GT Condrea Gheorghe Ion
			- GT Vrancean Fiodora
			- GT Turcan Mihai Vasile
			- GT Mereuta Ion
			- GT Rimbu Fiodor
			- GT Ganta Iurie
			- GT Taran Serghei Luca
			- GT Petrusca Andrei Andrei
			- GT Bulat Ion Nicolai
			- GT Budur Ion Alexei
			- GT Topala Ghenadie
			- GT Spravnic Andrei
			- GT Spravnic Larisa Alexei
			- GT Golovei David Simion
			- GT Taran Veaceslav
		3	GT și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.
		s.Ursoaia	
s.Ucrainca			
1	SRL		
	- SRL Simel Agro		
	- SRL Ion Vlad Prim		
	- SRL Sonar Agro Com		
	- SRL Elina Ian		
	- SRL Arta Lex Fam		
	- SRL Consolitera		
	- SRL Saic Dar Vin		
	- SRL Sălcuța		
	- SRL Obrii		
2	Cooperative		
	- CP Nov Sud		
3	GT cu suprafața de 10 ha și peste.		
	- GT Iurco Roman		
	- GT Pocriciuc Alex		
	- GT Tanachi Aliona		
	- GT Banari Galina		
	- GT Taran vasile nichita		
	- GT Moscovciuc Nicolai		
	- GT Budur Ion Alexei		

	- GȚ Cojuhari Iacob		
	- GȚ Stefanico Sergiu	1	SRL
4	GȚ și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.		- SRL Catagropo
s.Zaim			- SRL Postprodagro
			- SRL Urchir Agro
1	SRL	2	Cooperative
	- SRL Aran		- CP Ghitavs
	- SRL Rusland Agro	3	GȚ și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.
	- SRL Gheorai Agro		
	- SRL Agreement Ecolo		
	- SRL Agrobiomanagement		
2	GȚ cu suprafața de 10 ha și peste.		
	- GȚ Peșteanu Vasile		
	- GȚ Cioban Gheorghe		
3	GȚ și pers.fiz. cu suprafața pînă la 10 ha.		

Anexa 4: Lista primăriilor. Populația

nr.	UTA	număr populație
1.	or .Căușeni	17.281
2.	or. Căinari	3.850
3.	com. Baccealia	2.024
4.	com. Baimaclia	2.227
5.	s. Chircăiești	3.122
6.	s. Ciuflești	1.073
7.	com. Chircăieștii Noi	1.539

nr.	UTA	număr populație
8.	s. Cîrnățeni	2.674
9.	com. Cîrnățenii Noi	1.501
10.	s. Copanca	4.800
11.	com. Coșcalia	1.927
12.	com. Fîrlădeni	4.255
13.	com. Grădinița	1.047
14.	s. Grigorievca	1.055
15.	s. Hagimus	2.743
16.	s. Opaci	3.214
17.	com. Pervomaisc	1.281
18.	s. Plop Știubei	1.667
19.	s. Săiți	1.973
20.	s. Sălcuța	4.292
21.	s. Taraclia	3.851
22.	s. Tănătari	2.487
23.	com. Tănătarii Noi	631
24.	s. Tocuz	4.062
25.	com. Ucraina	1.527
26.	s. Ursoaia	2.378

nr.	UTA	număr populație
27.	com. Zaim	4.215